

Onsdagen den 13 april

Kl. 10.00

*Familjepolitik,
m. m.*

§ 1 Herr talmannen meddelade att fröken Engman denna dag återtagit sin plats i riksdagen, varigenom herr Gustafssons i Stockholm uppdrag som ersättare för henne upphört.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1976/77:1540 till jordbruksutskottet

1976/77:1541–1547 till socialutskottet

1976/77:1548 till näringsutskottet

1976/77:1549 till finansutskottet

§ 3 Föredrogs men bordlades åter

skatteutskottets betänkande 1976/77:38

lagutskottets betänkanden 1976/77:19, 23 och 24

kulturutskottets betänkanden 1976/77:36–38

jordbruksutskottets betänkanden 1976/77:18–21

näringsutskottets betänkanden 1976/77:23–25

§ 4 Anslag inom socialdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs socialutskottets betänkande 1976/77:25 med anledning av i budgetpropositionen 1976/77:100 gjorda framställningar inom socialdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkten 1

Familjepolitik, m. m.

Herr TALMANNEN:

Överläggningen rörande punkten 1 får omfatta även punkterna 2 t. o. m. 12. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga dessa punkter.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 4 (Allmänna barnbidrag)

Regeringen hade i propositionen 1976/77:100 bilaga 8 (socialdepartementet) under punkten C 1 (s. 53 och 54) föreslagit riksdagen att anta

Onsdagen den
13 april 1977

*Familjepolitik,
m. m.*

inom socialdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag samt att till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 3 505 000 000 kr.

Enligt regeringens förslag skulle de allmänna barnbidragen höjas från den 1 januari nästa år. Höjningen hade föreslagits bli 300 kr. per barn och år, vilket innebar att barnbidraget kom att uppgå till 2 100 kr. Som angetts i propositionen blev den erforderliga anslagsökningen för ett genomförande av förslaget 245 milj. kr. för budgetåret 1977/78.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1976/77:192 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att öka det allmänna barnbidraget till 2 200 kr. per barn och år från den 1 juli 1977, vilket utgjorde knappt hälften av en höjning till 25 % av nu gällande basbelopp, och till 2 675 kr. per barn och år från och med den 1 januari 1978 och att till följd av de sålunda beslutade höjningarna under punkten C 1, bilaga 8, Allmänna barnbidrag anvisa ett med 882 000 000 kr. till 4 387 000 000 kr. förhöjt belopp,

2. att det allmänna barnbidraget fr. o. m. den 1 januari 1978 skulle utgöra 25 % av basbeloppet,

3. att hos regeringen begära att en snabbutredning tillsattes för att utreda verkningarna av att göra en skattepliktig, ytterligare uppräknig av det allmänna barnbidraget, samt

1976/77:357 av fru Hedvall (m) och fru Rydle (m).

Utskottet hemställde

1. beträffande höjning och indexreglering av de allmänna barnbidragen att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1976/77:192 (yrkandena 1 och 2) skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,

2. att riksdagen till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1977/78 anvisade ett förslagsanslag av 3 505 000 000 kr.,

3. beträffande en snabbutredning av verkningarna av att barnbidragen gjordes skattepliktiga att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:192 (yrkandet 3),

4. beträffande tillsättandet av en barnmiljödelegation att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:357.

Punkten 8 (Bidrag till driften av förskolor och fritidshem)

Regeringen hade under punkten D 2 (s. 64–66) föreslagit riksdagen att anta inom socialdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1976:381) om barnomsorg samt att till Bidrag till driften av förskolor och fritidshem för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 1 452 000 000 kr.

Lagförslaget innebar att socialavgiften för arbetsgivare skulle för år 1978 höjas från 1 till 1,3 %.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1976/77:191 av fru Odelsparr m. fl. (c),

1976/77:262 av fru Ekelund (c),

1976/77:266 av herrar Jönsson i Arlöv (s) och Bladh (s),

1976/77:271 av herr Palme m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen beslutade

1. att godkänna vad i motionen 1976/77:257 anförts om riktlinjer för särskilt statsbidrag för förskolan,

2. att barnomsorgsavgift om 1,3 % fr. o. m. den 1 januari 1978 skulle erläggas även av egenföretagare enligt de grunder som redovisades i ett förslag till lag om ändring i lagen (1976:381) om barnomsorg, vilket framlagts av motionärerna,

3. att till Särskilda insatser för förskolan (socialdepartementet) för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 65 000 000 kr.,

4. att ge regeringen till känna vad som i motionen 1976/77:257 anförts om en redovisning av planeringsläget för barnomsorgen vid 1977/78 års riksmöte,

1976/77:468 av fru Fredrikson m. fl. (c),

1976/77:1096 av herrar Andersson i Nybro (c) och Fransson (c),

1976/77:1108 av fru Lantz m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om initiativ till utarbetande av riktlinjer för en allmän föräldrautbildning i syfte att främja i motionen anförda målsättningar,

1976/77:1111 av herr Nilsson i Järfälla m. fl. (s),

1976/77:1307 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen beslutade att hos regeringen begära förslag om statligt övertagande av personalkostnaderna vid barnstugorna, och

1976/77:1311 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes

1. att riksdagen uttalade att målet för samhällets barnomsorg borde vara att tillgodose alla barns rätt till en bra och avgiftsfri barnstugeplats,

2. att riksdagen uttalade att målsättningen för samhällets utbyggnad av barnomsorgen under de närmaste åren borde fastställas till ett genomsnitt av minst 50 000 platser varje år i daghem och fritidshem,

3. att riksdagen uttalade att föräldraavgifterna inom barnomsorgen bor-

Onsdagen den
13 april 1977

*Familjepolitik,
m. m.*

de vara avskaffade senast år 1980,

4. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag beträffande anordningsbidrag till barnstugor, innebärande att anordningsbidrag skulle utgå med det belopp om 12 000 kronor som fastställdes år 1974, uppräknat i förhållande till kostnadsutvecklingen för barnstugebyggandet, samt att detta anordningsbidrag skulle utgå fr. o. m. budgetåret 1977/78 tills barnomsorgen var fullt utbyggd,

5. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till driftbidrag för barnstugorna, innebärande att driftbidragen vid daghem skulle beräknas efter en norm av 1 personal per 4 barn – tättare på spädbarn- och koltavdelning – föreståndaren oräknad, och vid fritidshem 2 personal jämte medhjälpare per avdelning, föreståndaren oräknad, att bidrag till extra personella insatser vid barnstugorna skulle utgå efter särskild redovisning samt att vid beräkning av driftbidrag redan färdigställda barnstugor skulle likställas med nytillekommande,

6. att riksdagen beslutade anta ett förslag till lag om ändring i lagen (1976:381) om barnomsorg, vilket framlagts av motionärerna, innebärande bl. a. att fritidshemsverksamheten skulle omfatta barn t. o. m. 14 år i stället för som nu gällde t. o. m. 12 år.

Utskottet hemställde

1. beträffande målsättning och utbyggnadsprogram m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1311 (yrkandena 1, 2 och 6 delvis).

2. beträffande redovisning av planeringsläget för barnomsorgen att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:271 (yrkandet 4).

3. beträffande riktlinjer och anslag till särskilda insatser för förskolan att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:271 (yrkandena 1 och 3),

4. beträffande andra statsbidragsfrågor än som avsågs under 3 och beträffande kvalitetskrav att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1096, motionen 1976/77:1307 och motionen 1976/77:1311 (yrkandena 4, 5 och 6 delvis),

5. beträffande statsbidragsbestämmelsernas praktiska effekt för sjukhus- och serviceanställda m. fl. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:266.

6. beträffande socialavgiftens storlek och socialavgiftspliktens omfattning att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1976/77:271 (yrkandet 2) skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1976:381) om barnomsorg,

7. beträffande visst uttalande om föräldraavgifterna att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1311 (yrkandet 3),

8. beträffande deltidsförskolans läromedel att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:262,

9. beträffande barnomsorg och obekvämt arbetstid att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1111,

10. beträffande frågan om utvärdering av barnomsorgen att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:191,

11. beträffande föräldrautbildning att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:468 och motionen 1976/77:1108,

12. att riksdagen till Bidrag till driften av förskolor och fritidshem för budgetåret 1977/78 anvisade ett förslagsanslag av 1 452 000 000 kr.

Reservationer hade avgivits av herrar Karlsson i Huskvarna och Svensson i Kungälv, fru Skantz samt herrar Johnsson i Blentarp, Nordberg, Nilsson i Växjö och Signell (samtliga s)

1. beträffande redovisning av planeringsläget för barnomsorgen, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:271 (yrkandet 4) gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

2. beträffande riktlinjer och anslag till särskilda insatser för förskolan, vari reservanterna ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:271 (yrkandena 1 och 3) skulle dels godkänna vad i motionen anförts om riktlinjer för särskilt statsbidrag till förskolan, dels till Särskilda insatser för förskolan för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 65 000 000 kr.,

3. beträffande socialavgiftspliktens omfattning, vari reservanterna vid bifall till reservationen nr 2 ansett att utskottet under 6 bort hemställa

beträffande socialavgiftens storlek och socialavgiftspliktens omfattning att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:271 (yrkandet 2) och regeringens förslag skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1976:381) om barnomsorg.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! I september månad 1976, alltså för omkring sju månader sedan, var optimismen i det borgerliga lägret stor.

Det fanns inga gränser för de borgerligas löften. Vi skulle få skattesänkning, vi skulle få vårdnadsbidrag på 10 000 kr., vi skulle få ett annat klimat i vårt samhälle, ett öppnare förhållande skulle inträda. Pensionärerna skulle befrias från skatt på folkpensionen, och skatterna skulle indexregleras. Byråkratin skulle minska, och vi skulle få sociala reformer utan socialism.

Väljarna trodde på de borgerligas löften. De tog de tre partiledarnas uttalanden för gott. Vi fick en borgerlig regering, som avgav en regeringsförklaring där löftena upprepades.

Men verkligheten blev något annat. Visserligen var man spendersam i överkant i budgetarbetet i sin okunnighet om den verklighet vari vi lever. Herr Mundebo tycks ha upplevt något av ett sällhetsrus och Gösta Bohman – mannen bakom moderaternas affisch där det hette: Har ni fått nog av skattehöjningar? – försökte på ett sätt att leva upp till löftena från valet. Regeringen sänkte skatterna mest för höginkomsttagarna.

Nu ser vi resultatet av detta borgerliga lättsinne. De tre och en halv

miljard som man underlät att ta ut i kompensation till statskassan för skatteomläggningen var herr Mundebos första stora misstag.

Men det går inte att regera utan pengar. Det går inte heller att låna upp hur mycket som helst i utlandet, utan att vi blir beroende av bankirerna i Zürich, London och Washington. Och det går, herr talman, inte att föra en aktiv socialpolitik och utjämna klyftorna i samhället, om man inte har en klar vilja i detta avseende. Och denna klara vilja måste kunna omsättas i praktisk politik. Men då fordras det en stark ekonomi.

När den socialdemokratiske partiordföranden påtalade detta i valrörelsen möttes han av hånfulla tillmälen från de borgerliga. I dag är hans uttalande en levande realitet: att de borgerliga partierna med sin politik rycker undan grunderna för en solidarisk utveckling i vårt land. Man håller på att föra oss tillbaka till det gamla klassamhället, som vi trodde var ett passerat stadium för länge sedan.

Man sänker skatterna för de bättre avlönade. Man utdelar förläningar till bönder och företagare. Man driver en politik som har udden riktad mot låginkomsttagarna, barnfamiljerna och de gamla.

Av vårdnadsbidraget på 10 000 kr. blev det bara en extra månads påbyggnad på familjeförsäkringen och därefter en månad med 32 kr. om dagen.

Vad blev det av socialministerns besked i TV om att man bara skulle vänta på regeringspropositionen så skulle det bli vårdnadsbidrag? Propositionen föreligger, men något sådant förslag har inte kommit. Vill herr socialministern förklara varför detta centerlöfte i valrörelsen – upprepat senare – har svikits?

Av skattebefrielsen för folkpensionärerna blev det ingenting.

Byråkratin som skulle bekämpas blev en större hydra än någonsin. Arbetsgrupp på arbetsgrupp tillsattes av regeringen, och för att bekämpa byråkratin tycks det behövas inte mindre än fyra utredningar.

Och av talet om sociala reformer utan socialism blev det inga reformer alls utan i stället försämringar på en rad områden för dem som redan har det svårt.

Nu nedskriver man den svenska valutan – för industrins och aktieägarnas skull. Nu hotar storkonflikt på arbetsmarknaden genom Arbetsgivareföreningens omedgörlighet, stimulerad av uttalanden av ekonomiministern.

Nu aviseras höjd moms som främst drabbar de ekonomiskt svaga.

Bilskatten höjs för dem som måste åka bil till arbetet men inte för böndernas traktorer eller transportföretagens lastbilar.

De sjuka får betala högre avgifter för läkarbesök, och vård på sjukhusen kommer också att kosta mera. Och barnomsorgen tycks åtminstone ett av regeringspartierna vilja försämra. Utbyggnadsprogrammet hotar att inte bli förverkligat.

På ett halvår har regeringen lyckats försämra klimatet i vårt land. På ett halvår har den solidaritet som socialdemokratien byggt upp förbytts

Onsdagen den
13 april 1977

---

*Familjepolitik,
m. m.*

i en politik av egoistiskt märke.

Det är de svaga grupperna som får sitta emellan. Och till de svaga grupperna hör onekligen barnen.

Herr talman! Det är intressant att se centerpartiets och folkpartiets turer i fråga om barnbidragen. I fjol när man var i opposition krävde dessa partier att barnbidragen skulle indexregleras. Vi motsatte oss detta på goda grunder. Barnbidragen låg förra året över vad de skulle ha varit om man haft en indexreglering. Nu har både c och fp accepterat detta och ett enhälligt utskott har avvisat en kommunistisk motion i ärendet.

Men som sagt: Det som var sanning i fjol i oppositionsställning har plötsligt förbytts i raka motsatsen. Vi har självfallet inget att invända mot detta i saktighetens intresse. Vi noterar bara skillnaden mellan då och nu.

När det gäller barnomsorgen kommer Ivar Nordberg närmare att gå in på den frågan, varför jag inskränker mig till några allmänna reflexioner.

Det väckte onekligen förvåning att en av regeringspartiernas parti-sekreterare för någon månad sedan gick ut med propån om att man måste minska på utbyggnadstakten när det gäller daghemmen och fritidshemmen. Det blev inte heller lättare i den frågan när en del borgerligt styrda kommuner förklarade att de inte klarar utbyggnaden enligt planerna.

Enligt vår uppfattning är det absolut nödvändigt att man bygger ut barnomsorgen i enlighet med den överenskommelse som träffats mellan den socialdemokratiska regeringen och Kommunförbundet.

Utskottet understryker med skärpa att regeringen måste tillgripa de åtgärder som blir nödvändiga för att utbyggnadstakten skall kunna hållas. Socialministerns löfte i ett interpellationssvar att han skall återkomma till riksdagen med en redovisning av kommunernas utbyggnadsplaner accepterar vi endast under den förutsättningen att regeringen är beredd att vidta alla åtgärder som kan bli erforderliga för programmets genomförande.

Jag frågar nu socialministern: Är ni beredd att se till att den utlovade redovisningen kommer? Är ni beredd att ta klart avstånd från moderata samlingspartiets partisekreterares agerande i frågan? Men kom ihåg att svaret skall vara klart. Det är bara ett nej eller ett ja som kan tolereras. Några undanflykter kan vi alltså inte godkänna.

Vi har också i vår motion tagit upp kvalitetsfrågan i barnomsorgen. Kravet på kvalitet är tillkommet för barnens bästa och deras behov av stimulans. Men detta har avvisats av majoriteten. Utskottet säger att det skulle krävas administrativa insatser av stora mått för att klara detta.

Jag vet inte varifrån majoriteten fått detta uppslag till skrivning. Men övertygande är inte dess resonemang. Det är inte ens bestickande, utan man bara slänger ur sig detta utan någon närmare analys eller eftertanke.

Vi har också anvisat hur vi vill klara kostnaderna. De skulle betalas genom att egenföretagarna också – likt vanliga löntagare – får betala sin tribut till barnomsorgen. Det rör sig om 65 miljoner. Egenföretagarna har ju likt alla andra rätt att utnyttja kommunernas barnomsorg. Men

Onsdagen den
13 april 1977

*Familjepolitik,
m. m.*

de slipper nu betala. Vårt krav att även egenföretagare skall jämföras med övriga skattebetalare när det gäller avgift till detta ändamål avfärdas utskottet med orden att utskottet inte finner skäl att ompröva förra årets riksdagsbeslut.

Ja, förra årets riksdagsbeslut var egentligen en lotthistoria som de borgerliga vann. Nu behöver regeringen ha in pengar till alla de stora utgifter som den föreslår. Men utskottsmajoriteten bara avvisar förslaget utan motivering. Och det är förklarligt, för det finns ingenting som motiverar att egenföretagare skall slippa betala sin andel av barn tillsynen.

Till slut bara ett par ord om den motion som lämnats av bl. a. Gunnar Nilsson och Gertrud Sigurdsen om daghems öppethållande på andra tider än de normala.

Här har utskottet kommit fram till en gemensam skrivning.

Vi pekar på de försök som nu skall göras i Luleå och Surahammar. De är viktiga, och vi understryker att arbetsmarknaden måste anpassas efter barns och föräldrars behov.

Jag vill bara uttala min glädje över att utskottet i detta fall kommit fram till en gemensam skrivning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Vpk har i motionen 1976/77:192 föreslagit en höjning av barnbidragen. Vi har också föreslagit att barnbidraget t. v. skall utgöra 25 % av basbeloppet och således genom anknytningen till detta bli indexreglerat. Ytterligare ett förslag som vi framfört i sammanhanget är att man skall utreda en kraftigare höjning av barnbidragen och därvid göra dem skattepliktiga.

Vikten av att dessa vpk-förslag förverkligas har med all önskvärd tydlighet bekräftats under den senare tiden. Vi har fått uppleva en devalvering av kronan, regeringen har aviserat en treprocentig momshöjning. Det är bäddat för en avtalsrörelse som kommer att ge liten utdelning för lönearbetarna. Både den förra regeringen och den nuvarande har ju pumpat in miljarder i storföretagen, bl. a. som lagerstöd.

Allt detta drabbar i första hand låginkomsttagarna och barnfamiljerna.

Med den korta motiveringen vill jag därför yrka bifall till det särskilda yrkande, baserat på motionen 192, som kommer att utdelas till kammarans ledamöter. Det lyder:

att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:192 beslutar

a) anta följande

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

Härigenom föreskrives att 1 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag skall ha nedan angivna lydelse:

För barn, som är svensk medborgare och bosatt i riket, skall av allmänna medel såsom bidrag till barnets uppehälle och uppfostran utgå allmänt barnbidrag. Allmänt barnbidrag skall för varje kvartal utgöra, för tiden den 1 juli–den 31 december 1977 550 kr. och för tiden därefter sex och en fjärdedels procent av det basbelopp enligt lagen om allmän försäkring, som gäller vid ingången av kvartalet.

Allmänt barnbidrag ----- i riket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1977.

b) till *Allmänna barnbidrag* för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 4 387 000 000 kr.

c) hos regeringen begära att en snabbutredning tillsätts för att utreda verkningarna av att göra en skattepliktig, ytterligare uppräknig av det allmänna barnbidraget.

Herr talman! De krav som vänsterpartiet kommunisterna ställer på utbyggnaden av barnomsorgen börjar bli väl kända vid det här laget. Vi arbetar för att det på sikt skall bli möjligt att ge varje barn i förskoleåldern rätt till en avgiftsfri plats på daghem och för att alla barn i åldern 7–14 år skall få en plats på fritidshem.

Vi ställer också krav på standarden – personaltätthet, personalutbildning, lokalernas utformning och ytstorlek, tillgång på lekredskap m. m.

När vi ställer dessa krav gör vi det utifrån den fasta övertygelsen att barnomsorgsverksamheten rymmer sociala och pedagogiska möjligheter som på ett avgörande sätt kan bidra till barnens personlighetsutveckling; göra dem till fria och självständiga individer med en kollektiv medvetenhet, formad i nära samarbete med andra barn och med vuxna. Det här innebär också att daghem och fritidshem kan göras till en överlägsen tillsynsform, där föräldrar kan lämna sina barn med den förvissningen att barnens behov av trygghet och sociala kontakter i en utvecklande miljö tillgodoses.

Innan jag går över till att behandla socialutskottets betänkande med anledning av vpk-motionerna 1307 och 1311 tycker jag det finns anledning att säga några ord om de övriga partiernas inställning till barnomsorgsfrågan.

Socialdemokraterna och de båda mittenpartierna ser samhällets barnomsorg i första hand som ett sätt att frigöra kvinnlig arbetskraft. Därför kommer deras ambitioner när det gäller utbyggnadstakten att i väsentlig utsträckning styras av konjunkturutvecklingen. Detta är förklaringen till det låga utbyggnadsintresse som visats under 1970-talet med dess stagnationstendenser inom svensk industri. Samtidigt som man officiellt har uttalat sig för en utbyggnadsnivå som skall leda till "full behovstäckning", som det heter, vid mitten av 1980-talet har man stannat för en utbyggnadstakt som inte tillnärmelsevis kommer att leda fram till den nivån. Genom att hålla kapaciteten på personalutbildningen på låg nivå medverkar man från dessa partiers sida också till att för de kommande

Onsdagen den
13 april 1977

---

*Familjepolitik,
m. m.*

åren bevara en spärr mot den utbyggnad av barnomsorgen som en växande folkopinion kräver.

Samtidigt har man emellertid insett barnstugeverksamhetens sociala och pedagogiska betydelse. Detta tar sig exempelvis uttryck i att man hävdar vikten av att vissa barn, som anses ha särskilda behov, bereds plats inom omsorgsverksamheten. Det har lett till att det numera finns en skyldighet för kommunerna att ordna barnstugeplatser för dessa barn. Detta är dock inte problemfritt. Först och främst är dessa barn med särskilda behov så många att alla inte kan beredas plats med nuvarande utbyggnad. Dessutom kan särbestämmelser för barn från vissa sociala och kulturella miljöer leda till en segregering av barnstugeverksamheten. Särskilt stor blir naturligtvis den risken när tillgången på barnstugeplatser inte ens täcker behovet för de barn som kommunerna är skyldiga att ordna plats för.

Om moderaternas inställning till barnomsorgen skulle det under andra förhållanden inte finnas någon anledning att orda, men eftersom det partiet nu befinner sig i en ställning där det i regeringen kommer att påverka utvecklingen på ett avgörande sätt är det, menar jag, nödvändigt att något beröra också hur det partiet kommer att agera i frågan.

Moderaterna ser barn som privata ägodelar, som föräldrarna fritt skall bestämma över. Enligt den konservativa ideologin ser föräldrarna barnens liv som en förlängning av sitt eget. För dem är barnens uppgifter att slå vakt om det bestående. Det är naturligtvis ingen överraskande inställning hos detta parti, men det är en inställning som är fiendlig mot såväl personlig som kollektiv utveckling. Därmed är den fiendlig mot förändring, och det är av vitalt intresse för lönearbetarna att avslöja och förhindra en spridning av denna inställning.

När den socialdemokratiska regeringen för något mer än ett år sedan träffade en överenskommelse med Kommunförbundet om barnstugeutbyggnaden hade man anledning att hysa förhoppningar om att åtminstone denna blygsamma utbyggnad skulle komma till stånd. I dag är läget ett annat. Planerna fullföljs inte, och hittills har det inte kommit några initiativ från regeringens sida för att se till att utbyggnaden garanteras. Tvärtom – vad som hittills har skett är att moderaterna har gjort ett utspel och talat om att barnstugeutbyggnaden bör hållas tillbaka. Det är helt uppenbart att moderaterna i regeringsställning kommer att motarbeta barnstugeutbyggnaden. Den innehåller alltför mycket av progressiva inslag för att passa moderaterna. Det vore intressant att få ett konkret besked från regeringen om vilka åtgärder den kommer att vidta för att fullfölja 1976 års riksdagsbeslut om barnstugeutbyggnaden.

Herr talman! Jag skall nu övergå till att mer konkret behandla socialutskottets betänkande i vad det gäller vpk-motionerna.

I frågan om målsättning för barnomsorgen och utbyggnadsplaner konstaterar utskottet att det nu inte finns någon anledning att ompröva fjolårets beslut. Jag delar inte den uppfattningen. Och vpk har hävdat en annan mening än riksdagsmajoriteten både i vad gäller omfattningen

av barnomsorgen och beträffande de aktuella utbyggnadsplanerna. Vi har först och främst hävdad att alla barn bör beredas möjlighet till en avgiftsfri plats på daghem eller fritidshem. Vi har gjort och gör det därför att vi inte ser barnstugeverksamheten så ensidigt som övriga riksdagspartier. Det står naturligtvis helt klart att tillsynsmomentet är viktigt, inte minst därför att en fullt utbyggd barnstugeverksamhet, som ger plats åt alla barn, är en mycket väsentlig förutsättning för kvinnornas sociala och ekonomiska frigörelse. Och i begreppet "fullt utbyggd" innefattar vi då också en rad kvalitativa krav, som måste uppfyllas för att ingen skall behöva tveka inför att lämna barnen inom samhällets barnstugeverksamhet.

Men vid sidan om tillsynen står det pedagogiska momentet som en lika viktig funktion. Ojämligheten mellan barn från skilda samhällsklasser har redan grundlagts när de börjar i grundskolan. Skola och jobb kommer i fortsättningen bara att innebära en bekräftelse på och en förstärkning av denna ojämlikhet. Genom förskolan kan betydelsefulla insatser göras för att förhindra detta. Klasskillnaderna kan inte utplånas på det sättet, men många av de mest skriande orättvisorna kan minskas.

Jag vill jämföra förskolans betydelse för barnens utveckling med grundskolans och hävda att vad grundskolan betyder för kunskapsinhämtandet, det betyder förskolan för barnens sociala utveckling till självständiga och kritiskt tänkande individer, med förmåga att på ett medvetet sätt se sig själva i relation till andra – som medlemmar i ett kollektiv. Förmodligen är det insikten om att en bra förskola kan ha den betydelsen som skrämmer moderater och andra konservativa och får dem att på alla sätt motarbeta utbyggnaden. De vill bevara den systematiska utslagningen av arbetarklassens barn. De vill bevara osäkerheten och upplevelsen av otillräcklighet hos dessa barn. De vill förhindra, så långt de förmår, framväxten av en kollektiv medvetenhet. Allt detta är ju förutsättningar för att de konservativa krafterna skall kunna fortsätta att härska.

Jag vill understryka att deltidförskolan inte utgör något egentligt alternativ till heltidsförskolan, eftersom det bara är heltidsförskolan som kan fylla både tillsynsfunktionen och den pedagogiska funktionen.

Också fritidshemsverksamheten har väsentligen två funktioner – dels att ge en god tillsyn medan föräldrarna förvärvsarbetar, dels att ge barnen möjlighet till en meningsfull fritid. Tillgången på fritidshemsplatser är f. n. katastrofalt dålig, vilket inte är minst uppenbart i storstadsområdena. Vpk anser att fritidsverksamheten skall omfatta alla barn upp till 14 års ålder. Det finns inget hinder för att redan nu skriva in det i lagen. Däremot finns det flera uppenbara skäl för att göra detta. Ett skäl är att barnen åtminstone upp till 14 år behöver den tillsyn och det stöd som fritidshemmet kan ge. Ett annat betydelsefullt skäl är att kommunerna i sin planering för utbyggnaden av fritidshemsverksamheten redan nu bör ta med 14-åringarna i beräkningen eftersom man rör sig med en långsiktig planering och de framtida faktiska behoven där måste be-

Onsdagen den
13 april 1977

*Familjepolitik,
m. m.*

aktas. Så länge lagen inte tar med 13- och 14-åringarna så kommer de heller inte med i planeringen och i behovsberäkningarna.

Vpk har föreslagit att socialstyrelsen skall ges rätt att utfärda bindande föreskrifter beträffande personaltätthet och andra faktorer som är av betydelse för barnstugeverksamhetens kvalitet. Utskottet avstyrker detta förslag med hänvisning till de åtgärder som väntas inom personalutbildningen. Det är naturligtvis bra om personalutbildningen förbättras. Till det förslag som f. n. ligger beträffande detta har jag åtskilligt att säga, men det skall jag spara till ett senare tillfälle. I sak måste man ändå konstatera att det i utskottets argumentering inte finns något som motsäger vpk:s förslag om att socialstyrelsen skall ha rätt att utfärda föreskrifter. Och jag anser fortfarande att socialstyrelsen skall ges den möjligheten, för att därigenom åstadkomma en hög och jämn standard på barnstugeverksamheten.

Föregående års beslut om barnomsorgen innefattade också ett nytt system för statsbidrag till kommunernas kostnader för denna verksamhet. Avsikten angavs vara att göra det möjligt för kommunerna att fortsätta en utbyggnad i enlighet med den överenskommelse som träffats med Kommunförbundet. Vpk ansåg då inte att de föreslagna statsbidragen varit tillräckliga för att garantera utbyggnaden, och utvecklingen sedan dess har ju visat att vi hade rätt. Med i bilden finns också en helt orimlig stegring av anläggningskostnaderna för daghem och fritidshem. Det förefaller uppenbart att de företag som sysslar med produktion av barnstugor har spekulerat i förekomsten av statsbidrag och gjort sig stora vinster på bekostnad av barnstugeutbyggnaden.

Socialutskottet anser nu att det inte kan komma i fråga att så kort tid efter statsbidragsreglernas ikraftträdande på nytt helt ompröva statsbidragskonstruktionen. Jag kan för min del inte förstå det resonemanget. När det är uppenbart att statsbidragen inte fungerar och att de avsedda syftena inte uppnås, så måste väl den enda rimliga slutsatsen vara att konstruktionen skall förändras. Vpk anser att man bör återinföra en delning av bidraget i ett anordningsbidrag, motsvarande det belopp som fastställdes 1974 uppräknat i enlighet med kostnadsutvecklingen, och ett driftbidrag motsvarande personalkostnaderna.

Utskottet tolkar vpk:s förslag som framlagt av omtanke om kommunernas ekonomi. Det är inte en helt riktig tolkning. Vi har snarare lagt vårt förslag med kunskap om kommunernas ekonomi och med omtanke om barnstugeutbyggnaden.

Våra förslag till statsbidrag innehåller också några andra aspekter. För det första skall de vara så väl tilltagna att de på sikt ger möjlighet till en sådan utbyggnad att alla barn garanteras en plats. För det andra skall det inte finnas några lokala intressen att hålla nere personaltillgången. För det tredje skall barnstugeverksamheten på sikt kunna göras avgiftsfri. För det fjärde skall kommunala resurser kunna frigöras för andra ändamål, inte minst ungdomsverksamhet.

I samband med statsbidragen och mot bakgrund av den orimliga ut-

vecklingen av anläggningskostnaderna är det också nödvändigt att väcka frågan om en statlig produktion av barnstugor. Det kan inte få fortsätta att vara på det sättet att privata företag i sin hänsynslösa profittjakt saboterar utbyggnaden av viktiga sektorer i samhället.

Jag yrkar bifall till vpk-motionerna 1976/77:1307 och 1311 samt till det särskilda yrkande som jag inledningsvis nämnde.

Herr talman! Till sist vill jag säga några ord i anslutning till frågan om barnomsorg på obekvämt arbetstid. Tveksamheten till nattöppna daghem är stor och det sammanhänger självfallet med de farhågor man har anledning att ha för i vad mån barnen kan ta skada av verksamheten. Samtidigt är situationen sådan att frågan om barntillsyn på natten måste få en lösning. För många föräldrar, även ensamstående, är skiftarbete det enda alternativet till arbetslöshet.

Helt klart i sammanhanget är att skiftarbete inte är bra för de vuxna. Problemen kring detta är kända. Lika klart är att barntillsyn på natten, det må vara i form av nattöppet daghem eller barnvårdare som vistas i barnets hem eller tar emot barn i sitt eget, inte är till fördel för barnen. Men självfallet är detta bättre än ingen tillsyn alls. Den fråga som måste utredas är om problemen med barntillsyn på natten blir så stora för barnen och skapar sådana störningar att verksamheten inte bör ges permanenta former. I sammanhanget bör nämnas att sjukhusdaghemmet i Borås hade nattöppet under åren 1965–1970. Verksamheten där avbröts därför att erfarenheterna var alltför negativa. Samma erfarenheter har man gjort av nattöppna daghem i andra länder, exempelvis DDR.

Självfallet måste stora ansträngningar inriktas på att minska omfattningen av nattarbete och därmed minska antalet barn som behöver tillsyn på natten. Man måste i det sammanhanget överväga förbud mot nattarbete som inte kan betraktas som nödvändigt. Man måste också på nytt överväga exempelvis frågan om affärstider för att minska behovet av barntillsyn på kvällar och helger. En annan åtgärd som bör övervägas är att se till att städningsarbete kan skötas på dagtid och inte som nu i stor utsträckning vara förlagt till kvällar, nätter och tidiga morgnar. Det är inte rimligt att direktörers och byråkraters bekvämlighet skall betalas med städpersonalens och deras barns hälsa.

Vpk accepterar att en försöksverksamhet med olika former av barntillsyn på obekvämt arbetstid genomförs, men inte vilken försöksverksamhet som helst. Välutbildad personal måste ovillkorligen användas, både som barnvårdare och förskolepersonal. Barngrupperna bör vara små, högst fem sex barn. Personal får under inga omständigheter arbeta ensam i barngrupp nattetid. Det måste således finnas minst två barnvårdare. Försöksverksamheten får inte bedrivas slumpvis och osammanhängande i olika kommuner utan måste vara upplagd så att den möjliggör en vetenskaplig utvärdering.

Dessa krav gör att vi ställer oss negativa till en försöksverksamhet som är upplagd så som den i Luleå, och eftersom man i Surahammar har använt Luleå-projektet som modell förmodar jag att detsamma gäller

Onsdagen den
13 april 1977

*Familjepolitik,
m. m.*

även för denna verksamhet.

Vi anser från vpk att socialstyrelsen bör ges i uppdrag att utarbeta en projektplan för hur försöksverksamheten med barnomsorg på obekvämt arbetstid bör bedrivas. Vi anser också att denna projektplan bör föreläggas riksdagen för diskussion i samband med medelsanvisningen.

Herr NORDBERG (s):

Herr talman! Vid två tillfällen under mars månad har barnomsorgen varit föremål för en rätt intensiv diskussion i den här kammaren. Socialdemokratiska ledamöter har i dessa interpellationsdebatter gett uttryck för den oro som tiotusentals föräldrar känner. Det finns en oro för att kommunerna inte kommer att klara utbyggnaden av barnomsorgen i den takt och omfattning som riksdagen har beslutat. Den oron förstärks när representanter för ett parti i den borgerliga regeringen gör uttalanden som innebär att utbyggnadstakten skall dämpas av olika skäl. Uttalanden med den innebörden är i och för sig inte överraskande när de kommer från det hållet. Men det är därför desto nödvändigare att regeringen, och inte minst den inom regeringen ansvarige för barnomsorgsfrågorna, klart deklarerar ett avståndstagande från sådana uttalanden. Så har inte skett. Inte heller har socialministern i praktisk handling vidtagit några redovisade åtgärder i syfte att säkerställa utbyggnadsprogrammet. Den handlingsförlamningen och kraftlösheten från den borgerliga regeringens sida förstärker bara den oroskänsla som så många föräldrar i dag har.

De interpellationsdebatter som socialministern har haft den 1 resp. den 24 mars ger inte anledning till någon minskad oro. Den 1 mars gav socialministern visserligen uttryck för en viss oro för det dåliga planeringsläge som föreligger ute i kommunerna. Men den 24 mars ansåg han att han hade sådana informationer om planeringsläget att hans oro hade stillats – och några åtgärder tycktes enligt socialministern inte vara behövliga.

Den här bristen på ansvarskänsla och initiativförmåga från socialministerns och regeringens sida i kombination med det för oss kända dåliga planeringsläget ute i kommunerna stryker bara under vilket berättigande det finns för den oro som tiotusentals föräldrar och många av oss politiker känner.

Sett mot den här bakgrunden är det därför med stor tillfredsställelse som vi socialdemokrater kan konstatera att ett enigt socialutskott med skärpa understryker angelägenheten av att regeringen överväger och utan dröjsmål vidtar de åtgärder som är nödvändiga för att utbyggnadsplanen skall hållas.

Den oro och de krav på åtgärder som ett flertal socialdemokrater gett uttryck för i de tidigare återopade interpellationsdebatterna ställer alltså ett enigt utskott upp bakom.

Utskottets skrivning är en uppmaning till regeringen och socialministern att ta oron som har kommit till uttryck på allvar och omedelbart vidta de konkreta åtgärder som är behövliga. Låt oss hoppas på att so-

cialministern redan i den här debatten kan komma med en redovisning av vilka krafttag som man planerat att ta från regeringens sida. Socialministern har ju haft tillgång till utskottets betänkande och kunnat ta del av utskottets mening i den här frågan – och följaktligen kunnat förbereda vad han kan anföra i de här avseendena redan i dag.

Vi har, herr talman, från socialdemokratiskt håll också krävt att regeringen vid 1977/78 års riksmöte skall lämna en allsidig redovisning av det aktuella planeringsläget för daghems- och fritidshemsutbyggnaden – med hänsynstagande till det slutliga målet om full behovstäckning inom den närmaste tioårsperioden.

Det har den borgerliga majoriteten i utskottet inte velat gå med på. Man har i sin skrivning nöjt sig med att hänvisa till ett löfte som socialministern gav i sitt interpellationssvar den 1 mars i år, att han har för avsikt att redovisa planeringsläget för tiden 1978–1980 senast i nästa budgetproposition.

Vi frågar oss varför man inte är beredd att redovisa planeringsläget även för åren 1981 och 1982, eftersom dessa uppgifter bör finnas tillgängliga vid tidpunkten för budgetpropositionens utarbetande.

Vi kan inte tolka det här motståndet på annat sätt än så, att det är ett uttryck för att man på borgerligt håll inte är beredd att på ett planmässigt sätt förbereda fullföljandet av den målsättning för barnomsorgens utbyggnad som riksdagen fattade beslut om förra året. Det beslutet innebär att kommunerna med stöd av staten skall sörja för att alla barn med förvärsarbetande eller studerande föräldrar och barn med behov av särskilt stöd skall tillförsäkras en av samhället organiserad god barnomsorg – om inte behovet tillgodosetts på annat sätt.

Det finns tydligen anledning att erinra om att utbyggnadsprogrammet om 100 000 nya daghemsplatser och 50 000 nya fritidshemsplatser är ett minimiprogram och utgör ett etappmål för tiden fram till 1980. Men vi behöver – förutom snara åtgärder för att säkerställa den första etappens mål – också snarast påbörja uppföljningen och planerandet av vilka eventuella ytterligare åtgärder som måste till för att den andra etappens utbyggnad skall säkerställa full behovstäckning. Därför menar vi att regeringens redovisning av planeringsläget till riksdagen måste fånga in tioårsperspektivet. Det är att beklaga att i varje fall inte folkpartiet och centern är beredda att stödja detta krav. Att moderaterna inte är intresserade av det känner vi ju till sedan tidigare, och det förvånar oss inte.

I reservation nr 2 behandlar vi vad som särskilt understryks i den socialdemokratiska partimotionen nr 257, nämligen att parallellt med en kvantitativ utbyggnad av barnomsorgen insatser också måste göras för att förbättra kvaliteten.

I dag pågår i socialstyrelsens regi ett omfattande utvecklingsarbete och en försöksverksamhet angående förskolans arbetssätt. Och man vet att förhållandena på olika daghem och inom olika avdelningar på ett och samma daghem skiftar mycket. Vi menar att det är angeläget med be-

hovsinriktade insatser framför allt till daghem som har speciella problem. Vi föreslår därför att riksdagen för budgetåret 1977/78 anvisar 65 miljoner som skall stå till kommunernas förfogande för särskilda åtgärder inom förskolan. Då socialstyrelsen bl. a. håller i det utvecklingsarbete och den försöksverksamhet som nu bedrivs och därigenom känner problemen och har en utbyggd kontakt med kommunerna, är det naturligt att socialstyrelsen fördelar pengarna för den här verksamheten till kommunerna. Vi säger i vår partimotion att dessa medel inte bör bindas för någon viss typ av åtgärd. Det är tvärtom en fördel att man genom ett utnyttjande för olika personalstödjande åtgärder kan få praktiska erfarenheter för det fortsatta reformarbetet på förskolans område. Det bör därför ankomma på socialstyrelsen att noggrant följa och utvärdera verksamheten och delge kommuner och personalgrupper material härom.

Under den snabba utbyggnad av barnomsorgen som nu förestår kommer – under förutsättning att regeringen fullföljer det beslut riksdagen fattat – en rad problem att uppstå, vilkas lösning kräver ett gott samspel mellan förskolepersonalen, föräldrarna och barnen. Det kan bli fråga om tidsmässigt begränsade personalförstärkningar vid daghem där akuta problem dyker upp i barngrupperna. Förskolorna kommer att få kontakt med barn och familjer i kritiska situationer, där förebyggande åtgärder på ett tidigt skede kan få en stor betydelse. I dessa situationer kan små barngrupper med speciellt inriktad personal, assisterad av personal från andra verksamhetsområden, vara väl motiverade. Man kan ge möjlighet för personalen vid barnstugorna att i samverkan med barnens föräldrar diskutera fram lösningar på uppkommande problem. Åtgärderna kan därmed bli ett verksamt stöd för föräldrarna i deras föräldrauppgift. Extra insatser kan också avse invandrabarn och då utgå utöver de generella medel som kan nyttjas för dessas hemspråksträning. Insatser av detta slag blir med nödvändighet tidskrävande och resurskrävande. Men ytterst är det fråga om att eftersträva en i stort sett likvärdig tillsynsmiljö för barnen.

De särskilda medlen bör avse anställande av ytterligare personal. Därigenom kan de också bidra till en välbehövlig utökning av antalet arbetstillfällen ute i kommunerna. Insatserna bör som nyss exemplifierats inriktas på förskolor där särskilda problem gör sig gällande. I varje fall i ett inledande skede bör åtgärderna koncentreras på förskolans daghem.

Vi menar att våra förslag om på detta sätt behovsinriktade insatser är ett uttryck för vår vilja att sätta barnens behov av stimulans och utveckling i centrum för barnomsorgspolitiken.

I reservationen 3 föreslår vi hur genomförandet av vårt förslag bör finansieras. Vi föreslår att en avgift tas ut även av egenföretagarna. Vi menar att det är naturligt att egenföretagarna, som ju också har glädje av en utbyggd och förstärkt barnomsorg, är med och betalar kostnaderna härför på samma sätt som löntagarna. Helårseffekten av vårt förslag om finansiering ger en intäkt för staten på 130 milj. kr., och det bäddar för en möjlig utbyggnad av den verksamhet som vi föreslår – en förbättrad

och förstärkt barnomsorgsverksamhet.

Tyvärr finns det inget intresse från de borgerliga partierna att ge kommunerna ett ökat stöd i syfte att förbättra kvaliteten och komma till rätta med vissa problem inom barnomsorgen. Vi beklagar detta. Barn, föräldrar, kommuner och daghemspersonal har anledning att göra det samma. De borgerliga partiernas agerande visar på nytt att det är lätt att tala om en utbyggd och förbättrad barnomsorg, men när krav på åtgärder förs fram saknas viljan hos den borgerliga regeringen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2 och 3.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! En av de många myter som har avslöjats genom regeringsskiftet är den socialdemokratiska myten om att det svenska välfärdssamhället skulle hotas om socialdemokraterna inte längre fick regera Sverige.

Var och en som har följt den svenska riksdagens arbete vet, att de sociala trygghetsanordningarna har stöd av en stor majoritet i riksdagen. Åsiktsskillnaderna har i regel gällt frågor om utformningen av de olika stödåtgärderna, inte de grundläggande målen. Eller också har meningarna varit delade beträffande takten i utbyggnaden. Där har den tidigare oppositionen ofta varit pådrivande.

Det fanns därför ingen anledning att vänta något annat än att reformarbetet skulle fortsätta även med en annan regering än den socialdemokratiska. Den nya regeringens första socialbudget visar att så också har skett. Socialutskottets betänkande om de sociala utgifterna ger ytterligare belägg för detta. Den socialdemokratiska oppositionens alternativ, såsom det avtecknar sig i motioner och reservationer på det sociala området, är inget alternativ. Det rör sig om anteckningar i marginalen. I stort sett accepterar man regeringens förslag för det kommande budgetåret.

Det är också glädjande att kunna konstatera att det goda samarbete i sociala frågor som hittills rått inom utskottet står sig efter regeringsskiftet. Viljan att finna konstruktiva lösningar – till gagn för dem som behöver samhällets stöd – kännetecknar fortfarande arbetet inom utskottet. Inget annat var väl heller att vänta. Det hindrar naturligtvis inte en uppriktig debatt när man har olika mening om hur reformerna skall läggas upp. Någon tycker kanske att den kommentaren är förvånande, efter de inlägg som har hållits här. Jag kan möjligen medge att det finns en viss distans mellan arbetet i utskottet och framför allt utskottsordförandens anförande här i kammaren. Men vi som känner Göran Karlsson vet att han alltid har tillämpat principen att när argumenten är svaga måste man höja rösten.

Familjepolitiken, som vi nu skall diskutera, är en god illustration till vad jag nu har sagt. I regeringsförklaringen sägs klart ifrån just att det familjepolitiska reformarbetet skall fortsätta. Samhällets barnomsorg skall byggas ut enligt riksdagens beslut, utbildningen av personal för barnom-

sorgen ökas, och kvaliteten på barnomsorgen – personaltäthet och gruppstorlekar – förbättras. En allmän föräldrautbildning skall byggas upp.

Barnbidragen och bostadsbidragen skall förbättras, och småbarnsföräldrarna skall ges lagfäst rätt till kortare arbetstid och längre ledighet. Föräldraförsäkringen skall byggas ut och kompletteras med ett vårdnadsbidrag. Valfrihet och jämställdhet är de principer som vägleder regeringens familjepolitik.

I den budget som vi nu har framför oss sker en kraftig satsning på familjepolitiken. Ökningen av insatserna för barnfamiljerna är av storleksordningen 1,5 miljarder kronor, om man också räknar in förbättringarna av bostadsbidragen och föräldraförsäkringen. Även om dessa inte behandlas i dagens diskussion hör de ju till familjepolitiken. Då har jag ändå inte tagit med den tidigare höjning av barnbidragen som regeringen varskodde om för någon vecka sedan.

Denna ökning av stödet till barnfamiljerna är avsevärt större än vad som föreslogs i den socialdemokratiska regeringens sista budget, som jag med motsvarande beräkning får till ungefär 1 miljard kronor.

Även med reservation för de normala avvikelserna mellan budget och utfall, och med hänsyn tagen till att siffrorna är angivna i löpande priser, finns det underlag för att säga att den nya regeringen i sin budget satt solidariteten med barnfamiljerna i främsta rummet, trots de stora ekonomiska problem som den fick överta av regeringen Palme. Den nya regeringens familjepolitik står sig mycket väl i jämförelse med den socialdemokratiska regeringens.

Det jag nu har sagt betyder naturligtvis inte att allt blir bra för barnen bara regeringens budget genomförs. Långt därifrån. Det finns mycket att göra innan Sverige är ett gott samhälle för barn.

Det kanske allra viktigaste är att vi slutar bygga de sterila, barnfientliga miljöer som växte upp så snabbt på 1960-talet och som man fortfarande kan se exempel på i helt nya bostadsområden. Vidare måste vi – vilket är en ohyggligt svår uppgift – rätta till de begångna misstagen, mjuka upp de hårda betongförorterna och få fram en samhällighet där i dag främlingskapet dominerar.

Så till barnomsorgen. Det samhälle som är resultatet av 44 års socialdemokratiskt regerande kan bara ge omsorg åt en mindre del av alla de barn som skulle behöva det, antingen för att föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar – eller skulle vilja göra det – eller därför att barnen har särskilda behov, eller, som fru Marklund var inne på, därför att alla barn behöver förskolans stimulans. Barnstugebyggandet har visserligen tagit fart på senare år, men vi lider fortfarande av sviterna av 1950- och 1960-talens försummelser.

Det program för 100 000 daghemsplatser på fem år, som riksdagen antog förra året, är ett minimiprogram. För de två första åren kan vi hoppas att det skall förverkligas, kanske t. o. m. överträffas något. Men kommunernas planer för de följande tre åren, så som de avspeglar sig i hittills offentliggjorda siffror, är oroande. De pekar på risken för att

bara 70 000 platser kommer fram. Men det är gamla siffror. Vi får snart nya, men vad dessa innebär vet vi inte. Utskottet understryker därför med skärpa angelägenheten av att regeringen överväger och utan dröjsmål vidtar de åtgärder som kan visa sig nödvändiga för att utbyggnadsplanen skall hållas. Riksdagen bör hållas underrättad om planeringsläget. Detta är betydligt klarare uttalanden än vad utskottet gjorde på den tid då det hade en annan majoritet.

Under våren har i riksdagen förts ett par debatter om takten i utbyggnaden av daghem, där ett stort antal socialdemokratiska talare har varit väldigt kritiska mot regeringen och då i första hand mot socialministern. Mot den bakgrunden väntar man sig givetvis att de själva skall ha några förslag till åtgärder för att planen skall hållas. Men det enda socialdemokraterna har att komma med är att riksdagen skall ge till känna att regeringen vid 1977/78 års riksmöte bör lämna en allsidig redovisning av det aktuella planeringsläget för barnomsorgen. Detta har dock socialministern redan lovat att göra, och riksdagen behöver alltså inte utfärda någon skrivelse till regeringen om det.

I övrigt är tydligen socialdemokraterna numera nöjda med vad regeringen gör, dvs. att man har inlett överläggningar med Kommunförbundet och personalorganisationerna och att man i en arbetsgrupp tar fram ett bättre underlag för planeringen. Vore så inte fallet, skulle ju socialdemokraterna ha egna förslag att komma med. Att de för att dölja bristen på egna förslag talar litet allmänt om handlingsförlamning och kraftlöshet ändrar inte saken.

Den socialdemokratiska reservationen är märklig, framför allt i ljuset av hur samma socialdemokratiska ledamöter förra året behandlade en socialdemokratisk motion. Då sade socialdemokraterna i utskottet att det "i samband med den avstämning som år 1980 skall göras av den faktiska utbyggnadstakten i barnomsorgen måste anses ankomma på regeringen att överväga vilka ytterligare åtgärder som kan behövas om kommunerna inte förmått bygga ut barnomsorgen i överensstämmelse med de angivna riktlinjerna".

Jämför detta uttalande med utskottets uttalande i år. Det är faktiskt litet skillnad. Någon tidigare avstämning, som motionärerna önskade, ville utskottet då inte höra talas om och motionen avstyrktes. Nu, när regeringen har lovat att göra en sådan redovisning och när utskottets majoritet med skärpa stryker under att regeringen måste vidta de åtgärder som behövs för att planen skall hållas, då finner socialdemokraterna det nödvändigt med en reservation till förmån för något som man var emot förra året. Varför?

Det är nog inte bara jag som har grubblat över varför denna reservation har avgivits. Nu skall Ivar Nordberg skingra vårt mörker. Då får vi höra att det skett för att planeringsläget även för 1981 och 1982 skall finnas med i redovisningen. Det vill han ha en försäkran om. Jag är övertygad om att socialministern kan ge en sådan försäkran här så att socialdemokraterna kan avstå från sin reservation. Den som av reservationen

Onsdagen den
13 april 1977

*Familjepolitik,
m. m.*

kan utläsa det som Ivar Nordberg nu har sagt är verkligen en skicklig teckentolkare. Hans förklaring har nog kommit till sedan reservationen skrevs.

Jag tror inte att det finns några meningsmotsättningar ens på denna punkt. Allt tillgängligt material kommer givetvis att redovisas för riksdagen. Det hoppas jag att socialministern ger oss en försäkran om.

Socialdemokraterna har också ett förslag om ett nytt anslag, som tar sikte på behovet av särskilda förstärkningar i vissa daghem. Det kan gälla kommuner med stor andel barn med särskilda behov, där kommunens möjligheter att klara dessa problem är små på grund av låg skattekraft eller stor efterfrågan på daghem. Socialdemokraterna föreslår att sådana kommuner skall kunna ansöka om pengar hos socialstyrelsen, som skall få ett särskilt anslag till förfogande.

Det är bra att socialdemokraterna nu inser att vissa kommuner kan ha särskilt behov av stöd till sin barnomsorg, sedan man i många år har avslagit motioner, som har just syftat till att stödet skulle ta hänsyn till kommunernas skiftande behov. Men socialdemokraternas förslag till en lösning av problemet är inte särskilt genomtänkt. Utskottet säger att det är självklart att man vid den kommande prövningen av personaltäteten i förskolan inte skall ta hänsyn bara till vilka personalresurser som finns, utan även till de ekonomiska förutsättningarna för kommunerna att driva verksamheten med en personaltätet som täcker de faktiska behoven, både för verksamheten i allmänhet och i de fall då det finns barn med särskilda behov. Det är en bra utgångspunkt för arbetet med personaltätet och i gruppstorlekar, vilket självfallet kommer att beröra också principerna för statsbidragen. Det är bättre att det arbetet drivs så att vi får ett genomtänkt förslag till statsbidrag, som tar hänsyn till skiftande behov, än att vi nu skulle ge socialstyrelsen en hastigt tilltyxad fond, som kommunerna skall söka pengar ur. Det skulle bara leda till ett omfattande arbete med att skriva ansökningar, uppvakta socialstyrelsen och försöka fördela pengarna rättvist, utan någon större ledning i riksdagens beslut. Under den tid arbetet med kvalitetsfrågorna pågår kan kommunerna utnyttja den möjlighet att minska grupperna som utskottet pekar på i sitt betänkande. Dessutom införs ju ett särskilt anslag till hemspråklärare för kommuner med invandrabarn – en viktig grupp av barn med särskilda behov – och utöver det kan naturligtvis bidrag för olika typer av försök sökas från socialdepartementets särskilda anslag för försöksverksamhet och från allmänna arvsfonden.

Göran Karlsson sade att vi inte har någon speciell motivering när det gäller utskottets avstyrkande av den andra halvan av detta förslag, dvs. att avgiften skulle omfatta också egenföretagarna. Jo, motiveringen finns på s. 15 i utskottets betänkande. Vi hänvisar där till vad som sades förra året, nämligen att någon motsvarande egenavgift inte uttas beträffande avgifterna till vuxenutbildningen och arbetsmarknadsutbildningen, som företer större likheter med den här aktuella avgiften än sjukförsäkringsavgiften. Det är ju lika sant i år som förra året. Dessutom kan

man väl tillägga att egenföretagarna som bekant är pressade av avgifter och skatter. Det är inte fråga om några storföretagare, utan det är fiskare, lantbrukare, kulturarbetare osv. Deras totala skattefråga är fortfarande inte löst och att då lägga på dem den här avgiften ovanpå allt annat har vi inte ansett motiverat.

Detta alltså om de tre socialdemokratiska reservationerna, som jag betecknar som förslag till ändringar i marginalen på utskottets betänkande.

Vänsterpartiet kommunisterna har till skillnad från socialdemokraterna en rad förslag som mera markant avviker från majoritetens. Det är naturligtvis lovvärt att vpk vill driva på den nya regeringen likaväl som den gamla. Förslagen nu har dock samma svaghet som tidigare. Det framgår varken vad de kostar eller vilka praktiska möjligheter som finns att förverkliga dem. Jag skall bara ta ett exempel.

Det sägs i motionen att gruppstorlekarna skall minskas, t. ex. till 12 barn i en syskongrupp. Personaltätheten skall vara minst en vuxen på fyra barn. Jag letar förgäves i motionen, och jag hörde inte heller någonting sådant i Eivor Marklunds anförande, efter någon enda liten reservation om att det här är ett mål som skall förverkligas steg för steg. Tvärtom sägs det i en kategorisk formulering att någon överinskrivning får inte förekomma under några omständigheter.

Min fråga är då: Om syskongrupperna skall minskas från 18 barn, vilket det ofta är, till 12 och andra grupper minskas på liknande sätt, samtidigt som personaltätheten skall öka, hur många av de barn som i dag är på daghem måste man i så fall slänga ut för att ekvationen skall gå ihop? Det framgår inte av motionen, men klart är att det måste vara åtskilliga. Kan vi få ett besked av Eivor Marklund?

För att ytterligare öka oklarheten kring vpk:s linje sade partiet förra året i en motion att daghemmen har byggts för snabbt. Om vpk står fast vid det uttalandet så blir det ju ännu svårare att klara målsättningen.

Göran Karlsson påminde i sitt inlägg om uttrycket "sociala reformer utan socialism" som användes under valrörelsen. Jag tycker att det är en bra rubrik på årets förslag från regeringen angående familjepolitiken. Om Göran Karlsson i stället vill kalla det för "politik av egoistiskt märke" så är det hans sak, men det blir i så fall en så mycket hårdare dom över den politik som den socialdemokratiska regeringen förde, eftersom den nya regeringen på de flesta punkter föreslår ökade insatser. Jag instämmer alltså inte i en sådan karakteristik, inte heller av den tidigare regeringen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Romanus säger att myten om att välfärdssamhället var hotat av en borgerlig regering har avslöjats. Nej, det har den inte alls, herr Romanus. Jag påpekade i början av mitt inlägg att den nya regeringens politik riktar sin udd mot låginkomsttagarna, och till den

gruppen hör barnfamiljerna. Herr Romanus kan väl ändå inte bestrida att låginkomsttagarna under 1977 kommer att få sin standard avsevärt försämrad! Så nog håller mitt tal om att udden i den borgerliga regeringens politik riktas mot låginkomsttagarna och därmed är ett hot mot välfärden. Det är inte tu tal om den saken.

Naturligtvis förstår jag att herr Romanus inte känner sig tillfreds med mitt agerande i denna talarstol. Men jag skulle vara ytterligt bekymrad om jag i det avseendet fick beröm av en folkpartist och regeringsadvokat. Jag bestämmer själv min teknik i debatterna. Och hur gick det med de borgerligas tal i valrörelsen, herr Romanus? Det var det som jag vände mig emot. Hur gick det med vårdnadsbidraget? Inte har vi fått det! Och hur blev det med reformerna utan socialism? Ja, det blev möjligen utan socialism men inte några reformer i egentlig mening. Och om regeringen höjer momsens, herr Romanus, så drabbar det onekligen just de grupper som vi i vårt politiska arbete vill skydda. Folkpartiet har uppenbarligen inte samma intresse av att skydda de grupperna.

Vidare sade herr Romanus att vi i vår motsatsställning till de borgerliga bara vill ge till känna en och annan sak. Ja, det är klart att vi inte vill göra något avsteg från den politik som vi har fört i barnomsorgsfrågan. Men i den mån som den borgerliga regeringen inte fullföljer den politiken kommer vi inte att vara nöjda, herr Romanus. Var så säker på det!

Slutligen tog herr Romanus upp frågan om egenföretagarna och sade att de är en pressad grupp. Men vad är det för rättvisa i att egenföretagare skall slippa avgifter för barnomsorgen, medan låginkomsttagarna får betala? Herr Romanus får nog lov att tänka över den saken en gång till. För det är onekligen så att egenföretagarna oftast har bättre möjligheter än andra att betala avgifter till barnomsorgen.

Herr NORDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Romanus sade att utskottet nu har gjort en mycket tydligare och klarare skrivning än någon gång tidigare när det gäller uttalandet att regeringen måste vidta åtgärder för att åstadkomma en kraftig utbyggnad av barnomsorgen. Ja, herr Romanus, det tolkar jag så att när vi hade en socialdemokratisk regering behövde några sådana uttalanden inte göras. Detta bekräftas också av att det var den socialdemokratiska regeringen som tog initiativ till överläggningar med Kommunförbundet om det förslag som förelagts riksdagen rörande den nya målsättningen för utbyggnaden av barnomsorgen med ett första etappmål att bygga 100 000 nya daghemsplatser och 50 000 nya platser inom fritidshemsverksamheten.

Men vad som nu håller på att hända är att den målsättningen inte kan klaras, och det beror på att den borgerliga regeringen inte är beredd att följa upp frågan och vidtaga de nödvändiga åtgärderna. Då är det helt naturligt att utskottet måste vara betydligt mera skärpt i sin skrivning än vad utskottet haft anledning vara tidigare.

Vidare frågade herr Romanus: Varför kommer inte socialdemokraterna

med några konkreta förslag till åtgärder utan bara begär att den borgerliga regeringen skall göra det? Där tycker jag att det trots allt är viktigt att peka på ansvarsfördelningen, herr Romanus. Vi har i dag en borgerlig regering, och det är den som har det yttersta ansvaret och som förfogar över de olika instrumenten. Därför är det från det hållet som åtgärderna i första hand bör komma. Jag vill gärna fråga herr Romanus, om han känner till vad som är orsaken till att kostnaderna har ökat så kraftigt när det gäller själva barnstugebyggandet. Det finns, enligt min mening, anledning att undersöka orsakerna till kostnadsökningen, eftersom det kan finnas behov av insatser för att pressa ned byggkostnaderna. Dessa åtgärder måste i så fall planeras med utgångspunkt i kännedom om orsakerna. Känner herr Romanus till anledningen till varför planeringsnivån i vissa kommuner är så låg? Finns det möjligen i vissa kommuner en ovilja att bygga ut barnomsorgen i den takt som riksdagen har bestämt? I så fall finns det anledning att överväga, om det är nödvändigt med tvingande lagstiftning för att få sådana kommuner att följa de beslut som riksdagen har fattat. Uppgifter om förhållandena bl. a. på dessa områden måste rimligen tas fram av regeringen som förfogar över instrumenten.

Fru MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Romanus knöt an till vad jag i mitt förra inlägg sade om förskolans betydelse för barnens utveckling, och jag vill tolka honom så, att han delar min uppfattning att den här verksamheten behövs för alla barn. Hur skall vi då nå dithän? Det hjälper ju inte hur mycket skärpa man än använder i formuleringarna i utskottets skrivning, när inte ens sådana åtgärder vidtas som kan garantera den utbyggnadstakt som beslutades av riksdagen 1976.

Utskottet säger alltså att det med skärpa vill betona det angelägna i att åtgärder vidtas för att planen följs, men det är inte berett att tillstyrka de förslag som vi inte bara i årets motion utan i många tidigare motioner har fört fram när det gäller både lagstiftning och ekonomiskt statligt stöd till denna verksamhet.

Sedan tog herr Romanus upp en annan fråga som även den ventilerats tidigare här i riksdagen. Han ger i år liksom i tidigare debatter en fullständigt skev bild av vpk:s motion i vad avser finansieringen av barnstugeutbyggnaden. Jag tar mig friheten, herr Romanus, att erinra om att det i vår motion i år finns ett stycke med följande lydelse:

''50 000 barnstugeplatser kostar i dag 1,6 miljarder kronor att bygga och inreda. Som jämförelse kan nämnas att den totala kostnaden för försvaret nästa budgetår kommer att uppgå till 17 miljarder, varav de rena försvarskostnaderna utgör 11 miljarder. Ett enda Viggen-plan motsvarar nära 900 barnstugeplatser. --- Man kan således inte låta sig nöja med förklaringen att samhället inte har ekonomiska resurser för barnstugebyggande i rimlig omfattning. Ty resurserna finns, men de används på annat sätt. Man måste ställa frågan om vi har råd med 17 miljarder

till försvaret, om vi har råd att satsa på privatbilism i stället för kollektivtrafik, om vi har råd att låta kapitalägarna bygga bankpalats och exportera kapital upp till 3,5 miljarder varje år.”

Där, herr Romanus, finns det pengar att ta!

Hur många barn skall slängas ut, frågar herr Romanus. Också detta ger en verkligt skev bild av vad vi har sagt. Vi kräver alltså en utbyggnad som ger plats åt alla barn. När vi i en tidigare motion talade om en alltför snabb utbyggnad var anledningen den att personalutbildningen inte hängde med. Det har fattats utbildad personal, om det över huvud taget har funnits någon.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! De två formuleringar som jag jämförde, Ivar Nordberg, var utskottets skrivning i år och i fjol om utbyggnaden. Utskottet skriver nu:

”Utskottet vill för sin del med skärpa understryka angelägenheten av att regeringen – både i det nu aktuella läget och om så visar sig erforderligt senare under planeringsperioden – överväger och utan dröjsmål vidtar de åtgärder som kan visa sig nödvändiga för att utbyggnadsplanen skall hållas.” Man vill alltså att åtgärder skall vidtas utan dröjsmål.

Förra året hade utskottet följande formulering:

”I samband med den avstämning som år 1980 skall göras av den faktiska utbyggnadstakten av barnomsorgen måste det anses ankomma på regeringen att överväga vilka ytterligare åtgärder som kan behövas om kommunerna inte förmått bygga ut barnomsorgen i överensstämmelse med de --- angivna riktlinjerna.”

Jag skall inte pressa skillnaden mellan dessa uttalanden alltför mycket, men nog är det en skillnad. Den kan inte bara bero på att regeringen tidigare var så fantastiskt bra, att man inte behövde göra något uttalande. Uttalanden gjordes vid åtskilliga tillfällen av socialutskottet, men utskottet har skärpt tonen. Jag tycker att Ivar Nordberg borde inkassera detta som en framgång för strävandena att bygga ut barnomsorgen och inte bara försöka bortförklara det med att det nu är så mycket viktigare att göra uttalanden därför att vi har fått en ny regering.

Jag håller med Ivar Nordberg om att det är viktigt att analysera uppgången av byggnadskostnaderna och att man bör undersöka varför vissa kommuner inte håller den utbyggnadstakt som vi hade hoppats på. Jag tycker också att det är rimligt att regeringen utför denna uppgift. Jag konstaterar bara att den socialdemokratiska reservationen i socialutskottet med tanke på det myckna tal som förekommit under den senaste månaden från socialdemokraterna om regeringens handlingsförlamning osv. inte är särskilt imponerande. I reservationen begärs något som regeringen redan har lovat, och det är inte mycket att komma med om det gäller att visa handlingskraft – sådan kan även en opposition ibland tillåta sig.

Göran Karlsson kan vara lugn – jag har inga förhoppningar om att

kunna få honom att ändra debatteknik i kammaren. Jag tycker att den är underhållande, och mig gör den ingenting. Vad jag sade var bara att man inte, trots herr ordförandens inlägg, skall vara förvånad över att det råder ett gott samarbete i utskottet. Men när Göran Karlsson säger att momshöjningen är något som särskilt drabbar låginkomsttagarna förstår jag att han talar av erfarenhet. Den regering som mest höjt momsen i det här landet är ju den som kom från Göran Karlssons parti. Nu kommer barnfamiljerna att kompenseras för momshöjningen. Om man skall göra en åtstramning tror jag att det finns starka skäl att rikta den mot konsumtionen och inte mot sysselsättningen, som socialdemokraterna föreslår.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Romanus säger att förslagen i vår reservation och i utskottsbetänkandet inte skiljer sig så särskilt mycket åt. Men det är ändå så, att vi har fått en borgerlig regering sedan sist, och det är detta som har ändrat vårt ställningstagande. När partisekreteraren i ett av de partier som ingår i denna borgerliga regering gör uttalanden, som vänder sig mot en utbyggnad av barnomsorgen, får väl herr Romanus ändå förstå, att vi är oroliga.

Vad sedan beträffar momshöjningen känner jag inte till att folkpartiet vid något tillfälle haft något att anföra mot denna. Det har i stället gått med på höjningen. Vad som nu sker är i alla fall att man klipper till mot låginkomsttagarna. Vi hade ett förslag om att man i stället skulle höja arbetsgivaravgiften och att löntagarna skulle avstå från motsvarande summa vid avtalsuppörelsen. Det förslaget hade inte sin udd riktad mot sysselsättningen, herr Romanus. I den mån löntagarna tar hänsyn till höjningen sker en utjämning, som gör att åtgärden blir helt neutral. Det borde herr Romanus kunna förstå.

Herr NORDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Redan i mitt första inlägg, herr Romanus, inkasserade jag den skrivning, som utskottet är enigt om och som med skärpa ställer krav till regeringen om att vidta nödvändiga åtgärder för att klara utbyggnaden av barnomsorgsverksamheten, som en framgång och ett tillmötesgående med anledning av den verksamhet som socialdemokratin har bedrivit gentemot en handlingsförlamad regering i denna fråga.

Med utgångspunkt i att det inte görs någonting från den borgerliga regeringens sida har jag full förståelse för att herr Romanus har större tillit till att oppositionen, socialdemokraterna, skall komma med förslag till de konkreta åtgärder som är nödvändiga för att klara den här utbyggnaden. Tilliten till den borgerliga regeringen är alltså inte särskilt stor hos herr Romanus, och det har jag i och för sig full förståelse för.

När det gäller den socialdemokratiska regeringen vill jag bara säga att då vi behandlade dessa frågor gav socialministern klart uttryck åt att det var naturligt att vidta de ytterligare åtgärder som kunde erfordras

Onsdagen den
13 april 1977

*Familjepolitik,
m. m.*

för att det uppställda målet skulle uppnås. Några sådana klara konkreta besked har vi inte hört från den borgerliga regeringens sida, än mindre vilka konkreta åtgärder som är nödvändiga.

När vi vill ha redovisning från regeringens sida om planeringsläget inte bara för tiden fram till 1980 utan också för åren 1981 och 1982, så säger herr Romanus i sitt första inlägg, att det är någon form av efterhandskonstruktion. Men av vår partimotion, herr Romanus, framgår det klart att vi vill ha en redovisning som fångar in tioårsperspektivet i dess helhet.

Tolkade jag herr Romanus rätt, är vi överens om behovet av en sådan här redovisning även för åren 1981 och 1982 och förutskickade att socialministern redan här i debatten i dag skulle kunna deklarerat att en sådan redovisning skall lämnas, och då, herr Romanus, är det lämpligast att den borgerliga majoriteten stöder den reservation som den socialdemokratiska minoriteten har i denna fråga, därför att då får man ett klart uttalande att en redovisning skall lämnas även för de två åren. Följer man utskottsskrivningen finns det inte garanti för mer än en redovisning fram till 1980.

Vidare säger herr Romanus när det gäller kvalitetsfrågan att den utreds. Men, herr Romanus, det behövs ekonomiska stödåtgärder nu till kommunerna. Därför är det nödvändigt att de 65 miljoner som vi föreslår ställs till kommunernas förfogande för insatser på detta område. Det är bara att beklaga att borgerligheten inte är beredd att ställa sig bakom detta. Att finansieringen då bör ske via uttag av avgifter från egenföretagarna tycker herr Romanus är att belasta dessa företagargrupper. Men vad som har hänt är att man från den borgerliga regeringens sida har gett skattelättnader till de grupperna tidigare och nu låter löntagarna betala hela kostnaden för barnomsorgsutbyggnaden.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Ivar Nordberg missförstod mig, om han trodde att jag har någon större tillit till den socialdemokratiska oppositionen i det här fallet. Vad jag har pekat på är, att det som ni föreslår är så oerhört litet, att det rimmar dåligt med den kritik som från ert håll riktats mot regeringen. När man inte har mer att komma med än att nu skall det krävas redovisning för ytterligare två år i budgetpropositionen till nästa år och att detta skall riksdagen skriva till regeringen om, som vi borde kunna få besked om här – då är det ingenting med oppositionspolitiken. Någon större tillit kan jag alltså inte ställa upp med.

Det är ingen oenighet heller om målsättningen för tioårsperioden, utan den finns också med i utskottets ståndpunktstagande.

Nu är det plötsligt bråttom att göra något åt barnomsorgens kvalitetsfrågor – frågor som vi har försökt föra fram och fått reservera oss för gentemot den tidigare utskottsmajoriteten. Nu har alltså den nya regeringen tagit upp detta i sin regeringsförklaring. Man har börjat överläggningar med Kommunförbundet och med personalorganisationerna,

men dem kan man nu inte vänta på, fast man tidigare kunde vänta och vänta och avslå medan man satt i regeringsställning och själv hade möjligheterna. Men nu kan man inte vänta, utan nu vill man kasta fram ett ganska ogenomtänkt förslag, och det måste genomföras omedelbart. Den politiken kan jag inte fatta. Det är ju ändå så – om vi nu är överens om att daghemssituationen är bedrövlig och oroande – att de som har det främsta ansvaret för detta tillstånd är socialdemokraterna; det ansvaret kan ni inte komma ifrån efter bara ett halvår!

Att utskottet nu gör ett skärpt uttalande beror dels på situationen, dels på att vi vet att planerna ute i kommunerna inte är så vittgående som vi skulle önska. Jag tror att också den socialdemokratiska oppositionen fäster större avseende vid detta uttalande, än vid några enstaka uttalanden som har gjorts utanför riksdagen av personer som i det här sammanhanget inte har något som helst ansvar för barnomsorgen.

När jag ändå har ett par sekunder kvar borde jag ge en replik till Eivor Marklund också.

Jag vet att ni slaktar en Viggen eller två även i den här partimotionen. Detta flygplan är som galten Särinner: det skall räcka till allting. Men jag har full täckning för vad jag sade, nämligen att det inte görs klart vad era förslag skulle kosta att genomföra, och att det inte heller finns någon utredning om hur personalen skall kunna räcka till. Det tar ett par år att utbilda förskollärare, hur omfattande utbildning man än sätter i gång, men det får ju inte under några förhållanden förekomma någon överinskrivning i förhållande till de här siffrorna – det står i er motion. Det betyder alltså att barnantalet i syskongrupporna nu skall sänkas från 18 till 12 – det finns ingenting angivet om någon långtidsplan eller någonting sådant – och det får under inga förhållanden förekomma överinskrivning! Det är detta som jag har vänt mig mot. Den andan kan vi inte arbeta i.

Herr talmannen anmälde att herr Nordberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag vill säga till herr Göran Karlsson att hotet mot välfärden upplever vi när sysselsättningen viker och människor blir utan jobb. Det var den situationen som den nya regeringen mötte då den trädde till för ungefär sex månader sedan. När den ena stora företagsgruppen och branschen efter den andra visade hur situationen var tog regeringen som en av sina första och största uppgifter att rädda sysselsättningen, att skapa jobb i dagsläget och att dra upp riktlinjer för sysselsättning och näringslivets utveckling för framtiden. Det är en mycket väsentlig fråga, och jag förstår att herr Göran Karlsson är litet irriterad över att vi efter detta långa socialdemokratiska styre har fått överta ett samhälle med alla dessa problem, som den gamla regeringen lämnat efter sig.

Onsdagen den
13 april 1977

*Familjepolitik,
m. m.*

När det gäller familjepolitiken, herr Göran Karlsson, har vi lagt fram en särskild proposition, som vi senare kommer att diskutera vidare.

Jag måste säga att när jag har lyssnat på herr Göran Karlsson och herr Ivar Nordberg i de debatter om barnomsorgen som vi fört under de här åren har jag funnit att väldigt mycket varit rena rama spegelfäkteriet och att herrarna har synnerligen dåligt på fötterna i den här debatten. Här ställs frågor, och det påstås att vad som nu håller på att hända är att målsättningen om de 100 000 daghemsplatserna och de 50 000 platserna i fritidshem inte kan uppfyllas. På vilken grund gör ni egentligen detta uttalande i dag? Vilket material har ni som klart visar detta?

Herr Göran Karlsson talar om att han är orolig över att en partisekreterare i ett av regeringspartierna går ut och säger si och så. Jag måste säga att jag under många års samarbete med herr Göran Karlsson i utskottet aldrig tidigare har uppfattat att herr Göran Karlsson blivit så skakad av en enskild persons uttalande. Om det är så att herr Göran Karlsson här i dag kräver ett avståndstagande av mig till ett sådant uttalande, kan jag naturligtvis göra det på nytt. Gör en enskild person – det må vara en riksdagsledamot eller en partisekreterare – ett uttalande, så får det stå för vederbörande. Vi har regeringsdeklarationen att arbeta efter. Regeringens politik grundas, som vi har sagt förut i debatter här, på de riktlinjer som anges i regeringsförklaringen, och där sägs klart och tydligt att samhällets barnomsorg skall byggas ut i enlighet med riksdagens beslut. En enig regering står bakom dessa uttalanden, herr Göran Karlsson. I budgeten framgår det också klart att medel har anvisats för att fullfölja den överenskommelse som legat till grund för det beslut som riksdagen har fattat i den här frågan.

Herr Ivar Nordberg har talat om min brist på ansvar, min brist på initiativ osv. Jag vill säga herr Ivar Nordberg att brist på ansvarskänsla, det visar man när man kastar ut beskyllningar och vilseledande uppgifter som man saknar underlag för.

Hur ligger det då till? Låt oss först se på de dagsaktuella siffrorna – jag är övertygad om att både herr Karlsson och herr Nordberg känner till dem. De visar att socialstyrelsen under perioden den 1 januari 1976–den 31 mars 1977 har beviljat anordningsbidrag för sammanlagt 41 000 platser i daghem och fritidshem. Enligt överenskommelsen skulle under 1976 och hela 1977 51 000 platser ha påbörjats. Det innebär alltså att om vi sätter i gång arbetet med 10 000 platser till under de månader vi har kvar av år 1977, så ligger vi i nivå med den överenskommelse som var grunden för riksdagsbeslutet. Det är situationen i dag, och då finns det sannerligen ingen anledning för er att hänga vare sig kommunalmännen och -kvinnorna eller socialministern. Resultatet visar ju någonting annat än det ni försöker göra gällande här.

Så var det fråga om initiativ. Vi har haft överläggningar med Kommunförbundet, vi har fört diskussioner om utbyggnaden och om kvalitetskraven. Planeringsgruppen för barnomsorg inom departementet sände ut sitt planeringsunderlag under mars månad. Det verkliga materialet

får vi sedan redovisa någon gång i slutet av maj eller i juni månad. Då har vi det reella underlaget, och då kan vi ta ställning till hur det ser ut för åren framöver.

Det är rätt intressant när herr Nordberg nu frågar: Varför inte redovisa planeringsunderlaget för 1980–1982? Han lägger alltså till två år. Visst kan vi göra det, för jag utgår från att det kommer med i det material som kommunerna redovisar nu. Och det planeringsmaterial som kommunerna lämnar till socialstyrelsen är ju inga hemliga handlingar som göms i några lådor, utan det är sådant som öppet redovisas. Jag förstår inte det sätt ni för debatten på i dag.

Diskussionen om kvalitetskraven är rätt intressant, när man tidigare har suttit med i socialutskottet och där diskuterat kvalitetsfrågorna. Jag konstaterar att den nuvarande regeringen har ställt sig bakom det program för utbyggnaden av barnomsorgen som riksdagen antog. Men dessutom har vi sagt – och det till skillnad från vad socialdemokraterna förut har hävdat – att utbyggnaden måste följas upp av insatser på kvalitetssidan. Det går inte att bara diskutera kvantiteten, vi måste också ha med kvaliteten. Regeringen har funnit kvalitetsfrågorna så angelägna i samband med utbyggnaden att ett klart uttalande därom har tagits in i regeringsdeklarationen. Så småningom har – och det är bra, tycker jag – socialdemokraterna insett att kvaliteten i barnomsorgen måste garanteras om förskoleverksamheten skall få den betydelse för barnens utveckling som vi alla eftersträvar och som vi har lagt fast när vi antagit lagen.

Socialdemokraterna har i en motion – och den har ju sedan följts upp i en reservation till utskottsbetänkandet – föreslagit en särskild resurs för detta ändamål. Låt mig då säga att det är bra att kvalitetsfrågorna på det sättet sent omsider skjutits fram även från ert håll. Skillnaderna gäller nu egentligen bara på vilket sätt kvalitetsförbättringen bäst skall garanteras. Utskottsmajoriteten har på ett övertygande sätt, tycker jag, motiverat varför den socialdemokratiska motionen inte bör bifallas. Utskottet har pekat på att nuvarande bidragsregler är så utformade att hänsyn kan tas till behovet av mindre barngrupper och därmed ökad personaltäthet vid daghem där särskilda problem gör sig gällande. Utskottet har också pekat på de administrativa insatser som skulle erfordras för att ett särskilt statsbidrag av socialdemokraternas modell skulle fungera.

Jag är angelägen att tillägga att vi från regeringens sida vill skapa garantier för att grundläggande krav på personaltäthet och gruppstorlek uppfylls av kommunerna. Och hur vill vi göra det? Jag sade förut att vi hade tagit in detta i regeringsförklaringen. Då anser vi att det är en viktig sak inom barnomsorgen. I samarbete med de politiskt ansvariga huvudmännen och personalens egna organisationer skall vi klara detta med de grundläggande kvalitetsnormerna. Av den anledningen har vi påbörjat ett arbete inom departementet, där vi med representanter för huvudmännen och personalorganisationerna skall diskutera oss fram till den bästa lösningen. Helt naturligt är de ekonomiska frågorna med i bilden. Men ambitionen är alltså dels utbyggnad, dels förbättring av kvaliteten.

Det här anförandet vill jag avsluta med att säga – jag vet inte hur många gånger jag har sagt det i kammaren under våren – att vår strävan och ambition är att det program som riksdagen har antagit om de 100 000 daghemsplatserna och de 50 000 platserna i fritidshem, det skall uppfyllas. I dagsläget finns ingenting som visar på att det inte skulle bli så; vi ligger nu före. Det problem som vi kan få framåt hösten gäller faktiskt personalfrågan, eftersom det under 1976 påbörjades fler daghemsplatser än man räknat med. Den beräkning av personaltillgången som man då gjorde anpassade man till den igångsättning som skulle ske enligt överenskommelsen. Nu ligger vi alltså betydligt före.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Socialministern sade en sanning som jag gärna vill understryka, nämligen att hotet mot välfärden uppstår när människorna är utan jobb.

Att det är på det sättet vill jag som sagt understryka. Men hur var det i höstas, herr Rune Gustavsson? Då var det ingen hejd på de löften ni uttalade. Då var det inte någon fara för jobben. Då skulle ni ge vårdnadsbidrag, och då skulle ni genomföra mängder av reformer. Vad har det blivit av detta? Jo, ni har plötsligt upptäckt att detta med att regera, det är inte detsamma som att stå och dela ut oansvariga vallöften på valmöten ute i landet. Hur har ni t. ex. tagit ert ansvar beträffande systerlösningen? Herr Åsling har ju sagt att företagen skall ta sitt sociala ansvar. Men hur blev det med L. M. Ericsson i Olofström? Vad gjorde ni då ifrån regeringens sida? Inte ett dyft! Ni gjorde bara helt allmänna uttalanden som inte innebar några som helst konkreta besked.

Nu säger socialministern: det kommer en särskild proposition i vårdnadsbidragsfrågan, så den skall vi inte diskutera i dag. Att herr Rune Gustavsson inte vill diskutera detta i dag, det förstår jag. Men i TV för en och en halv månad sedan förklarade han att det kommer ett förslag om vårdnadsbidrag. Vart tog det förslaget vägen? Det är detta som vi har rätt att kräva att få reda på.

Sedan säger socialministern att ett uttalande i barnomsorgsfrågan från en enskild ledamot av ett parti inte är någonting att fästa avseende vid. Men märk väl: herr Tobisson är inte någon vem som helst. Han är partisekreterare och företrädare för det i regeringen mest handlingskraftiga partiet, och han har ett stort inflytande över dessa frågor. Det är detta som inger var och en som funderar över den här saken oro. Herr Tobisson kan man inte avfärda så lätt, och han har med all säkerhet lyssnat på sitt eget parti innan han kom med sina propåer.

Jag vill sedan komma till kvalitetsfrågan som socialministern tog upp. I det sammanhanget sade han bl. a. att det är administrativa skäl som gör att man nu inte kan stödja vårt förslag. Förlåt, herr socialminister, men detta är om något de obotfärdigas förhinder!

Herr NORDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Socialministern säger att de socialdemokratiska ledamöter som i dag agerar och som tidigare har agerat i barnomsorgsfrågan har mycket dåligt på fötterna och att det mera liknar ett spegelfäktteri från socialdemokratisk sida. Men, herr Gustavsson, ett enigt socialutskott ställer sig ju bakom just den oro inför det dåliga planeringsläge som föreligger när det gäller barnomsorgsutbyggnaden ute i kommunerna och som vi socialdemokrater har givit uttryck för. Detsamma gäller även de krav som vi har ställt om åtgärder från regeringens sida för att säkerställa utbyggnadsprogrammet! Herr Gustavssons kritik riktar sig med andra ord inte bara mot socialdemokraterna, utan hans kritik riktar sig också mot de egna partivännerna och regeringsbröderna i utskottet. Kritiken riktar sig också mot herr Gustavsson själv. I interpellationsdebatten den 1 mars sade han nämligen att han kände en stark oro för det planeringsläge, som han visste förelåg ute i kommunerna för de tre sista åren av femårsperioden. Men helt plötsligt den 24 mars och i dag är den oron borta, och herr Gustavsson förfogar i dag inte över något annat underlag än det han förfogade över den 1 mars. Detta innebär en anmärkningsvärd kovändning från socialministerns sida.

Det är inte oron för de daghem och barnstugor som har byggts som vi känner, utan det är oron för de daghem och fritidshem som ännu icke är byggda. Det är detta som regeringen måste ta på allvar, så att man vidtar nödvändiga åtgärder.

Sedan vill jag tacka socialministern för att han sade att han är beredd att för riksdagen redovisa planeringsläget även för åren 1981 och 1982. Vad som förvånar mig är då bara att socialministern i interpellationssvaret inte var beredd att ge besked på den punkten utan inskränkte sig till att vilja lämna en redovisning endast fram till 1980. Det förvånar mig också att socialutskottets borgerliga majoritet inte var beredd att biträda vårt krav på att få en redovisning med tioårsperspektivet i sikte. Men med de uttalanden som nu har gjorts av socialministern och ledamöter av utskottet förväntar jag en deklARATION från utskottets talesman att man kommer att stödja den socialdemokratiska reservationen 1. Om man inte gör det är det som anförts fortfarande bara tal – man menar inget allvar med vad man säger.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! När herr Göran Karlsson säger att det inte fanns någon hejd på löftena vill jag säga till honom att varken jag eller någon annan ledamot av den nya regeringen hade klart för oss hur besvärligt det var med landets ekonomi. Det fick vi veta strax efter valet. Vi har tagit vårt ansvar, herr Karlsson, med insatserna för att rädda jobb. Sedan var väl exemplet med Olofström ändå litet illa valt! Som framgick av TV i går kväll och tidningarna i dag har – tack vare regeringens insatser – jobben räddats för de närmaste åren.

Jag tog avstånd från en enskild persons uttalande, herr Karlsson. Det

var det herr Karlsson frågade om jag ville göra. Men det var han inte nöjd med. Vad är herr Karlsson i Huskvarna egentligen ute efter? Tala om det!

Vad sedan gäller vårdnadsbidraget och familjepolitiken har jag utgått från att vi skall diskutera familjepolitiken vid ett kommande plenum när den frågan har utskottsbehandlats. Det brukar vara så, herr Karlsson, att det är när utskotten lagt fram sina betänkanden som vi diskuterar frågorna här i kammaren. Vi har klart redovisat hur vi ser på frågorna om vårdnadsbidrag och utbyggda förmåner inom familjepolitiken.

Herr Nordberg säger att man inte är orolig för de daghemsbyggen som är igångsatta utan för dem som inte är planerade. Ja men, herr Nordberg, på ett år och tre månader har vi satt i gång att bygga 41 000 platser – och kanske fler. Vi ligger alltså väsentligt före den träffade överenskommelsen och de planer vi tidigare hade. Det är vad vi fått fram nu. Inför interpellationsdebatten som jag förde här för inte så länge sedan hade jag haft kontakter med Kommunförbundet – även om man från socialdemokratiskt håll vill förneka det. Vi hade haft överläggning med Kommunförbundet för att diskutera ekonomin, för att diskutera utbyggnadsplanerna – och Kommunförbundet hade gett sitt klara besked: Vi kommer att anstränga oss för att de här planerna skall fullföljas.

Det dåliga planeringsläget vet herr Nordberg ingenting om – i varje fall inte så mycket att han kan uttala sig så kategoriskt som han gjort här. Det beskedet får herr Nordberg liksom jag i början av juni. Då kan vi diskutera situationen vidare.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig säga några ord till herr socialministern beträffande uttalandet att det inte var känt att vi hade en dålig ekonomi i vårt land. Jag skall citera finansutskottets betänkande vid förra årets riksdag om den ekonomiska politiken, där man säger: "Regeringen har tvingats lägga om politiken i sådan riktning att breda majoriteter i riksdagen kunnat lägga fast en expansiv ekonomisk politik med syfte att rädda den fulla sysselsättningen, förbättra offentlig service och investera i ökad produktionskapacitet. Riktlinjerna för denna politik, som präglas av en kombination av generella och selektiva åtgärder, har i hög grad grundats på centerns och folkpartiets förslag och motioner." Det är alltså bl. a. centerpartiet, som herr Gustavsson företräder, som står bakom den politik som har förts. Så okunnig kunde väl inte Rune Gustavsson vara om att det fanns problem i vårt land; jag tänker t. ex. på varven och på en hel del stålindustrier.

Ni var med och sjöng hos pastor Hedlund i missionstället att "löftena kunna ej svika" – ni var de första att svika era löften; det gjorde ni så fort ni tillträdde regeringsansvaret.

Om Olofström kan räddas, så är det mera tack vare facket's insatser än tack vare regeringens. Men även om televerket nu gjort beställningar i förväg är det inte säkert att Olofström, som arbetar med en gammal

teknik, kan lösa problemen. Hur det går med den saken får vi se, herr Rune Gustavsson. Jag är inte säker förrän jag ser det på papperet.

Herr NORDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Socialministern och vi har i dag exakt samma material som utgångspunkt för våra diskussioner som förelåg den 1 mars. Hur kan det komma sig att socialministern kände oro den 1 mars men inte i dag?

Socialministern kryper bakom siffror som han inte känner till. Han sätter sin lit till saker och ting som han inte vet någonting om – det är vad som minskar hans oro. Men det vi vet är att de tre senaste åren i femårsplanen visar stora risker för att vi inte klarar utbyggnaden av 100 000 resp. 50 000 platser i daghem och fritidshem. Då är det nödvändigt att man planerar att vidta åtgärder som kan bli nödvändiga för att klara det programmet. Men det är tydligen socialministern helt ointresserad av.

Socialministern säger att man haft överläggningar med Kommunförbundet. Tydligen har de överläggningarna lugnat herr Gustavsson. Men inget material från dessa överläggningar har kunnat redovisas eller delges riksdagens ledamöter. Är det så att herr Gustavsson sitter inne med andra uppgifter om planeringen än vi gör?

Har socialministern exempelvis undersökt orsakerna till den höga kostnadsstegringen på byggandet av barnstugor? Finns det, när man undersökt orsakerna till detta, anledning att överväga åtgärder från regeringens sida, herr Gustavsson? Har man, herr socialminister, kommit underfund med varför vissa kommuner ligger så lågt när det gäller planeringen av utbyggnaden av barnomsorgen? Är det av politiska skäl? Är det av planeringsskäl, eller andra skäl?

Om det är av politiska skäl, om det finns en ovilja från fullmäktigeförsamlingarna att leva upp till det program som riksdagen har antagit, är då socialministern beredd att överväga eventuellt tvingande lagstiftningsåtgärder, för att föräldrar och barn även i de kommuner, som i dag visar sig ovilliga att svara för en tillfredsställande utbyggnad av barnomsorgen, ändå skall kunna erbjudas samma service som andra, mera ambitiösa kommuner tillhandahåller?

När det gäller kvalitetsresonemanget konstaterar socialministern att det räcker med det stöd som i dag ges till kommunerna. Socialministern avvisar förslaget om 65 milj. kr. för ytterligare stöd till kommunerna för att förbättra kvaliteten inom barnomsorgsverksamheten.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag är mycket förvånad över herr Nordberg, som helt enkelt inte tar sakskalet. Herr Nordberg vet lika väl som jag att vi får de faktiska uppgifterna i slutet av maj eller i början av juni. Herr Nordberg har inte något annat material att stödja sig på än jag. De tidigare siffrorna är i dag inte aktuella. Vi får det aktuella planeringsmaterialet i juni.

Den 24 mars visste inte jag, och inte heller herr Nordberg, att kommunerna hade sökt anordningsbidrag för 41 000 platser. Igångsättningarna under 1976 och de två första månaderna 1977 är alltså betydligt fler än vi hade räknat med.

Prisstegringarna har blivit oroväckande höga, och Kommunförbundet har enligt uppgifter lovat att undersöka orsakerna.

Jag vill än en gång understryka att vår ambition är att fullfölja programmet, och vi kommer på allt sätt att arbeta för det. Jag har sagt att jag kände en viss oro, eftersom de tidigare uppgifterna visade att utbyggnadstakten under slutet av planeringsperioden inte var tillräcklig. Men jag sade också i interpellationsdebatten, och jag vill understryka det i dag, att vad som har kommit fram vid de överläggningar som vi har haft med Kommunförbundet inger mig förhoppningen att vi skall klara programmet.

Från socialdemokratiskt håll talas det ständigt, herr Göran Karlsson, om svikna löften. Vi har arbetat i drygt sex månader i regeringsställning. Vi har fått mängder av problem som vi har försökt lösa. Vad vi har lagt fast i regeringsdeklarationen är frågor som vi hoppas kunna lösa under treårsperioden. Avgörande för det är naturligtvis den ekonomiska utvecklingen och hur vi kan klara sysselsättningen.

Herr talmannen anmälde att herr Nordberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Får jag först göra ett par anmärkningar i marginalen.

Herr socialministern tillät sig i sina tidigare inlägg att sätta likhets-tecken mellan familjepolitik och vårdnadsbidrag och sade att när förslagen om familjepolitiken läggs fram får vi diskutera förslagen om vårdnadsbidrag. För oss, herr socialminister, är familjepolitik såväl barnomsorg som ekonomiskt stöd till barnfamiljerna. Vi anser därför att vi diskuterar familjepolitik i dag också.

Av ett annat yttrande framgick att socialministern, som tillhör regeringen, kände till stödåtgärderna till Olofström inte på grund av diskussioner som har förevarit i regeringen utan på grund av vad han har läst i tidningarna och hört i massmedia. Det är ändå ganska uppseendeväckande att en regeringsledamot skall behöva läsa i tidningar och höra i radio om regeringens insatser för sysselsättningen.

Men framför allt vill jag invända mot det sätt på vilket en företrädare för den borgerliga regeringen återigen försöker falskskriva historien om sysselsättningen och ekonomin och påstår att problemen skulle vara nya och okända samt att den bedrövliga ekonomiska situation och det bedrövliga sysselsättningsläge som vi har nu skulle vara något som den nya regeringen har fått ärva från socialdemokratin. Jag vet inte vad herr Gustavsson gjorde under sin tid som riksdagsledamot, men han måste inte ha följt riksdagens diskussioner om sysselsättningen och ekonomin.

Onsdagen den
13 april 1977

---

*Familjepolitik,
m. m.*

Han måtte inte heller i valrörelsen ha lyssnat på någon enda av de politiska och fackliga företrädare för arbetarrörelsen som hela tiden varnade för det mycket besvärliga sysselsättningsläget och den mycket besvärliga ekonomiska situationen. Vi varnade för de överbud utan täckning som ni gjorde under valrörelsen och som vi visste skulle kunna äventyra såväl sysselsättningen som den sociala välfärden.

Vad som är nytt är inte att vi har problem att klara sysselsättningen och ekonomin. Det som har hänt efter valet är något helt annat. Före valet, så länge vi hade en socialdemokratisk regering, klarade vi – unikt i hela världen – ekonomin och sysselsättningen så att vi kunde se till att människor hade jobb och det sociala välfärdsarbetet kunde fortsätta. Genom att verkligen aktivt ingripa tvingade vi företagen – om ingenting annat hjälpte – att ta sitt sociala ansvar. Vad som är nytt efter valet är att allt det som gjorde Sverige världsberömt – att kunna klara ekonomin och sysselsättningen i en svår ekonomisk världskris – har förfallit. Därför har vi självklart anledning att känna oro för hur det skall gå med det sociala reformarbetet framöver. Regeringen har ju också fått lov att slå till reträtt i en rad viktiga frågor och talat om – vilket också socialministern var noga med att påpeka – att de löften man givit kan uppfyllas och att det reformarbete som redan är påbörjat kan förverkligas endast i mån av ekonomiska resurser. Vi får se om det blir någonting över sedan man kört ekonomin i botten och riskerat människors trygghet och sysselsättning.

Herr Romanus räknade upp alla pengar som har kommit barnfamiljerna till godo i årets budget. Men alla dessa pengar, framför allt förbättringar av bostadsbidrag och föräldraförsäkring, har tillkommit genom beslut som förra årets riksdag fattade på förslag av den socialdemokratiska regeringen. Två saker är nya, nämligen höjningen av barnbidraget och höjningen av inkomstgränserna för bostadsbidragen, båda fr. o. m. 1 januari 1978. Men dessa höjningar kompenseras ju inte prisutvecklingen och allra minst den kostnadsövertäckning som har skett i det svenska samhället från dem som har höga inkomster och liten försörjningsbörda till dem som har små inkomster och stor försörjningsbörda, på grund av er skattepolitik och ekonomiska politik. Barnfamiljerna hör till dem som kommer att drabbas hårdast av ert vanstyre här i landet.

Naturligtvis leder detta även till att barnomsorgsprogrammet äventyras. Det är också anledningen till att vi för tredje gången på kort tid med stor oro ger uttryck åt vår fruktan för att det här programmet inte skall kunna fullföljas. Det finns verkligen många skäl att vara orolig. Först och främst är det den faktiska utvecklingen. I en tidigare debatt här, när vi diskuterade den faktiska igångsättningen av daghemsbyggandet under 1976/77, sade jag att jag skulle vara den första att uttrycka min glädje över om utvecklingen blev bättre under 1976/77 än vad de siffror som vi då hade tillgång till tydde på. Mycket tyder också på en hög igångsättning. Framför allt var den hög under 1976 och de första månaderna 1977.

Ondsdagen den
13 april 1977

*Familjepolitik.
m. m.*

Nu har jag kontrollerat siffrorna. De stämmer inte exakt med dem som socialministern nämnde innan han demonstrativt gick ut ur kammaren. Han nämnde siffran 41 000. Den siffra som jag fick från socialstyrelsen i går eftermiddag var 37 145. Jag vill inte påstå att det inte finns någon felkälla som gör att siffrorna kan vara annorlunda, men i siffrorna ingår inte bara daghemsplatser utan också deltidsläroverk och fritidshem. Det är alltså ingen nettosiffra för heldagstillsyn.

Men vad enskilda kommuner, Kommunförbundet och socialstyrelsen framför allt framhåller är att man känner en mycket stark oro för att det skall bli ett stopp efter den 1 mars. I själva verket har man de senaste veckorna kunnat märka att strömmen av ansökningshandlingar om anordningsbidrag plötsligt har stoppats upp. Det finns verkligen skäl till oro på detta område. Dessa är naturligtvis så mycket större som socialministern i varje debatt här i kammaren uttalar en allt större trovissighet om att allt skall gå bra utan några särskilda åtgärder. Den 1 mars uttryckte han här i kammaren oro för fortsättningen, men i dag säger han att allt nog skall gå så bra.

Vår oro ökas naturligtvis dessutom av de få försöken till konkret handling, t. ex. försök till opinionsbildning. Vem har hört att socialministern i något av sina tal sagt att det här är en verkligen viktig fråga? Vem har hört talas om att socialministern har rest runt i kommunerna, undersökt läget och försökt påverka de kommunalmän han har träffat? Vem har hört talas om – jag har frågat socialministern om detta i en tidigare debatt men inte fått något svar – att de borgerliga partierna har skrivit till sina kommunalmän och uppmanat dem att prioritera dessa frågor i kommunerna? Det har vårt parti gjort och tagit upp saken vid många överläggningar inom partiet. Vi har drivit en sådan politik ute i kommunerna, i budgetarbetet och i samband med att barnomsorgsplanerna gjordes upp nu i vinter liksom tidigare år.

Vad har vi då mött? Jo, tjurigt, förstockat, hårdnackat, ogint och snålt motstånd, framför allt från centern och moderaterna. Då är det inte så konstigt om man tar den moderate partisekreterarens uttalanden på allvar, alldeles särskilt som man vet att han är närmaste medarbetare till den mest handlingskraftige och inflytelserike regeringsmedlemmen, som därtill är ekonomiminister. Det är inte konstigt att man tar hans uttalanden på allvar.

Nu kan vi konstatera att vårt "tjatande" här i riksdagen – som socialministern kallade det – har lett till att socialutskottet har ställt sig bakom betydligt skarpare uttalanden än som eljest hade kommit i fråga. Det är bra, men vi kommer inte att känna någon trygghet för dessa frågor så länge den nuvarande regeringen sitter – det är ett faktum – och så länge så många av landets kommuner har borgerlig majoritet.

Får jag så, herr talman, gå över till att diskutera kvalitetsfrågorna, för de är väldigt viktiga. Då vill jag börja med att försöka skingra de dimridåer som den nuvarande regeringen försöker sprida kring den politik som vi står för och som vi drev i regeringsställning.

Man försöker hävda att kvalitetsfrågorna första gången togs upp i borgerliga reservationer och i den borgerliga regeringsdeklarationen. Men i samtliga propositioner som den socialdemokratiska regeringen under senare år har förelagt riksdagen om barnomsorgen har kvalitetsfrågorna ständigt framhållits såsom mycket viktiga, och konkreta förslag till åtgärder har förts fram. I det familjepolitiska program som den socialdemokratiska partikongressen antog 1975 var barnomsorgen en av huvudpunkterna med mycket noggrant understrykande av dessa kvalitetsfrågors betydelse vad gäller såväl barnomsorgen som sådan som barns levnadsvillkor och boendemiljön över huvud taget. Att vi sedan inte alltid kan skriva under på varje detaljförslag som framläggs från borgerligt håll har att göra med en bedömning av vilka åtgärder som är effektiva från kvalitetssynpunkt.

Strax före påsk behandlade riksdagen en partimotion från oss om boendemiljön. Ett förverkligande av våra förslag där skulle ha haft en oerhört stor betydelse för alla barns uppväxtvillkor och för att göra de betonggetton som herr Romanus talade om bättre att leva i – många småhusområden också för den delen. Även när det gäller att få instrument för att förverkliga barnomsorgsutbyggnaden skulle de förslag vi där förde fram ha varit av stor vikt.

Vad gjorde den borgerliga majoriteten i riksdagen då? Jo, den avslög våra förslag utan – det skall jag till er heder erkänna – ett enda argument. Man sade bara att bostadsdepartementet med sina två ministrar måste få mer tid på sig att behandla redan utredda och remissbehandlade förslag.

Vi har pekat på – jag vill understryka detta – att kvalitetsfrågorna är av många olika slag. Ni talar alltid om en enda sak som i och för sig är mycket viktig, nämligen barngruppernas storlek och personaltätheten. Men låt mig ta upp några andra frågor som man inte får glömma bort.

Själva bristen på barnomsorg är i dag den ur alla kategorier största kvalitetsfrågan, först och främst därför att nästan alla barn som behöver barnomsorg och i dag inte får samhällets barnomsorg är hänvisade till mycket sämre tillsynsformer. De drabbas av allt elände som följer av oroliga, otillfredsställande och icke kontinuerliga tillsynsformer. Själva bristen leder till sådana problem i barnomsorgsverksamheten som segregation i barngrupperna, så länge bara de mest ömmande fallen kan beredas plats. Den leder också till att föräldrar arbetar skift och till att föräldrar arbetar på natten. Behovet av barnomsorg på obekvämtid skulle minska radikalt om vi kunde bygga ut den ordinarie barnomsorgen på dagtid.

När vi i min hemkommun gjorde en undersökning om behovet av barnomsorg fick vi som ett delresultat fram att av de föräldrar till förskolebarn som hade arbete på heltid i Uppsala var det mycket fler kvinnor än män som hade arbete på nätter, på helger, på kvällar, över huvud taget på obekvämtid, och det hade de därför att barnomsorgen inte kunde ordnas. Ett radikalt sätt att minska behovet av nattomsorg skulle

Onsdagen den
13 april 1977

*Familjepolitik,
m. m.*

vara att bygga ut dagomsorgen.

Alla behov av bättre kvalitet i enskilda avdelningar eller bostadsområden kan inte tillgodoses bara genom att socialstyrelsen i Stockholm byråkratiskt får sitta och fastställa normer – ofta ganska fyrkantiga normer – för personaltäthet och barngrupper. Behoven växlar oerhört, och de växlar inte bara beroende på att det är olika typer av problem utan också från tid till annan. De som har arbetat med sådana här frågor i kommunerna eller som haft barn på daghem vet att det tillfälligt kan uppstå problem i bostadsområden eller i en daghemsgrupp. Det gör att det behövs tillfällig personalförstärkning under viss tid. Det kan uppstå problem i bostadsområden där det finns väldigt många barn med särskilda behov eller väldigt många invandrabarn – i Uppsala har vi 54 nationaliteter representerade bland barn i förskoleåldern och över 80 nationaliteter totalt sett i kommunen.

Det är alldeles självklart att de problemen löser man inte alls bara med att föreskriva normer och sedan använda sig av de metoder som herr Romanus har pekat på. Förslaget om ett extra anslag som skulle kunna utnyttjas efter kommunernas goda omdöme är utvecklat mot bakgrund av konkreta praktiska erfarenheter i kommunerna. Det är inte alls ett hastigt tillyxat förslag som vi inte vet hur det skulle fungera. Vi har motsvarande system på skolans område med de s. k. SÅS-pengarna, som har fungerat utmärkt och gjort stor nytta. Vi vet alltså att förslaget skulle kunna förverkligas och fungera mycket bra. Därför är utskottets motiveringar både okunniga, dåliga och otillräckliga.

Låt mig till slut ta upp ett par kvalitetsproblem till. Det ena är personalsituationen. Det är inte alls bara en fråga om att få tillräckligt många anställda i institutionerna. Det är också frågan om att få människor av olika ålder, med olika livserfarenhet och med olika social bakgrund i våra barnstugor. Det finns en stor risk för, om vi inte ser upp, att vi kommer att få en överrepresentation av mycket unga personer som saknar livserfarenhet – och det kan man inte klandra dem för – och som har betygsmriterat sig i en väldigt hård betygskonkurrens där det krävs mellan fyror och femmor för att komma in i utbildningen.

Vad vi skulle behöva få in mycket mera av i barnstugorna är medelålders män och kvinnor med erfarenhet från arbetslivet och barnens hemmiljöer, människor som har meriterat sig inte bara med högsta betyg i den nya skolan utan genom vårdarbete eller praktisk samhällserfarenhet. Därför är det oerhört viktigt, när vi nu skall öka personalen hastigt, att inte bara satsa på en stark ansvällning av ungdomsutbildningen för elever med de högsta betygen. Vi måste finna metoder att genom bristyrkesutbildning ge god chans till s. k. långvägare för att också få in andra i barnstugeverksamheten.

Så till slut. Alltför många uppgifter tyder på att de barn som i första hand drabbas av bristen på barnomsorg är barn under tre år. Det finns många kommuner som inte bygger en enda barnstugeplats för barn under tre år. Och det finns nästan ingen kommun som har ett jämnt byggande

Onsdagen den
13 april 1977

---

*Familjepolitik,
m. m.*

för de olika åldersgrupperna. Genomsnittssiffran för landet är att en femtedel av platserna byggs för barn under tre år – som ändå utgör nästan halva förskolegruppen!

De barnen klarar man inte med familjedaghem. Situationen i kommunerna är också den att tillgången på familjedaghemplatser totalt sett tryter. Dessutom är det så att man företrädesvis önskar sig äldre barn som är lättskötta. Mycket tyder därför på att de som får de allra sämsta tillsynsformerna är de yngsta barnen. Och deras problem klarar man inte med fagert tal om att de skall få vårdnadsbidrag i stället – i synnerhet som det ju inte blir något vårdnadsbidrag.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag förnekar inte, att det har funnits uttalanden om barnomsorgens kvalitet i socialdemokratiska programskrifter. Det har det säkert funnits. Man har också talat om det i propositioner. Men jag tror ändå att sådana konkreta initiativ som ni nu har tagit, har det inte funnits mycket av under socialdemokraternas regeringstid. I och för sig tycker jag givetvis det är ett framsteg, att ni nu har kommit med konkreta förslag.

Birgitta Dahl har säkert praktiska erfarenheter av lokalt arbete, och hon har också haft barn på daghem. Det har jag ingen anledning att betvivla – även om det inte är något som vare sig Birgitta Dahl eller socialdemokraterna har monopol på. Jag kan hålla med om det mesta som fru Dahl sade om kvalitetsfrågorna, och det är viktigt att vi gör något åt dem rent praktiskt. Men jag tycker det är litet märkligt att man inte under regeringstiden har haft möjligheter att ta några konkreta, praktiska initiativ. Det är givetvis bra att så har skett nu. Men jag tror inte att det här förslaget är så praktiskt väl genomtänkt. Man talar om att det kan uppstå tillfälligt behov av förstärkning på en barnstuga. Det har jag också erfarenhet av. Vid ett tillfälle uppstod det ett sådant tillfälligt behov, och då anordnade man ett föräldramöte på tisdag och sade att följande måndag måste man ha förstärkning. Det fick man också. Men det hade ju aldrig gått om man skulle ha begärt anslag till det hos socialstyrelsen. Nu fick naturligtvis kommunen ordna den saken. Därför tror jag som sagt inte att s-förslaget är någon praktisk metod. Vi skall gärna arbeta för att kvalitetsfrågorna beaktas mera vid utformningen av statsbidragssystemet. Det är också vad som sägs i regeringsdeklarationen, och socialministern har ju nu tagit upp överläggningar med Kommunförbundet och personalorganisationerna.

Det är bra att man nu har börjat med detta, och ingen vet vad vi där kan komma fram till. Men att man löser problemen genom att socialstyrelsen – som Birgitta Dahl kallar för fyrkantig och stelt byråkratisk – får en fond att dela ut pengar från, det tror jag inte på. Självfallet kan pengarna göra nytta, men man frågar sig om inte ett mer genomtänkt förslag skulle kunna göra större nytta. Detta är anledningen till att vi har avstyrkt förslaget.

Onsdagen den
13 april 1977

*Familjepolitik,
m. m.*

Fortsätt gärna med diskussionen om kvalitetsfrågorna. Jag uppskattar alla de framförda synpunkterna – utom när man efter att ha suttit i regeringsställning så många år går ut med indignation och säger att nu är tydligen den nya regeringen likgiltig för kvaliteten. Det är ju just den nya regeringen som har tagit upp den frågan, vilket den gamla regeringen inte gjorde. Att den nya oppositionen har gjort det, i likhet med den gamla oppositionen, är ju bara som det skall vara.

Fru DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Man kan naturligtvis framställa detta förslag så som herr Romanus nu gjorde, men tillåt mig då att konkret beskriva vad det är fråga om.

Här gäller det att använda medlen på samma sätt som skolan använder de s. k. SÅS-pengarna. För kommuner som vet att de har bostadsområden med problem, många barn med särskilda svårigheter därför att där finns institutioner för vård av hörselskadade barn eller liknande, som behöver integreras i barnstuga, eller kommuner som vet att de i likhet med min egen kommun har många nationaliteter representerade bland förskolebarnen, är det inga svårigheter att upprätta en flerårsplan över på vilket sätt man kan göra betydande insatser för de barnen och se till att man får anslag från socialstyrelsen för den verksamheten.

Jag har också erfarenhet av hur vi, under den korta tid på 1960-talet när socialdemokraterna hade majoritet i Uppsala, ordnade någonting som kallades för en personalpool som kunde rycka ut vid sådana här tillfälligt uppkomna situationer. Det gjorde vi utan några särskilda anslag och det kostade oss pengar. Det hade varit bra om vi hade kunnat få hjälp från socialstyrelsen för de extra kostnaderna, även om den hade kommit i efterhand. Insatserna måste naturligtvis göras omedelbart. Det första som hände när det blev borgerlig majoritet var att man avskaffade den här resursen för barnstugorna och betydligt försämrade kvaliteten. Den risken skulle inte vara lika stor i våra borgerligt styrda kommuner om det faktiskt fanns en möjlighet att få hjälp för sådana här socialt angelägna uppgifter. Jag tror nog att de socialdemokratiskt styrda kommunerna däremot är benägna att ge dessa resurser, men naturligtvis finns det redan behov hos kommunerna av att få stöd för denna verksamhet, och det är för oss obegripligt hur ni kan vilja avvisa en så angelägen och viktig sak.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag bestrider inte att det kan finnas sådana behov som går att planera och ett exempel är just om det finns många invandrabarn. Det införs nu också ett stöd för hemspråksundervisning som inte har funnits tidigare. Det införs från halvårsskiftet i den nya budgeten. Vad jag vände mig mot var att Birgitta Dahl ville ge intryck av att ett mycket hastigt uppkommet behov skulle kunna tillgodoses på det här sättet. Vi kan naturligtvis stå här och underhålla kammaren med berättelser – kanske av tvivelaktigt underhållningsvärde – från våra hemkommuner.

Jag bor i en kommun som icke har socialdemokratisk majoritet där man också har skaffat fram sådana här resurser till tillfälliga förstärkningar. Jag drar inte några mera vittgående politiska slutsatser av det än att detta kan kommuner göra, oavsett politisk majoritet.

Jag tycker att det är litet konstigt när man säger, återigen med de här överorden som det är så lätt att komma in på, att det är obegripligt varför man inte genomfört just det här förslaget som socialdemokraterna nu har framfört. Men om detta är så oerhört självklart, varför är det inte genomfört för länge sedan? Ni skulle i Uppsala ha behövt stöd från socialstyrelsen. Varför fick ni inte det stödet? Det var ju en socialdemokratisk regering. Varför genomförde ni det inte, om det är så obegripligt att det inte kan genomföras just nu?

Situationen är den att vi nu har en regering som har tagit upp kvalitetsfrågorna och arbetar med olika metoder för att få fram en lösning. Då kan man väl tycka att det är rimligt, att den regeringen får något mer än ett halvår på sig för att komma fram till sin lösning, när socialdemokraterna har haft sin chans under alla dessa år, men enligt vad Birgitta Dahl tydligen anser obegripligt inte har genomfört det förslag som nu är självklart.

Fru DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl ändå ganska egendomligt att så fort den nya regeringen vill komma ifrån en diskussion om vad vi kan göra här och nu för att driva på utvecklingen – det är självklart att det kommer fram nya tankar och nya förslag allteftersom vi lär oss mer om den här viktiga verksamheten – börjar man tala om det förflutna, för man vill inte tala om vad som skall hända nu.

Faktum är att under de sex månader som ni har haft på er och som ni anser vara otillräckligt har ni haft tid och råd att slänga ut miljarder till skattesänkningar för höginkomsttagare och till villkorslösa subventioner till företagen. Men ni har icke haft tid att verkligen arbeta med sysselsättningsfrågorna. Ni har inte råd att förbättra situationen för barnfamiljerna. Ni har inte råd ens med ett anslag av den här typen för att förbättra kvaliteten på barnomsorgen. Sådana saker är för mig obegripliga.

Fröken ANDERSSON (c):

Herr talman! Regeringens förslag i budgetpropositionen innebär – det har sagts tidigare – en stark satsning på barnfamiljerna. Det vi har att ta ställning till i dag är höjningen av barnbidragen och den fortsatta utbyggnaden av samhällets barnomsorg. Jag tänker hålla mig till de frågorna. Även om jag tycker att frågorna är oerhört viktiga föredrar jag att debattera i ett annat tonläge än Birgitta Dahl. Jag tror inte att man kan mäta engagemang i röststyrka och röstläge och inte heller i antalet beskyllningar mot politiska motståndare.

Barnbidragen föreslås i propositionen höjas med 300 kr. per barn och

år från den 1 januari 1978. Som vi vet, och det har nämnts tidigare i dag, kommer höjningen att tidigareläggas till den 1 juli i år för att kompensera barnfamiljerna för de kostnadsökningar som följer av moms-höjningen och devalveringen. Från centerns sida har vi ansett att barnbidragen inte bör tillåtas urholkas av kostnadsökningar. Vi har därför ansett att barnbidragen borde indexregleras. Utskottsmajoriteten – som också har uttalat sig för att barnbidragen bör vara värdebeständiga – har emellertid mot bakgrund av den höjning som nu har föreslagits och som jag hoppas vi kommer att besluta om senare i dag inte ansett att det just nu finns anledning att göra något uttalande i den frågan.

Barnomsorgen har redan varit föremål för flera debatter här i kammaren under våren och har också upptagit huvudparten av tiden här. Det är en brännande fråga, viktig för barnen och viktig för deras föräldrar. I utskottets betänkande har vi omigen slagit fast den allmänna målsättningen för utbyggnaden av samhällets barnomsorg, som vi har varit överens om tidigare, att – utöver den allmänna förskolan för sexåringar – plats skall beredas för alla barn i förskoleåldern till förvärvsarbete eller studerande föräldrar samt för barn med särskilda behov inom den närmaste tioårsperioden. Någon ändring av den målsättningen har utskottet inte funnit anledning till. Frågan är nu om det utbyggnadsprogram för den närmaste femårsperioden som riksdagen under stor enighet antog våren 1976 och som byggde på överenskommelse mellan Kommunförbundet och regeringen kommer att leda till att den allmänna målsättningen uppnås inom en tioårsperiod. Detta är tveksamt.

En sak är klar: om målsättningen skall uppnås måste utbyggnadsplanen för den innevarande femårsperioden hållas – minst. Det finns inget utrymme för eftersläpningar. Tvärtom kan man nu konstatera att efterfrågan på barnomsorg har ökat i en takt som man knappast räknade med vid förra årets beslut. Kvinnorna har i ökande utsträckning gått ut i förvärvsarbete; framför allt gäller det de yngre kvinnorna med barn. Ökningen har fortsatt trots lågkonjunkturen. Vi tycker att detta är en naturlig utveckling och vi uppmuntrar den med olika åtgärder. Rätten till arbete för alla är den viktigaste förutsättningen för jämställdhet. Vi hade en livlig debatt om detta strax före påsk och jag skall inte gå in på det igen.

Ett av de allvarligaste hindren för kvinnors förvärvsarbete är bristen på barnomsorg. Jämställdhetskommittén har därför funnit anledning att uppmärksamma den aktuella situationen när det gäller utbyggnadsplanen för barnomsorgen och har haft överläggningar med socialministern. I den skrivelse som överlämnades krävdes dels åtgärder för att säkra den beslutade utbyggnaden, dels förbättrad statistik för att underlätta bevakningen av hur utbyggnaden fullföljs. Kommittén kommer något senare att företa en uppvaktning för Kommunförbundet och där rikta samma krav. Det är ju kommunerna som skall se till att den beslutade femårsplanen fullföljs, och Kommunförbundet har där ett stort ansvar.

Det är nödvändigt att garantier skapas så att inte den åtstramning

av den kommunala verksamheten, som ingår i regeringens ekonomiska paket, kommer att gå ut över barnomsorgen. Regeringen har också sagt att man har för avsikt att prioritera barnomsorgen.

Tyvärr finns det en annan flaskhals än den kommunala ekonomin, och det är personaltillgången, eller rättare sagt personalbristen. Den frågan har försummats av den socialdemokratiska regeringen. En stark satsning sker nu på utbildning av förskollärare och annan personal för förskolan, men på kort sikt har vi brist på personal. Socialministern har i ett tidigare sammanhang meddelat att man avser att starta en aktiveringskampanj för att få tidigare utbildad personal, som inte upphåller sitt arbete, att återgå i tjänst. Jag tycker det är ett utmärkt initiativ. Detta kan i någon mån tillgodose vad Birgitta Dahl kräver. Jag anser det också riktigt att man får personalen sammansatt av olika åldersgrupper, med olika erfarenhet av livet och arbetet. Det hade dock varit bättre att den gamla regeringen tidigare insett personalbehovet och anpassat utbildningskapaciteten efter detta.

När det gäller barnomsorgens fortsatta utbyggnad har vi inom utskottet inga delade meningar. Trots detta finns en socialdemokratisk reservation. Jag kan inte finna att den innehåller något annat än det utskottsmajoriteten skrivit i betänkandet. Den debatten har vi ju haft här tidigare i dag, och det finns kanske ingen anledning att ytterligare gå in på den saken.

Slutsatsen för både majoriteten och reservanterna är att man med skärpa understryker att regeringen överväger och utan dröjsmål vidtar de åtgärder som kan visa sig nödvändiga för att utbyggnadsplanen skall hållas.

Tyvärr måste jag göra Birgitta Dahl besviken och säga att det inte beror på att Birgitta Dahl har tjatat, som hon själv uttryckte det, att utskottsmajoriteten skrivit så här. Det beror på att vi själva anser att frågan är oerhört viktig, och vi var medvetna om att kommunernas planer inte fullt ut sträckte sig lika långt som man förutsätter i den utbyggnadsplan vi antog 1976.

Herr talman! Jag vill säga några ord om en annan fråga, där vi i utskottet är överens. Det gäller frågan om barnomsorg på tider då daghemmen normalt inte är öppna. Utskottet har där sagt att man ställer sig positiv till en försöksverksamhet i ett par eller några kommuner. Det är efter ingående diskussioner och med stor tveksamhet vi kommit fram till den ståndpunkten. Utgångspunkten för ställningstagandet är den situation vi har i dag, då man vet att många barn lämnas ensammasena sena kvällar och tidiga morgnar, ja t. o. m. under nätter. Detta är en helt oacceptabel situation. Det är nödvändigt att kommunerna känner sitt ansvar för också dessa barn.

Men det är inte så att utskottet därmed sagt ja till en utveckling som innebär att barn i allt större utsträckning skall hänvisas till nattvila utanför hemmet.

Inom centern finns det en utbredd uppfattning om att detta vore en olycklig utveckling, och jag har personligen samma uppfattning.

Onsdagen den
13 april 1977

*Familjepolitik,
m. m.*

Det är snarare så att av två onda ting har vi i den aktuella situationen valt det minst onda. Det var också med dessa utgångspunkter som jämställdhetskommittén agerade när vi vid uppvaktningen hos socialministern krävde dels en kartläggning av behovet av omsorg på obekvämt arbetstid, dels en försöksverksamhet.

Familjepolitikens mål måste vara att ge barn bästa möjliga uppväxtvillkor. Därför är det mer angeläget att arbetslivet anpassas till barns och föräldrars situation än att föräldrar och barn till nästan vilket pris som helst anpassar sig till arbetslivets krav. Detta framfördes av jämställdhetskommittén i den skrivelse som överlämnades till socialministern, och utskottet har understrukt det och sagt att det ökande skiftarbetet inom industrin från den synpunkten är oroande.

Men arbete på obekvämt arbetstid krävs ju också på viktiga samhällsområden. Man kan bara, som vi gjort i utredningsbetänkandet, nämna vårdsektorn. Inom parentes kan tilläggas att barnomsorgen med den här utvecklingen kan bli en ny sektor med arbete på obekvämt arbetstid som kommer att öka kraven på barnomsorg på obekvämt arbetstid.

Inom vårdsektorn går det inte att generellt anpassa arbetslivets villkor till människors önskemål om arbete på dagtid. Däremot borde det gå att ta ökad hänsyn till barn och därmed till deras föräldrar. Men så fort man talar om speciella villkor för föräldrar med framför allt små barn får man höra att om inte småbarnsföräldrar går in i arbetslivet på exakt samma villkor som andra, då blir de diskriminerade på arbetsmarknaden.

Men detta beror ju helt och hållet på den solidaritet vi andra visar mot dem. Där tycker jag man saknar ett större engagemang från de fackliga organisationernas sida. Framför allt LO har tidigare i så många sammanhang med stor framgång drivit krav om bättre villkor i arbetslivet. Men LO har hittills intagit en negativ hållning när det gäller att ändra småbarnsföräldrarnas f. n. ganska ohållbara situation i arbetslivet. Jag undrar bara om det kan bero på att kvinnorna är så dåligt företrädda inom de fackliga organisationernas ledningar.

Jag blev faktiskt rätt illa berörd när jag i LO-tidningen läste en kommentar till socialutskottets ställningstagande i den här frågan, där man ansåg att "detta är vår största seger hittills". Jag tycker att man här följt minsta motståndets lag. Segern hade varit större om man hade ställt krav på arbetslivet för småbarnsföräldrarnas räkning.

Jag tror också att det kravet med allt större kraft kommer att resas av de fackliga organisationernas medlemmar. Senast i går läste jag en intervju med två föräldrapar i tidskriften *Vår bostad*, där en av papporna sade så här: "Hemlivet kommer i stryckklass, därför att vi är mer lojala mot våra arbetsgivare än mot vår familj. Nu håller det på att skapas större förståelse inom arbetslivet för att vi också är föräldrar – pappaledigheten, att man får vara hemma när barnen är sjuka, kraven på kortare arbetstid, är bitar på vägen. Men riktigt långt kommer vi inte förrän vi ställer kraven på arbetslivets anpassning till familjelivet genom våra fackliga organisationer. Det bör vara med i avtalsuppgörelsen! Men det

Onsdagen den
13 april 1977

---

*Familjepolitik,
m. m.*

är svårt – föräldraansvar har vi inga ekonomiskt mätbara termer för.”

En begränsad försöksverksamhet kan nu komma i gång. Det är viktigt att denna utformas så att barn inte utsätts för påfrestningar som kan leda till skador, och det har utskottet också understrukt. Jag kan här helt instämma i det kloka och välbalanserade inlägg Eivor Marklund gjorde när hon uttryckte samma farhågor. Meningen är ju att omsorgen skall bli sådan att den innebär en förbättring för barn i en akut, svår situation.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets betänkande på de här aktuella punkterna.

Fru DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är naturligtvis tråkigt om Karin Andersson tycker att mitt röstläge är otrevligt. Men jag kan försäkra att röstläget hos de föräldrar som tar kontakt med en i sin förtvivlan över att barnomsorgen inte fungerar är ännu mer dramatiskt. Detta är en social verklighet i det här samhället.

Sedan skulle jag beträffande personalsituation och personalutbildning vilja säga att under de gångna åren, slutet av 1960-talet och början av 1970-talet, har personalutbildningen på detta område dramatiskt ökats. Det finns inget annat område där utbildningskapaciteten har ökats så kraftigt. Jag har suttit i utbildningsutskottet under en femårsperiod och även i U 68 när denna utveckling skedde, och jag kan inte påminna mig någon enda motion eller något enda förslag från borgerligt håll om en kraftigare ökning än den som den socialdemokratiska regeringen föreslog.

Däremot har det varit betydande svårigheter av olika slag. Det har varit brist på lärare för personalutbildningen och brist på praktikplatser; bristen på barnstugor har helt enkelt utgjort en flaskhals för utbildningen när det gäller både förpraktiken och den praktik som ingår i utbildningen. Allt som kunnat göras för att förbättra situationen på detta område har gjorts.

Dessutom var det den socialdemokratiska regeringen som tog initiativet till den utredning beträffande barnomsorgsutbildningen som barnstugeutredningen och även skolöverstyrelsen gjort och vars resultat nu presenterats i en proposition från den nya regeringen efter vederbörlig remissbehandling. Den propositionen kommer vi senare att få tillfälle att diskutera.

Fröken ANDERSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Det här är den sedvanliga debattekniken: Allt bra som den nya regeringen gör beror på att den gamla regeringen hade förberett ärendet så långt att det inte gick att ändra, medan allt dåligt som har hänt beror på vad den nya regeringen gjort under den korta tid den suttit vid makten. Jag tror att de som lyssnar genomskådar den debattekniken.

Onsdagen den
13 april 1977

*Familjepolitik,
m. m.*

Faktum är ju att vi har en akut personalbrist och alltså inte kan fylla personalbehovet på de barnstugor vi har och på dem som vi kommer att få med den igångsättning vi haft det senaste året.

Att den ökning av utbildningen som nu föreslås och som riksdagen förhoppningsvis skall fatta beslut om inom kort kommer att leda till en förbättring vet vi. Men den kommer inte att leda till en förbättring så snabbt som det hade behövts. Vi har en akut brist, och därför är det bra att socialdepartementet så snabbt satt in åtgärder för att försöka få fram den personal som icke är i arbete men som har utbildning.

Fru DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är glad att kunna konstatera att jag helt och hållet kan instämma i vad Karin Andersson inledningsvis sade.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Jag vill först instämma i allt vad herr Romanus sade i upptakten till denna debatt om den avlivade socialdemokratiska valmyten. Det kan inte sägas bättre, och ingenting behöver tilläggas. Jag vill bara notera att fru Dahl oavsiktligt kom att bekräfta vad herr Romanus sade, när fru Dahl hävdade att den ganska kraftigt ökade satsning på familjepolitiken som föreslås i årets budgetproposition enbart är en uppföljning av beslut som fattades redan av förra årets riksdag. Ty, fru Dahl och herr Karlsson i Huskvarna, det monotont återkommande huvudtemat i den socialdemokratiska valrörelsen var ju just att den uppföljningen aldrig skulle bli av, om vi fick en icke-socialistisk riksdagsmajoritet och en icke-socialistisk regering. Då skulle inte bara reformarbetet avstanna utan även de redan etablerade trygghetssystemen börja rivas. Det var huvudtemat. Det är myten att så skulle ske som nu är avlivad.

Sedan säger herr Göran Karlsson att det är märkligt att vad som var sanning för ett år sedan nu plötsligt blivit raka motsatsen. Det ligger säkerligen någonting i detta – och det gör det väl på båda sidor, både hos regering och hos opposition. Vi kan väl vara tillräckligt generösa mot varandra för att medge att det delvis ligger i det parlamentariska systemets natur att man inte bara har rättighet utan också skyldighet att se frågorna delvis från andra utgångspunkter i regeringsställning än i opposition, och vice versa. Herr Karlsson i Huskvarna har bättre än han kanske själv insåg illustrerat att det i mycket hög grad gäller den del av riksdagen som har bytt plats från regeringsparti till opposition, att vad som var sanning för ett år sedan nu plötsligt tycks vara raka motsatsen.

Ett enda exempel! Vid ett par tillfällen ondgjorde sig herr Karlsson över den för oss alla obehagliga kommande höjningen av mervärdeskatten. Han underströk att en sådan höjning är särskilt betungande för låginkomsttagare och kanske alldeles särskilt för barnfamiljer – mervärdeskattehöjningen har en familjepolitisk innebörd, och kan kanske därför höra hemma i denna debatt. Det må så vara, herr Karlsson! Men det

märkliga är att när vi efter den 1 juli har en mervärdeskatt på dryga 20 %, så består den alltså av 17,65 % som är från sociala synpunkter helt oantastligt och bra – den delen skadar enligt honom inte barnfamiljer och låginkomsttagare. Det är bara de tre översta procenten som har den effekten. Tidigare existerande 17,65 % har ju genomdrivits av den förra, socialdemokratiska regeringen. Då var alltså inte mervärdeskatten till förfång för barnfamiljer och låginkomsttagare, men de sista tre procenten har plötsligt denna egenskap. – Vi är ju överens om – nu som tidigare – att just de mest utsatta grupperna, barnfamiljer och pensionärer, måste skyddas så långt det är möjligt mot verkningarna av en sådan höjning.

Sedan, herr talman, till frågan om barnomsorgen och dess utbyggnad. Socialutskottets ordförande har med stor emfas citerat vad utskottet skriver, och jag vill gärna citera det en gång till:

”Utskottet vill för sin del med skärpa understryka angelägenheten att regeringen – både i det nu aktuella läget och om så visar sig erforderligt senare under planeringsperioden – överväger och utan dröjsmål vidtar de åtgärder som kan visa sig nödvändiga för att utbyggnadsplanen skall hållas.”

Detta är alltså ett enhälligt uttalande av socialutskottet. Om en stund kommer en, såvitt jag förstår, lika enhällig riksdag att rösta för detta förslag. Socialministern har erinrat om att samma utfästelse finns i regeringsförklaringen. Det är detta, herr Karlsson i Huskvarna, som gäller. Jag vågar försäkra att moderata samlingspartiet för sin del står för sina utfästelser såväl i regeringsförklaringen som i utskottsbetänkandet och i riksdagsbeslutet.

Då uppkommer frågan om herr Tobisson och hans uttalande i Lund som kommit så märkligt buller åstad. Jag har läst herr Tobissons anförande, och jag har också läst pressreferaten av det. Referaten är – jag höll på att säga för en gångs skull – alldeles korrekta. De som tolkar in någonting annat än det som verkligen sades kan alltså inte ens skylla på tvivelaktiga pressreferat.

Vad var det herr Tobisson sade i Lund? Han sade tre saker. För det första skissade han en av många tänkbara tekniska modeller till ett vårdnadsbidrag. Den frågan är alltså icke avförd ur diskussionen, herr Karlsson i Huskvarna. För det andra drog han slutsatsen att om vi lyckas införa ett effektivt vårdnadsbidrag, så kommer det sannolikt att minska efterfrågetrycket på daghemmen och då framför allt på de allra dyraste spädbarnsdaghemspplatserna. För det tredje sade Tobisson att om detta inträffar, så kommer det att välkomnas av hårt pressade kommunalmän. Vem kan invända något mot detta? Det är ju bara ett konstaterande av ett faktum. Det kommer att välkomnas, om man skulle kunna spara någon krona på detta. Det är inte en viljeyttring utan ett konstaterande, herr Karlsson i Huskvarna.

Jag tycker att det är litet märkligt. Vi har slagit fast – och jag har nu försökt göra det en gång till – att det inte finns någon politisk risk för barnomsorgsplanen och att de 10 000 familjer som enligt herr Nord-

Onsdagen den
13 april 1977

---

*Familjepolitik,
m. m.*

berg och andra går omkring och är oroliga över bristen på daghemsplatser inte behöver vara oroliga av politiska skäl för att riksdagen inte skulle försöka genomföra vad den utfäst sig till. Oron – den finns säkerligen – är grundad på andra omständigheter än någon obefintlig politisk oenighet. Det är återigen verkligheten – ekonomin – det kan handla om. Det märkliga är att – när vi alltså är överens om att vi skall göra allt vad som är möjligt för att genomföra planen – den opposition som säger sig vara ansvarsmedveten och positiv inte ens vill diskutera den verklighet som vi faktiskt måste ta itu med.

Vi har här i riksdagen i stort sett två instrument med vilka vi kan påverka och driva samhällsutvecklingen. De två instrumenten är lagstiftning och pengar – det är i stort sett vad vi kan arbeta med. Vi vet att socialdemokraterna har ett tredje: de kan slå näven i bordet, och det är möjligen det de skall göra, för de har inte framfört något förslag.

Om några dagar kommer det ett betänkande från den kommunalekonomiska utredningen. Därav framgår, och det är ingen hemlighet eftersom alla som sysslar med kommunal ekonomi visste det redan tidigare, att den ökning av den kommunala verksamheten som 5–10 år framöver är möjlig inom ramen för ett oförändrat skatteuttag är 0,3 % per år. Barnomsorgsplanen tar 1,6 %. Läger man till vad som är planerat och nödvändigt när det gäller åldringsvård och långtidsvård kommer vi ett bra stycke över 2 %, dvs. 7–8 gånger mer än det tillgängliga utrymmet.

Denna utredning arbetar alltså enligt direktiv som, i huvudsak är ärvda från den gamla regeringen och skrivna av finansminister Sträng, som för några år sedan när han tillsatte utredningen mycket bestämt sade ifrån att kommunerna inte får höja skatten – och det var när skatten var flera kronor lägre än i dag – inte räkna med att kunna låna mer än de nu gör och inte räkna med en höjning av statsbidragen. Det var den socialdemokratiska regeringens besked till kommunerna. Hur klarar man då de här mycket stora åtagandena, som alltså medför flera kronor i skattehöjning? Om den socialdemokratiska regeringens direktiv till den kommunalekonomiska utredningen alltså skall gälla klarar man det inte. Så enkelt är det.

Men det skall alltså klaras. Hur gör vi? Ja, riksdagen har, som jag sade, två möjligheter. Den ena är lagstiftning. Vi kan tvinga fram både den här utbyggnaden och mer till genom en tvingande lag. Därmed har vi i riksdagen helt enkelt fattat beslut om en kraftig kommunalskattehöjning. Vi kan också skjuta till pengar. Det skulle inte förvåna mig, om det blir detta vi kommer att få göra. Men det är inga små summor. Beräkningen är inte exakt, men jag tror, att om man bara skall återställa statsbidraget till daghemsdriften till vad det reellt var när det nuvarande bidraget räknades fram för snart två år sedan, krävs en höjning med ungefär 6 000 kr. per plats och år – bara för att motverka den kostnadsökning som har skett sedan dess och låta kommunernas egen andel vara vad den då var tänkt att vara. Var och en av de tusenlapparna kostar 250 milj. kr. om året. Det rör sig alltså om 1 500 milj. kr. om

året och 6 miljarder på de fyra år som återstår av planeringsperioden. Jag säger inte att vi inte skall anslå dessa pengar, men jag konstaterar att det är mycket stora belopp det rör sig om, och det vore väl märkvärdigt om vi inte, sedan vi har sagt att det råder politisk enighet om målet, skulle få lov att diskutera dessa utomordentliga svårigheter som vi har framför oss utan att för den skull bli misstänkta för att inte vilja lösa svårigheterna. Det är ju detta det handlar om.

Vänsterpartiet kommunisterna lägger i dagen en viss primitiv, eller skall vi säga fiktiv, hederlighet när denna fråga diskuteras. Kommunisterna är medvetna om att deras plan för barnomsorgen kostar mycket pengar, miljarder och åter miljarder. Men de ger en sorts anvisning om var vi skall ta pengarna. De säger att vi kan bygga daghem i stället för flygplan, och det kan man naturligtvis rent tekniskt. Det är emellertid ett alldeles orealistiskt förslag, för daghem är nyttiga till mycket, men de duger inte till att patrullera gränser och försvara landet. Så det är inte riktigt jämförbara storheter. Men det är i alla fall en sorts medvetenhet om att det kostar pengar.

Vad anvisar det stora oppositionspartiet socialdemokraterna för finansieringskällor? Jo, 65 milj. kr. Det är vad som finns i dag, den där lilla avgiften på egenföretagarna. Det är det enda. Sedan säger man att vi skall ha en utförligare redovisning av planeringsläget nästa år. Socialministern har redan lovat att vi skall få det. Som herr socialministern mycket riktigt påpekade är det närmast fråga om en service för att underlätta riksdagsledamöternas arbete. Uppgifterna är tillgängliga för oss alla, eftersom de finns i offentliga handlingar.

Visst skall vi ha dessa uppgifter, men aldrig så långtsyftande och utförliga redovisningar av planeringsläget bygger inte en enda daghemsp plats. Min fråga blir därför: Skall vi sedan vi fått denna redovisning och om den skulle visa sig nedslående – varken jag eller någon annan vet i dag om så blir fallet – helt enkelt slå näven i bordet och därmed anse frågan vara löst? Någon annan väg har oppositionen hittills icke anvisat.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är sällan man hört en moderat tala så vackert om behovet av skattehöjningar som herr Carlshamre här har gjort. Men felet med er politik är att ni sänkte skatten för höginkomsttagarna och kompenserar detta genom en momshöjning, som bl. a. hårt drabbar låginkomsttagarna. Där finns, herr Carlshamre, en väsentlig skillnad mellan vår politik och er.

Herr Carlshamre gör ett stort nummer av att en moms på 17,65 % skulle vara oantastlig ur social synpunkt. Ja, herr Carlshamre, vad är det vi har fått genom momsen? Vi har fått förbättringar för pensionärerna och för barnfamiljerna, vi har fått mera poliser och mera till försvaret. Över huvud taget bygger en stor del av hela den svenska samhällsekonomins expansion på att vi tagit ut de 17,65 % av momsen. Men

er 3-procentiga höjning riktar udden mot låginkomsttagarna, som man borde slå vakt om i stället för att försöka försämra tillvaron för.

Vidare försöker herr Carlshamre rättfärdiga herr Tobissons tal i Lund genom att säga att det var fråga om en analys av vårdnadsbidraget där det hänvisades till trycket på daghemmen och på kommunalmännen. Men herr Tobissons tal i Lund var inte så oskyldigt att det inskränkte sig till analyser. Han angav också skäl för att man kunde tvingas till större saktfärdighet i barnomsorgsutbyggnaden.

Herr Carlshamre säger nu att det inte är någon risk med detta. Ja, jag tar herr Carlshamre på orden. Jag vet att han har en social ambition, och jag vill inte det ringaste fränkänna honom denna. Men om det skulle knipa, så att kommunalmännen inte kan fullfölja denna utbyggnad, är då herr Carlshamre beredd att bokstavligt talat slå näven i bordet och ge pengar till kommunalmännen för att fullfölja planerna? Det intressanta är inte herr Carlshamres bedömningar i det ena eller andra fallet utan om han är beredd att medverka till att medel anslås till detta ändamål, om det skulle behövas. Det finns en rad borgerliga kommuner, där man nu drar sig för att bygga ut barnomsorgen i den takt som planerna anger.

Fru DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det finns borgerliga kommuner som inte bara drar sig för att bygga ut daghemmen enligt planerna utan som använder det förbättrade statsbidraget inte till att bygga ut antalet daghemsplatser utan till att sänka kommunens andel av kostnaderna för barnomsorgen i kommunen med åtskilliga miljoner. Resultatet blir alltså inte en förbättring för kommunens invånare vad gäller barnomsorgen utan bara att kommunen behöver använda mindre av sina pengar till barnomsorg. Det betyder att statsbidragshöjningen går till andra ändamål. Jag kan ge konkreta exempel, om någon så önskar.

Jag har, herr talman, framför mig det pressmeddelande som skickades ut om Lars Tobissons anförande. Meddelandet har inte skickats ut privat av Lars Tobisson utan det har skett genom moderata samlingspartiets informationsavdelning. Efter en lång litania om vårdnadsbidragens fördelar slutar herr Tobisson med att säga följande:

”Den allra kostsammaste formen av familjestöd är daghem. En valfrihetsfrämjande politik med förlängd föräldraförsäkring, vårdnadsersättning och avdragsrätt måste minska kraven på daghemsutbyggnad. I kommunernas ansträngda ekonomiska situation skulle det vara välkommet att inte behöva bygga 100 000 nya daghemsplatser under fem år. Och familjepolitiken skulle leva upp till löftet i regeringsdeklarationen om att främja såväl valfrihet som jämställdhet.”

Det uttalandet tolkar jag på ett helt annat sätt än vad herr Carlshamre nu försökte ge sken av. Dessutom, herr Carlshamre, är ju behovet inte 100 000 platser. Siffran 100 000 är ett etappmål. Behovet är ungefär 500 000 platser i daghem och lika många i fritidshem för dem som redan förvärvsarbetar – det vet vi – och det finns fler som vill komma ut

Onsdagen den
13 april 1977

---

*Familjepolitik,
m. m.*

på arbetsmarknaden. Hur man då tror att man skulle kunna spara någon del av de 100 000 platserna i den första etappen kan jag inte förstå.

Det är klart att det skulle finnas pengar till barnomsorgsutbyggnaden, om ni inte hade genomfört skatteminskningar för höginkomsttagare och om ni inte dessutom planerade att genomföra en indexreglerad skatt som skulle gynna höginkomsttagarna och ge dem kompensation för de kostnadsökningar som följer av er urusla ekonomiska politik, medan däremot barnfamiljer och låginkomsttagare icke får kompensation. Vad som håller på att ske är en fruktansvärd vidgning av klassklyftorna i vårt samhälle och ingenting annat. Ni har pengar, men ni har inte pengar till dem som behöver hjälp, och därför börjar ni diskutera att spara på stödet till barnfamiljerna.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr NORDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Carlshamre säger att många kommunalmän med tillfredsställelse skulle hälsa beskedet att ett vårdnadsbidrag skulle införas, för att man därigenom skulle kunna skära ned utbyggnaden av barnomsorgen. Ja, herr Carlshamre, det är sannolikt moderata kommunalmän som reagerar på det sättet. Vi som också är verksamma ute på det kommunala fältet har ju viss erfarenhet av att något stöd från moderat håll har vi sannerligen inte för att klara utbyggnaden av barnomsorgsverksamheten ute i kommunerna.

Vidare säger herr Carlshamre att de tiotusentals föräldrar, som jag hade åberopat kände oro inför möjligheten att barnomsorgsutbyggnadsplanerna icke skulle uppfyllas, inte behövde känna någon oro. Herr Carlshamre menade att riksdagen sannerligen skulle se till att programmet fullföljdes. Ett sådant uttalande från herr Carlshamres sida är tacknämligt. Men oron kvarstår fortfarande – inte gentemot riksdagen för där har vi förhoppningsvis kanske i dag en klar majoritet och kanske en total enighet om ett uttalande, som vi riktar till regeringen, att den måste vidta de åtgärder som är nödvändiga. Det är nämligen brist på initiativ och klara uttalanden från regeringen som har skapat den oro som de tiotusentals föräldrarna känner – och inte bara dessa, utan den oron har också kommit till uttryck i den skrivning som socialutskottet har gjort och som även herr Carlshamre står bakom. Oron har även kommit till uttryck i den skrivelse som jämställdhetskommittén har funnit anledning att rikta till regeringen beträffande nödvändigheten av att vidta åtgärder. Kommittén har naturligtvis riktat den skrivelsen till regeringen därför att man från regeringshåll inte planerat vidtagandet av några som helst åtgärder. Hade sådana åtgärder kunnat redovisas från regeringen, skulle självklart varken jämställdhetskommittén eller utskottet ha behövt göra de klara och skarpa uttalanden som görs i denna fråga.

Onsdagen den
13 april 1977

*Familjepolitik,
m. m.*

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Karlsson i Huskvarna trodde sig i mitt anförande höra vackra ord om skattehöjningar. Jag sade varken vackra eller fula ord om skattehöjningar. Det enda i den vägen var att jag i en bisats yttrade att en momsskattehöjning tycker vi alla är obchaglig. Om det var detta som skulle vara de vackra orden, vet jag inte. Uppenbart är att herr Karlsson i Huskvarna för en helt annan debatt än vi andra gör. Jag har ingen anledning att uppehålla mig vid den. Herr Karlsson talar om något helt annat än det vi diskuterar här i dag.

Sedan vill jag bara uttala ett tack till fru Dahl för att hon läste upp pressmeddelandet om herr Tobisson's uttalande i Lund. Jag vill bara tillägga att herr Tobisson är en skrivkunnig person som uttrycker sig alldeles klart. Han behöver inte tolkas. Läs bara som det står – det är exakt vad jag återgav. Det behöver inte tolkas på något annat sätt.

Sedan tycker jag att oppositionen har en märklig benägenhet att hänga upp allting på enskilda personer. Nu är det på något sätt plötsligt jag som skulle vara en garant för att vi har enighet i riksdagen om barnomsorgsplanen. Så är det inte alls! Vi har ett förslag från ett enigt socialutskott – där har vi två moderata platser bl. a. – och det förslaget kommer att antas av en enig riksdag inkl. en enig moderat riksdagsgrupp. Det är inte märkvärdigare än så. Jag upprepar att moderata samlingspartiet står för vad vi har utfäst oss att medverka till. Jag tycker fortfarande att man kan börja diskutera de enorma svårigheter vi står inför i litet mera realistiska termer än hittills.

Det är klart, säger fru Dahl, att det skulle kunna finnas pengar till det här, om ni inte hade sänkt skatten för höginkomsttagare och om ni inte dessutom gick och planerade att indexreglera skatteskalorna. Men, fru Dahl, t. o. m. om man slår ihop de där två beloppen – alltså den summa som utgör den i och för sig obetydliga skillnaden mellan det socialdemokratiska förslaget och det av den nuvarande regeringen framlagda förslaget till skatteomläggning för 1977 plus vad som kan komma att uppstå i utbliven skattehöjning genom en indexreglering av skatteskalorna – är det ändå bara en spott i havet jämfört med de belopp som kommer att krävas för att genomföra barnomsorgsplanen. Inte ens dessa i och för sig aktningvärda summor är alltså någon täckning för de belopp som vi kommer att avkrävas för att detta skall kunna genomföras. Och jag har inte sagt att vi inte skall anslå dem. Herr Karlsson i Huskvarna och hans parti har inte heller, vare sig i motioner eller i reservationer, sagt någonting om att vi skall anslå några ytterligare pengar.

Det finns således inget förslag från någon om driftbidragen till barnhemmen. Vi har inte den frågan uppe i dag, men jag bara konstaterar att någonting måste ske om reformen skall kunna genomföras, eftersom det beloppet är en belastning på den kommunala ekonomin som, alldeles oavsett om det är borgerliga eller socialdemokratiska majoriteter i kommunerna – detta har i sammanhanget över huvud taget ingen betydelse

– är för stort för att kommunerna skall kunna klara saken själva. Det går alltså inte.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar bara att herr Carlshamre påstår att jag befinner mig utanför debatten när jag diskuterar ekonomi, men själv har han anfört en mängd ekonomiska skäl för att det är svårt att klara upp de åtaganden vi har gjort. Vad jag har påpekat hela tiden är just att vi är beroende av en stark ekonomi för att kunna fullgöra åtagandena. Det är det som det hänger på. Vi kan visserligen önska vad vi vill, men kan vi inte anvisa tillräckligt med medel står vi där. Jag är rädd för att den borgerliga regeringen inte har kurage och handlingskraft för att ge tillräckligt med medel till den här verksamheten.

Fru DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är ingen som förnekar att det här är fråga om stora ekonomiska åtaganden. Detta är vi också medvetna om. Skillnaden är den, att vi är beredda att föra en ekonomisk politik som ger samhället resurser att fullfölja de sociala reformerna. Det, herr Carlshamre, har vi redovisat bl. a. i vårt alternativa budgetförslag; skillnaden där var 5 miljarder. Vi har också redovisat det när det gäller vårt alternativa skatteförslag; där var skillnaden 1,5 miljarder kr.

Det är kanske betecknande för den nya regeringen att den betraktar detta som en obetydlighet eller som ett loppsspott i havet, som herr Carlshamre visst behagade uttrycka sig. Det gör inte vi, och det är kanske däri som skillnaden ligger när det gäller att ta ansvaret för samhälls-ekonomi och för människors trygghet. För att klara så här viktiga och ambitiösa program krävs att man för en ansvarsfull ekonomisk politik och att man är villig att prioritera de begränsade resurser man har till sitt förfogande för dem som *behöver* mest, inte för dem som redan *har* mest.

Herr NORDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Får jag erinra herr Carlshamre om att när vi behandlade barnomsorgsfrågan förra året var moderaterna emot en planmässig utbyggnad av barnomsorgen. Men jag hälsar med tillfredsställelse den deklaration som herr Carlshamre nu gör, att hela moderatgruppen står bakom utbyggnaden av vad jag har tolkat som den första etappen av barnomsorgen.

I Kvällsöppetprogrammet i TV som moderaterna hade för någon vecka sedan gav regeringsledamoten Staffan Burenstam Linder faktiskt också beskedet att moderaterna i och för sig är beredda att stå för den första etappens utbyggnad av de 100 000 daghemmen och de 50 000 fritidshemmen. Men, herr Carlshamre, det beslut som riksdagen fattade förra året och som moderaterna var emot gällde en mera långsiktig målsättning, som innebar full behovstäckning under den närmaste tioårsperioden. Det

Nr 105

Onsdagen den
13 april 1977

---

*Familjepolitik,
m. m.*

kan vara intressant att få veta om herr Carlshamre har moderatgruppen bakom sig också för den långsiktiga utbyggnaden av barnomsorgen och icke enbart för den första etappen, som det har sagts.

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Herr talman! När herr Karlsson i Huskvarna stiger in i debatten igen gör han det med ett konstaterande som jag kan instämma i. Vi är överens om, herr Karlsson, att det krävs en stark ekonomi för att vi skall kunna genomföra reformprogrammet.

När fru Dahl talar om skattehöjningar nu är det litet annorlunda än förra gången. Vad jag konstaterade var att den ganska lilla skillnad som det innebär att den nya regeringen låtit skattelättnaderna för 1977 gå några tusen kronor högre upp i inkomstlägena – dvs. det som kallas att sänka skatten för höginkomsttagare – är som spott i havet jämfört med kostnaderna för barnomsorgen. Och även om man lägger till det belopp som skulle bli utebliven skattehöjning, om man indexreglerar skatteskalorna, är det fortfarande fråga om försvinnande små summor jämfört med vad vi här diskuterar att använda. Det är bara det som jag har försökt göra klart.

Sedan till herr Nordberg. Vi har – förra året liksom nu och i varje fall så länge jag har funnits i riksdagen, dvs. sedan 1965 – alltid röstat för alla konkreta förslag om anslag till utbyggnad av barnomsorgen. Jag kan inte minnas något fall där vi har röstat emot något sådant. Däremot har vi en mycket liten tro på värdet av långsiktiga, mer eller mindre diffusa planer, som det inte står någon konkret medelsanvisning av riksdagen bakom, och jag tror fortfarande inte särskilt mycket på det. Det var jag som även förra året uttryckte tvivel på värdet av detta, eftersom – ungefär som jag sade tidigare – sådana planer inte bygger en enda daghemsplats. Vi har velat ta det konkret ett år i taget, som vi brukar arbeta i riksdagen.

Nu har vi emellertid, i det nya läge som har uppstått, i regeringsförklaringen utfäst oss att medverka till planering i den här formen, och vi står vid det. Så enkelt är det med den saken. Men man kanske inte skall begära fullt så mycket som att vi också plötsligt skall bli troende på den här punkten, att det har så förfärligt stor betydelse för verkligheten om vi här spekulerar fem eller tio år framåt i tiden. Det viktiga är – och det har bl. a. herr Göran Karlsson förtjänstfullt understrukt – att vi är beredda att skaffa fram och anslå de resurser som vid varje tillfälle behövs för att förverkliga någonting av planerna. På den punkten har moderata samlingspartiet hittills icke svikit, och vi kommer inte att göra det i fortsättningen heller.

Herr förste vice talmannen anmälde att fru Dahl anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Onsdagen den
13 april 1977

---

*Familjepolitik,
m. m.*

Fru TILLANDER (c):

Herr talman! Även om debatten nu rör sig om punkterna 1–12 vill jag under denna rubrik något kommentera ett helt annat område, nämligen det avsnitt som behandlas senare i betänkandet och som gäller vissa åtgärder för handikappade. Jag kommer dock inte att ha något särskilt yrkande.

Det råder stor enighet om de åtgärder för handikappade som propositionen 1976/77:100 bil. 8 innehåller. Den enigheten manifesterar sig i den successiva utbyggnaden av insatserna på handikappområdet och i frånvaron av reservationer på det här området, vilken dock säkert inte skall tolkas som att insatserna är fullständiga inom de olika delområden som det här gäller. Jag tror att enigheten också är stor beträffande riktningen för framtiden och att man successivt fullföljer en utbyggnad, vars grund är stabilt lagd i denna enighet.

Även om den ekonomiska verkligheten alltid utgör en begränsning flyttas gränsen framåt, vilket framgår av propositionens anslagsäskanden. Utskottet har inte heller funnit anledning att frånga förslagen.

Insatserna på handikappområdet syftar ju till att den verksamhet som bedrivs i samhället skall vara tillgänglig för alla människor. Den målsättningen innebär att olika verksamhetsformer måste anpassas till de skilda skador och sjukdomar som många människor drabbats av i sin psykiska och fysiska utrustning. Det är mångskiftande och stora behov det här gäller. Insatserna har fortlöpande förstärkts, men ännu återstår naturligtvis mycket.

Behoven rör sådana områden som arbete, ekonomisk trygghet, utbildning, både förskola och skola, bostadsförhållanden och kulturliv, kort sagt en så omfattande integrering som över huvud taget är möjlig – och möjligheterna är verkligen stora – med de olika verksamhetsformer som förekommer i samhället. I fråga om hjälp i detta inlemmande kan man exempelvis tänka på målinriktad rehabilitering, hjälpmedel för självhjälp och service såsom hemhjälp och färdtjänst.

Målet är de handikappades gradvisa anpassning till samhället, och medlet är samhällets anpassning för de handikappade. Med samhälle menar man då oss alla. Mekaniska hjälpmedel i all ära – de är nödvändiga, och det inses kanske av alla. Det kan gälla tröskelfria entréer till offentliga institutioner, handikappvänliga hissar, trafiksignaler, avfasade trottoarkanter osv. Men vad som framför allt inte borde få saknas är den anda av saklig förståelse, vilken som grund har både kunskap om handikappet och känsla och intresse för den handikappade. Därför är det från barn- domen som inövningen av en rätt inställning skall börja. Det är motiveringen för kravet på integration så långt möjligt i förskola och skola. Då bör man lägga märke till att en sådan motivering underförstår att förskola och skola kanske inte främst är givande utan mottagande part.

Rätt genomfört sker här ett byte, som skulle kunna tillföra samhället och oss alla värden som verkar berikande utan att det har med ekonomin att göra. Men det är ändå en bra affär. Man ger och får desto mer tillbaka.

Detta snuddar kanske egentligen vid paradoxala förhållanden som representerar en högre – eller kanske snarare en djupare – verklighet än den ekonomiska. Behovet av sådana inslag i samhällsutvecklingen känner nog alla. Vem känner inte då och då behovet av ett mjukare samhälle? Kanske här finns en början till ett sådant samhälle.

Jag skall inte fördjupa mig i en detaljerad genomgång utan bara beröra ett par punkter som tas upp i propositionen.

Det statliga stödet spelar stor roll för huvudmännen – landsting och landstingsfria kommuner – när det gäller omsorgen om psykiskt utvecklingsstörda. Här har skett en fortlöpande förstärkning. Skolöverstyrelsens BDU-grupp – BDU står för blinda, döva, utvecklingsstörda – har pekat på det behov som finns av undervisning och omvårdnad av barn med tilläggs-handikapp. Eftersom dessa barn behöver omfattande och kvalificerade undervisnings- och omvårdnadsresurser kan inte varje landsting bygga upp verksamhet för dem. Denna verksamhet föreslås i stället ske regionvis.

De statliga insatserna genom styrelsen för vårdartjänst fortsätter att öka. Det gäller såväl boende och omvårdnad för handikappade elever i gymnasieskolan som motsvarande verksamhet vid folkhögskolor, högskolor och universitet. Målet är hela tiden enligt propositionen att normalisera och integrera.

Herr talman! Jag övergår nu till att kommentera frågan om barnomsorg på obekvämlig arbetstid. Utskottet är enigt också på den här punkten.

Denna fråga har diskuterats mycket på senare tid. Stor tveksamhet har uttalats när det gäller nattöppna daghem. En synpunkt som gäller daghem – och vars riktighet säkert ingen bestrider – är att en viktig förutsättning bland många andra för att miljön där skall vara socialt utvecklande och trygg är att vistelsen inte motverkar sitt syfte genom att bli för lång. När vistelsen blir 10–11 timmar lång kan detta aldrig motiveras utifrån barnets eget intresse; det orsakas av andra omständigheter. Det är ett framsteg att detta missförhållande uppmärksammas och att orsaken klart redovisas. Då uppträder nämligen samtidigt ett angeläget reformbehov: en önskvärd anpassning av föräldrarnas arbetstid så att de uppgifter och skyldigheter man har som förälder inte behöver bli åsidosatta. Först då kan daghemsvistelsen bli en positiv erfarenhet i barnets liv.

När det gäller frågan om barnomsorg på obekvämlig arbetstid och då i synnerhet frågan om nattöppna daghem har tveksamheten länge varit stark och uttalad. Många skäl har anförts mot införandet av nattöppna daghem, men det avgörande i sammanhanget tycks för flertalet vara att all välgrundad tveksamhet med hänsyn till barnet resolut sopas undan av helt andra hänsyn. Här går en grundläggande konflikt alldeles uppenbart i dagen. Samhället kräver insatser av föräldrarna i näringslivet eller i offentliga institutioner, samtidigt som föräldrarna avkrävs insatser av de egna barnen. Vem som är starkast i den dragkampen är det ingen tvekan om.

Utskottet delar också den tveksamhet som redovisats när det gäller frågan om barnomsorg på obekvämt arbetstid. Utskottet skriver: "Utskottet vill emellertid starkt framhålla att det är nödvändigt att arbetslivet anpassas efter barns och föräldrars behov, vilket också i olika sammanhang framhållits både från arbetstagarnas och arbetsgivarnas organisationer. Från den synpunkten är det ökande skiftarbetet oroande."

Efter detta grundläggande förbehåll, i vilket utskottet tar avstånd från att göra undantaget till regel, konstaterar man: "Anpassningen av arbetslivet är emellertid ett arbete på längre sikt."

Med hänvisning till det faktiska läge som den av LO gjorda undersökningen redovisar, nämligen att 26 000 barn är i behov av någon form av barnomsorg på natten, säger utskottet trots alla reservationer i det följande: "Mot denna bakgrund framstår det som nödvändigt att så snart som möjligt få till stånd kommunal barnomsorg på obekvämt arbetstid." Detta innebär en realistisk och beklagligtvis nödvändig anpassning till en icke önskvärd verklighet. Man kan här tala om "ett nödvändigt ont". Nödvändigheten betygas genom hänvisning till de krav som bl. a. vårdsektorn ställer och till industrins krav på långa utnyttjandetider.

Mot denna bakgrund kommer det nu att ske försöksverksamhet i olika former - smågruppshem, barnavårdare och familjedaghem - och den kommer att utsättas för kritisk granskning. Mycken expertis kommer att inkopplas i ledningsgrupper, referensgrupper och projektgrupper, och det kan ju låta betryggande. Dess bättre kan man också räkna med att föräldrarna, de verkliga experterna när det gäller de egna barnen, vaksamt gör sina noteringar. Det har f. ö. enligt den redovisade undersökningen redan skett, och därvid valdes det nattöppna daghemmet av det lägsta antalet föräldrar då valfrihet förelåg mellan kommunal barnsamarit i hemmet - det mest utnyttjade alternativet - och kommunal barnvårdare.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag vill först bara helt kort kommentera den tidigare debatten innan jag går in på vpk-motionen om föräldrautbildning.

Jag tycker att dagens debatt i stora stycken har varit en skendebatt som inte i något avseende har fört frågan om barnomsorgens utbyggnad framåt. Den gamla regeringen anklagar den nya regeringen, och den nuvarande regeringen skyller på den gamla. Den sortens argumentation brukar mera höra hemma bland människor i yngre åldrar.

Socialdemokraterna har haft 44 år på sig att klara frågan om barnomsorgen. De har inte klarat den därför att de inte har vidtagit de nödvändiga åtgärderna. Men det är glädjande att höra att socialdemokraterna nu börjar tillgripa vpk-krav, t. ex. kravet på lagstiftning. Man undrar bara: Varför krävde inte socialdemokraterna en lagstiftning när de var i regeringsställning? Det är bra att socialdemokraterna driver på i den här frågan nu, men det hade varit bättre om man hade gjort det tidigare. Då hade vi kanske inte haft den katastrofala situation på barnomsorgens område som vi har i dag. Jag menar alltså att socialdemokraterna bär ett mycket

Onsdagen den
13 april 1977

---

*Familjepolitik,
m. m.*

stort ansvar för den rådande situationen.

Var de borgerliga partierna står i de här frågorna om familjepolitik och barnomsorg är väl känt. Det har också Eivor Marklund i dag framhållit. Från borgerligt håll har man under många år bekämpat utbyggnaden. Man har föreslagit vårdnadsbidrag. Man ser med välvilja på de s. k. familjedaghemmen. Moderaternas utspel för någon vecka sedan talar också för sig. Vad som behövs för att trygga en utbyggnad av barnomsorgen är för det första – som vänsterpartiet kommunisterna också sedan många år krävt – en lagstiftning, för det andra att kommunerna får statsbidrag för barnomsorgsverksamheten, så att de får en chans att ekonomiskt klara den verksamheten. Det är konkreta och alldeles nödvändiga åtgärder, som vänsterpartiet kommunisterna under många år krävt. Det borde inte behöva påpekas att vpk har varit och är ensamt om att ställa de här kraven.

Jag måste få kommentera Birgitta Dahls inlägg helt kort. Hon säger att hon suttit i utbildningsutskottet i fem år och inte kan påminna sig att det i någon motion från borgerligt håll föreslagits utökad utbildning av förskollärare. Det är helt riktigt. Det kan inte jag heller påminna mig. Jag tycker att rätt skall vara rätt – när Birgitta Dahl ganska yvigt talar om progressiva krav från socialdemokraterna i den här frågan. För några år sedan väckte däremot vänsterpartiet kommunisterna en motion om utökad förskollärarytbildning. Den behandlades i utbildningsutskottet. Då var – jag var mycket häpen över det – Birgitta Dahl den rappaste att yrka avslag på motionen. Jag tycker att Birgitta Dahls framställningskonst kan betraktas nästan som falsk information. Sedan skiljer sig socialdemokraternas förslag från de borgerligas förslag när det gäller U 68-propositionen faktiskt bara med 150 intagningsplatser – alltså en mycket marginell ändring i intagningen. Från vpk kräver vi en ökning med 1 200 platser, och av det kan man också utläsa vem som står för de progressiva förslagen och vilket parti det är som begriper att personalutbildningen måste byggas ut, så att man får en kvalitetsförbättring på daghemmen.

Sedan skall jag, herr talman, övergå till att argumentera för motionen om föräldrautbildning. Socialutskottet avstyrker vpk-motionen om föräldrautbildning med hänvisning till att frågan utreds. Utskottet vill inte ta ställning till innehållet i en föräldrautbildning. Men jag tror att det vore betydelsefullt om riksdagen dels fattade ett beslut om en allmän föräldrautbildning, dels preciserade innehållet i och meningens med en sådan utbildning.

Numera är behovet av föräldrautbildning i någon form allmänt erkänt. Behovet av utbildning har blivit påtagligt under senare tid, mycket på grund av familjernas-föräldrarnas ändrade livsmönster. Privatiseringen och isoleringen av familjen fortsätter trots att kärnfamiljen allt oftare ifrågasätts. Barnen betraktas fortfarande som privat egendom. Tanken på ett allmänt kollektivt föräldraskap, där barnen är gemensam tillgång och där samhället tar ansvaret för omsorgen, är ännu långt borta.

Bostädernas utformning och lokalisering, det förhållandet att arbets-

platserna ligger långt från bostäderna, bidrar till att förstärka isoleringen. Dessutom saknas det sociala kontaktnätet bakåt i tiden till mor- och farföräldrar, eftersom många människor tvingas flytta från sin hemort för att få arbete. Trots att samhället på olika sätt byggt ut stödet till barnfamiljerna står ändå familjerna på sätt och vis mer ensamma i omsorgen om och uppfostran av barnen nu än tidigare. En allmän föräldrautbildning måste ses som en familjepolitisk stödåtgärd. Men barn- och familjefrågor är inga isolerade frågor som kan ses och behandlas för sig, utan de måste ses i ett totalt samhällsligt sammanhang. Och för att mer långsiktigt förändra familjernas och därmed också barnens situation krävs genomgripande sociala och ekonomiska åtgärder. Det behövs t. ex. en bostadspolitik som är inriktad på kollektiva boendeformer. Det behövs en arbetsmarknadspolitik som gör det möjligt att förena arbetsliv och föräldraskap, där arbetsplatserna lokaliseras nära hemmet och där arbetstiden är förkortad för alla. Det behövs en ny syn på barnens ställning i samhället. Det behövs en politik som sätter barnens behov i centrum, där barnomsorg är något naturligt och nödvändigt. Det är på tiden, herr Carlshamre, att man inser att barnen måste få kosta.

Det krävs utbildning för alla yrken, men förälder blir man utan utbildning. Ingen ifrågasätter om man är lämplig eller om man klarar föräldrarollen. Det förutsätts att alla har naturlig fallenhet att bli bra föräldrar. Man förlitar sig på den s. k. modersinstinkten, och nu för tiden också på fadersinstinkten. Man skall som förälder på något sätt känna på sig vad som är fel och vad som är rätt.

Under ett barns uppväxttid kommer det alltid in moment i utvecklingen – fysiska och psykiska – som är nya för föräldrarna och som de inte vet hur de skall bemästra. För att klara av att vara förälder måste man få någon form av utbildning. Det är lika mycket fråga om rena baskunskaper som om att ha psykologisk vetenskap om olika förhållanden för att kunna reda upp konflikter i hemmet och i familjen.

Man måste t. ex. känna till att en femåring inte är mogen att klara av trafiksituationer för att inte köpa honom en cykel och släppa ut honom i trafiken.

För att kunna köpa en ofarlig barnvagn, där korgen inte kan lossna från underredet, måste man kunna bedöma barnvagnens säkerhet och hållfasthet. Nu är fabrikanternas påtryckningar den enda utbildning man får i fråga om barnvagnar.

Det här kan tyckas vara enkla och elementära kunskaper, men någon gång måste man som förälder ha reda på enkla sammanhang, som i sig är mycket betydelsefulla.

Genom kunskap och information kan föräldrar också lättare stå emot det kommersiella trycket och bli medvetna om onödiga modegrejer och farliga leksaker. Det är svårt att förbjuda farliga leksaker, onödiga modegrejer och andra dåliga prylar som vårt samhälle svämmar över av. Om man som förälder vet att de är farliga kan man bojkotta deras existens genom att inte köpa dem.

Onsdagen den
13 april 1977

*Familjepolitik,
m. m.*

Jag är skeptisk mot den typ av föräldrautbildning som barnomsorgsgruppen skisserat, helt enkelt därför att det inte är någon utbildning. Barnomsorgsgruppens utbildning bygger på frivilliga gruppsamtal, där deltagarna berättar om sina erfarenheter.

Visst behöver föräldrar träffa andra föräldrar och diskutera problem och byta erfarenheter, precis som andra grupper i samhället behöver det. Men det som alla föräldrar allra mest behöver är saklig information och grundkunskaper om barn i vidaste bemärkelse. Men föräldrautbildningen skall inte bara sikta till att förmedla rena faktakunskaper; den skall också syfta till att göra föräldrarna medvetna om sin egen situation, om ekonomisk och social utslagning och om hur samhället fungerar, och vad som behövs för att ändra på förhållanden som är oriktiga. Utbildningen skall också skapa bättre förutsättningar för att ge barnen en riktigare uppväxtmiljö.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till motionen 1108.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan instämma i nästan vartenda ord som Inga Lantz sade om föräldrautbildningen och om hur den bör vara upplagd. Utskottet pekar på att vi nu har fått både en utredning och en försöksverksamhet. Det är bra att vi nu börjar se praktiska resultat av de olika försök som har kommit i gång.

Från folkpartiet och även från centerpartiet motionerade vi om föräldrautbildning långt innan vänsterpartiet kommunisterna gjorde det. Det kan kanske vara onödigt att nämna det, för det är ju inte så väsentligt, men när man hör Inga Lantz kan man tro att alla goda tankar först har framförts av vänsterpartiet kommunisterna, och så var det alltså inte i det här fallet. Ingenting hände egentligen med våra motioner förrän 1973, när socialutskottet gjorde en beställning. Och nu pågår alltså det arbete som riksdagen har beställt. Men då vaknar vänsterpartiet kommunisterna och börjar motionera. Det märkliga är att man i motionen såvitt jag kunnat se över huvud taget inte låtsas om att man känner till att det pågår en utredning och en försöksverksamhet. Det måste man väl göra.

Det är litet förvånande att man inte hade något yrkande i denna fråga förra året, men att man har det nu. Det som har hänt sedan förra året är dels att det arbete som riksdagen har beställt pågår, dels att Inga Lantz, som är huvudmotionär för vänsterpartiet kommunisterna, har medverkat i en debattbok som barnomsorgsgruppen har givit ut om principerna för föräldrautbildning – en bok som har till förutsättning att man vill ha en debatt innan man lägger fast principerna om föräldrautbildningens innehåll. Ändå yrkar Inga Lantz nu att riksdagen skall fatta beslut omedelbart. Är det riktigt konsekvent?

Sedan fäste jag mig vid att Inga Lantz sade att de borgerliga under många år har bekämpat utbyggnaden av barnomsorgen. Jag förmodar att hon inte innefattade folkpartiet. Jag kan inte minnas att vi vid något

tillfälle har bekämpat utbyggnaden av barnomsorgen. Tvärtom har vi i åtskilliga sammanhang haft gemensamma ståndpunkter som och reservationer tillsammans med vänsterpartiet kommunisterna, vilket väl i varje fall Inga Lantz måste betrakta som ett tecken på progressivt tänkande.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det har ingen betydelse vem som har varit först om att kräva föräldrautbildning; frågan är hur man snabbast kommer fram till att få en sådan. Vi har i vår motion i år krävt beslut om en allmän föräldrautbildning. Intressant är emellertid också vilket innehåll den utbildningen skall ha. Vi är alltså inte nöjda med det innehåll som barnomsorgsgruppen har skisserat och som bygger på samtal mellan föräldrar. Vi tror att det vore mer värdefullt att ge föräldrar baskunskaper, fakta om barn i vidaste bemärkelse. Vi kräver alltså både ett uttalande om allmän föräldrautbildning och en precisering av vad denna skall innehålla.

Vi har, herr Romanus, en katastrofalt dålig utbyggnad av barnomsorgen. Jag har här i kammaren kritiserat socialdemokraterna som har haft 44 år på sig att bygga ut barnomsorgen. Men det är också väl känt – annars skulle vi inte nu sitta i den här knipan – att de borgerliga partierna inklusive folkpartiet har motarbetat en utbyggnad av barnomsorgen och inte velat vidta de konkreta åtgärder som är nödvändiga för att trygga utbyggnaden av barnomsorgen.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan instämma i uttalandet att det inte är så oerhört intressant vem som var först. Det var närmast efter Inga Lantz anförande som jag tyckte att det ändå kunde vara värt att påpeka att på detta område började vänsterpartiet kommunisterna faktiskt motionera när riksdagen redan hade beslutat tillsätta en utredning och få till stånd en försöksverksamhet med olika former av föräldrautbildning. Sedan tycker jag det är litet märkligt av Inga Lantz att – som hon gjorde förra året – vara med om att besluta om detta arbete men inte nu vilja avvakta resultatet av det. I stället vill hon nu ha ett beslut om innehållet. Det är också märkligt då hon medverkat i en debattbok, som förutsätter en debatt innan man i ett riksdagsbeslut lägger fast denna föräldrautbildningsinnehåll. Jag tycker inte det är helt konsekvent.

I övrigt vill jag gärna tillägga att jag delar de synpunkter som Inga Lantz här har framfört på föräldrautbildningens innehåll. Det räcker inte med gruppsamtal och allmänt utbyte av synpunkter föräldrar emellan, utan det behövs också kunskaper om det som Inga Lantz räknade upp och mycket annat. Där är det ingen motsättning mellan våra ståndpunkter. Men det är också viktigt att en föräldrautbildning utformas så att människor med barn i viss ålder kan träffa andra föräldrar med barn i samma ålder, diskutera med dem och utbyta erfarenheter. Det är faktiskt en väldigt skön känsla att upptäcka att man inte är ensam med sina

Onsdagen den
13 april 1977

*Familjepolitik,
m. m.*

föräldraproblem, att man inte är världens mest hopplösa förälder, utan att det finns andra med ungefär samma svårigheter. Man kanske också kan hjälpa varandra och komma till rätta med en del bekymmer. Ofta är en mycket stor del av problemet att man behöver prata med någon som har ungefär samma situation. Därför tror jag att föräldrautbildningen måste innehålla både meddelande av faktakunskaper på olika områden, ifrågasättande av gamla ingrodda föreställningar och en återkommande diskussion i grupper av föräldrar med barn i samma åldrar.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag medger att vpk var sen att motionera i frågan om föräldrautbildning, men bättre sent än aldrig.

Vi har tagit upp den här frågan ur en litet annan aspekt. Vi har nämligen krävt ett innehåll i utbildningen som är baserat på faktakunskaper och information samt att föräldrarna görs medvetna om sin egen situation, social och ekonomisk utslagning och vad man kan göra för att motarbeta detta. Det är alltså fråga om en konkretisering av innehållet i en sådan här föräldrautbildning.

Den bok som herr Romanus hänvisade till handlar om barnuppfostran och inte speciellt om föräldrautbildning. Jag menar att det är väl befogat att här i kammaren ställa krav på föräldrautbildning, eftersom det finns ett stort behov av detta.

Fru SIGURDSEN (s):

Herr talman! Inom familjepolitiken är barnomsorgen den ojämförligt mest angelägna frågan, och det tycker jag också att dagens debatt har klargjort. Riksdagens beslut förra våren, att det under femårsperioden 1976–1980 skall byggas 100 000 nya platser i daghem och 50 000 nya platser i fritidshem, var ett viktigt etappmål mot målet full behovstäckning inom den närmaste tioårsperioden.

Jag vill med instämmande i vad som anförs i reservationen I till socialutskottets betänkande 1976/77:25 framhålla det angelägna i att regeringen utan dröjsmål vidtar åtgärder för att förverkligandet av 1976 års riksdagsbeslut inte fördröjs. Uttalanden från framstående företrädare för ett av regeringspartierna inger ju en viss oro härvidlag. Herr Carlshamre har visserligen talat om för oss vilka medel vi har till förfogande: lagstiftning och pengar. Men vilken inriktning reformerna skall få och i vilken takt de skall genomföras beror också väldigt mycket på den politiska viljan. De beslut som riksdagen har fattat måste fullföljas. Vi har inte råd att avstå från en kraftig utbyggnad av barnomsorgen.

Herr talman! Jag har begärt ordet främst för att något kommentera den del av utskottets betänkande som behandlar frågan om barnomsorg på obekvämt arbetstid och motionen 1111, som berör denna del av samhällets barnomsorg, eller snarare bristen på samhällliga insatser. Som framgår av en undersökning som LO gjorde hösten 1975 behöver ca 81 500 barn omsorg på andra tider än de vanliga daghems- och fritidshemsti-

derna. Undersökningen visar också att ca 37 300 barn under elva års ålder är utan tillsyn någon del av dygnet. Bakom de här siffrorna döljer sig stor otrygghet och lidande för många barn. Föräldrarna pressas av oro och skuldkänslor. Många av dessa barn får betala ett högt pris för samhällets oförmåga att lösa deras omsorg.

Debatten kring det här problemet och barnomsorgsbehovet ter sig ibland litet förvirrande och en aning verklighetsfrämmande: Arbetslivet måste anpassas efter barnens och föräldrarnas behov. Skiftarbete måste förbjudas. Industrin måste ändras. Barnen far illa av nattomsorg.

Ja, det här är några av de vanligaste argumenten i debatten. Det är givetvis en facklig strävan att försöka förändra arbetstider och arbetsliv så att de mer svarar mot de mänskliga behoven och tar hänsyn till människors hälsa och välbefinnande.

Jag lyssnade med förvåning till fröken Anderssons inlägg här i kam-maren. Hon sade att fackföreningsrörelsen har saknat engagemang i dessa frågor och att fackföreningsrörelsen hittills har intagit en negativ hållning till att ändra på småbarnsföräldrarnas arbetstider, arbetsmiljö osv. Hon menade att vi skulle uppleva det som en större seger, om vi ställde krav på arbetslivet.

Ja, fröken Andersson, det vittnar om en mycket dålig kännedom och kunskap om hur den svenska fackföreningsrörelsen har arbetat och fortfarande arbetar. Fackföreningsrörelsen har ständigt fört en kamp, inte bara mot arbetsgivarna utan i många fall mot det borgerliga samhället och de värderingar som det står för när det gäller förbättringar av människors arbetsmiljö. Vi för avtalsförhandlingar om lönerna och försöker driva på lagstiftningen i andra sammanhang.

Jag tror att det till stor del är fackföreningsrörelsens agerande som har gjort att människorna i Olofström i dag kan se med litet större tillförsikt på den närmaste framtiden. Den som beskyller fackföreningsrörelsen för ett dåligt engagemang när det gäller att förbättra människors villkor på arbetsmarknaden representerar ett parti, som beträffande dessa frågor under många år har sovit en Törnrosasömn i ett Sörgården.

Jag kan tala om för fröken Andersson att fackföreningsrörelsen inte märkte något stöd från centern – eller bondeförbundet som det hette på den tiden – i den många gånger ensamma kamp som fackföreningsrörelsen förde för att få till stånd en ökad utbyggnad av samhällets barnomsorg. Vi hälsar med tillfredsställelse att det i dag råder nästan total politisk uppslutning omkring det kravet.

Nu är det så att man kan inte blunda för utvecklingen, och den går i riktning mot ökat arbete på obekvämtid. En alltmer kapitalintensiv processindustri kräver längre utnyttjandetider, och Greta Savela i Luleå sade så här i en tidningsintervju häromdagen: "Vi kan inte ha små trevliga fabriker överallt, som går att stänga av på kvällen."

Debatten handlar oftast om industrin, men i själva verket är det vård- och servicesektorn som växer i samhället och som sysselsätter allt fler människor på obekvämtid. Är vi på sjukhus, då behöver vi

vård dygnet runt – det går inte att stänga sjukhuset och låta personalen fara hem klockan 17. Åldringsvården och långtidsvården, som behöver byggas ut, kräver mycket personal, och den vården är heller inget som kan avslutas klockan 17. Vi har hotell, vi har restauranger och vi har kommunikationer som måste fungera på andra tider än dagtid. Ja, det är kanske framför allt våra egna krav och behov av service och vård som skapar behovet av barnomsorg på andra tider än dagtid. Det glömmes vi ofta bort i debatten.

Barn far illa, sägs det också i den här debatten. Ja, jag tror att många barn till nattarbetande föräldrar far illa på grund av brist på samhällelig barnomsorg. Det finns gott om moralister i det här sammanhanget, och de för sin diskussion med skyggglappar för ögonen. De tycker – och det tycker vi kanske alla – att barn skall vara i sina hem och sova tillsammans med sina föräldrar, och därför skall inte samhället ställa upp med någon omsorg på udda tider. Ja, men verkligheten är ju en annan.

Vi vet hur föräldrar byter barn mellan skiften och hur de mutar sina barn för att det hela skall gå bra. Vi vet att barn lämnas ensamma hemma och kanske vaknar upp och finner lägenheten tom och mörk. Vi vet att föräldrar ofta får variera tillsynen på olika sätt från den ena dagen till den andra, från den ena veckan till den andra. Allt det här far barnen illa av.

Samhällets ansvar för omsorgen om barnen måste gälla alla grupper av barn. Barnen till nattarbetande föräldrar är kanske de mest utsatta, och vi har en tradition i svensk socialpolitik att i första hand hjälpa de mest utsatta grupperna. Låt oss behålla den traditionen.

Luleå och Surahammar är kommuner som hittills kommit längst i sina planer på att starta en försöksverksamhet med olika former av nattomsorg. Det kan vara natthem, familjedaghem eller barnsamariter eller kombinationer av dessa former. Det var också det som LO-kongressen 1976 uttalade sig för, nämligen en omfattande försöksverksamhet med olika former av nattomsorg och en grundlig utvärdering av försöksverksamheten som skulle ge underlag för den fortsatta utbyggnaden. Filipstad är en annan kommun som för ett år sedan hos socialstyrelsen begärde medel för kartläggning av behovet av barnomsorg på obekvämt arbetstid, och frågan är aktuell i många fler kommuner.

Socialutskottets betänkande ger en klar vägledning till regeringen och socialstyrelsen i den här frågan. Jag konstaterar med tillfredsställelse att utskottet ställer sig positivt till en försöksverksamhet och att utskottet utgår från att regeringen ställer medel till förfogande för sådan försöksverksamhet.

Jag har tidigare refererat den onyanserade debatten omkring denna form av barnomsorg, men nu noterar jag med tillfredsställelse att socialutskottet för en realistisk argumentering i sitt betänkande och förklarar att verkligheten kräver att vissa yrkeskategorier och vissa samhällsfunktioner måste fungera på annorlunda tider. Utskottet konstaterar sålunda att det framstår som nödvändigt att så snart som möjligt få

till stånd kommunal barnomsorg på obekvämt arbetstid". Att ett enligt utskottet står bakom dessa formuleringar ger det skrivna en speciell tyngd, och det ger regeringen, socialstyrelsen och kommunerna klara besked om hur den här frågan skall handläggas i framtiden.

Herr talman! Det är med barnens bästa för ögonen som vi har väckt den här motionen, och det är med barnens bästa för ögonen som vi anser att samhället måste ställa upp med barnomsorg också på annorlunda tider. Det är också med barnens bästa för ögonen som jag nu ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna del.

I detta anförande instämde herrarna Hellström, Westberg i Hofors och Svartberg, fru Landberg samt herrarna Johansson i Arvika och Karlsson i Motala (samtliga s).

Fröken ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag tycker att fru Sigurdsen faktiskt slog in öppna dörrar, när hon gick till angrepp mot mig för vad jag sade tidigare. Jag har deltagit i utskottets behandling, och jag yrkade bifall till utskottets enhälliga ståndpunkt i denna fråga. Och som jag sade i mitt förra inlägg gjorde utskottet sitt ställningstagande från den utgångspunkten att det i den akuta situationen var nödvändigt att se till barnens bästa – precis som fru Sigurdsen själv sade. Där har vi alltså inga delade meningar.

Sedan sade fru Sigurdsen att jag hade dålig kännedom om fackföreningsrörelsen. Den har fört en ständig kamp för bättre villkor. Men det var exakt vad jag sade. Jag kan här återge det ordagrant. Jag sade: "Framför allt LO har tidigare i så många sammanhang drivit kraven på bättre villkor i arbetslivet." Och med den utgångspunkten sade jag att jag tyckte det var tråkigt att man inte nu var beredd att driva kraven hårdare när det gäller bättre arbetsvillkor för framför allt föräldrar med små barn. Vi har ju en åsiktsskiljaktighet när det gäller kortare arbetstid för småbarnsföräldrar. Men jag har inte beskyllt fackföreningsrörelsen för att inte allmänt vilja förbättra arbetslivets villkor. Tvärtom har jag med det som jag sade givit fackföreningsrörelsen en eloge för detta.

Det är också riktigt, vilket jag framhöll i mitt inlägg, att det inte hjälper att säga att vi vill komma bort från skiftarbetet. Det vill vi väl alla. Men vi vet att det är svårt, därför att den offentliga sektorn kräver arbete på obekvämt arbetstid. Och det var där jag tog upp frågan om man ändå inte skulle våga kräva speciella villkor för föräldrar med små barn, så att vi kan vara säkra på att uppväxtevillkoren för barnen alltid är de bästa – alltså inte bara bättre än de är nu utan de bästa. Vi vet ju hurdan situationen är i dag. Vi har sett LO:s utredning, och vi känner också till fakta från våra kommuner. Vi är inte helt främmande för verkligheten, även om vi inte tillhör LO; det är ju just dagens situation som gjort att utskottet enhälligt tagit den här ståndpunkten. Jag har tidigare yrkat bifall till utskottets förslag och har alltså ingen anledning att göra det på nytt, men jag står helt bakom det.

Nr 105

Onsdagen den
13 april 1977

---

*Familjepolitik,
m. m.*

I det allmänna svepet om fackföreningsrörelsens insatser – som jag understryker att jag på intet sätt vill förringa, eftersom jag har stor respekt för fackföreningsrörelsen – sade fru Sigurdsen att det var facket som hade löst problemen i Olofström. Jag är övertygad om att det starka fackliga agerandet där medverkat till att frågan kunnat lösas, men det är kanske litet väl starkt att säga att facket ensamt har klarat problemen. De hade kanske inte lösts om inte regeringen hade medverkat.

Jag vill passa på att också ta upp ett par andra saker som berörts tidigare i debatten.

Ivar Nordberg sade att jämställdhetskommittén var så oroad över regeringens brist på initiativ när det gällde barnomsorgsutbyggnaden att kommittén fann det angeläget att i en skarp skrivelse vända sig till regeringen med krav. Men så var det faktiskt inte. Vi har inte varit oroliga för regeringens inställning men blev oroliga när vi såg att kommunerna inte lyckades fullfölja de uppgjorda planerna enligt det åtagande som Kommunförbundet gjort för deras räkning. Det var den situationen vi ville diskutera med socialministern. Som jag tidigare sagt kommer vi också att föra samma diskussioner med Kommunförbundet, eftersom regeringen och Kommunförbundet har ett gemensamt ansvar för att frågan förs i hamn. För min del tycker jag att det är ett helt naturligt agerande från jämställdhetskommitténs sida. Det är naturligt att jämställdhetskommittén är pådrivande när det gäller barnomsorgsutbyggnaden. Det var den tidigare jämställdhetsdelegationen mot den socialdemokratiska regeringen, och jag känner inte till att någon uppfattade detta som någon speciell kritik mot regeringen. Det var ett naturligt sätt att arbeta för dem som sysslade med jämställdhetsfrågorna och ständigt kom i kontakt med de här problemen.

Slutligen ett par ord om föräldrautbildningen, som Inga Lantz tog upp. Jag instämmer i mycket av vad Inga Lantz sade om innehållet i föräldrautbildningen. Själv anser jag att den bör ha moment av baskunskaper och inte bara syfta till ett tankeutbyte mellan föräldrar. Men jag kan inte instämma i hennes yrkande att man nu i riksdagen skall ta ställning till innehållet, när riksdagen beslutat att överlåta frågan åt en utredning, som inom kort väntas lägga fram ett förslag. Det är ju emot de principer som vi brukar tillämpa här i riksdagen att i ett sådant läge fatta beslut om saker.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Jag delar till fullo fru Sigurdsens synpunkter på samhällets ansvar även när det gäller att ordna tillsynen av barn till skiftarbetande föräldrar, liksom hennes synpunkter beträffande kvaliteten på den tillsynen.

Det var bara på en punkt som fru Sigurdsens anförande väckte betänksamhet hos mig, och det var när fru Sigurdsen så helt och fullt tycktes ansluta sig till den uppläggning av försöksverksamheten som anges i fråga om Luleåprojektet och, som jag förutsätter, också beträffande

Surahammarprojektet. Fru Sigurdsen sade att LO-kongressen har uttalat sig för just en försöksverksamhet med olika former av den här sortens nattillsyn av barn. Men det är ju det förhållandet att man i Luleåprojektet inte ger dessa alternativ samma värde som är en av svagheterna i detta projekt.

Jag har bl. a. på grund av att jag har min hemort i Norrbotten kunnat följa debatten om Luleåprojektet ganska ingående, och det är helt uppenbart att man i den s. k. ledningsgruppens förslag har lämnat mycket stort utrymme åt alternativet smågruppshem och givit detta ett slags värdighet av huvudalternativ. Däremot har man ytterst litet berört andra alternativ för nattillsyn, bl. a. barnvårdare i hemmet, som ändå en majoritet av remissinstanserna i Luleå förordade. Detta handlande finner jag mycket anmärkningsvärt, speciellt som också expertis och personal inom barn tillsynen har fört fram det sistnämnda alternativet som det viktigaste.

Jag har inte med det sagda själv tagit ställning i frågan utan vill först avvakta resultatet av försöksverksamheten. Men jag menar att de olika alternativen måste göras likvärdiga i försöksverksamheten, och det anser jag inte har skett i Luleåprojektet.

Inte minst viktig i detta sammanhang är inriktningen när det gäller kvaliteten i Luleåprojektet. Där talar man t. ex. då det gäller personaltäteten inte ens i de termer som socialstyrelsen har använt i sina rekommendationer för personaltätet vid barnomsorg. Ledningsgruppen i Luleå föreslår en personaltätet av tre vårdare på femton barn, dvs. relationen en på fem, medan socialstyrelsen rekommenderar en på fyra och en större personaltätet på spädbarnsavdelningar. I den nattillsyn som det gäller kan även spädbarn ingå. Barngruppens ålder kan dessutom enligt ledningsgruppens förslag variera mellan 7 månader och 12 år.

Socialstyrelsen har i sina anvisningar om personaltätet för tillsyn nattetid angivit två barn per vårdare. Ledningsgruppen i Luleå föreslår en vårdare oavsett antalet nattbarn. Vi konstaterar därför att man också i detta sammanhang visar en brist på insikt om vad personaltäteten betyder för tillsynens kvalitet.

Det är mot den bakgrunden som jag tidigare här i dag har sagt att riksdagen bör kräva att socialstyrelsen utarbetar rekommendationer för hur försöksverksamheten skall bedrivas och att de rekommendationerna skall föreläggas riksdagen innan vi tar ställning till behovet av anslag för denna verksamhet. Det är som sagt på den punkten som jag tycker att fru Sigurdsens anförande ger anledning till viss betänksamhet.

Fru SIGURDSEN (s):

Herr talman! Nej, fröken Andersson, jag slår inte in några öppna dörrar. Om fröken Andersson hade hållit sig till utskottsbetänkandet skulle jag inte haft anledning att invända. Jag har i stället citerat och med tillfredsställelse hälsat det som anförs i socialutskottets betänkande på denna punkt. Det var hennes kommentarer till detta och hennes beskyllning

Onsdagen den
13 april 1977

*Familjepolitik,
m. m.*

mot fackföreningsrörelsen för brist på engagemang som jag reagerade och polemiserade mot.

Fröken Andersson menade att LO hårdare borde ha drivit frågan om kortare arbetstid. Jag tror, som jag sade tidigare, att fröken Andersson och kanske också hennes kamrater i centerpartiet har mycket liten kännedom om det hårda fackliga arbete som bedrivs på alla områden. Det är ju inte bara en fråga om arbetstiden utan det gäller också att kämpa för bättre arbetsmiljö och för andra krav som rör arbetslivet.

När det gäller den kortare arbetstiden för småbarnsföräldrar vet fröken Andersson mycket väl att vi från socialdemokratiskt håll genom en arbetsgrupp med representanter för partiet och för LO och TCO, dvs. de stora löntagarorganisationerna, arbetade fram ett förslag som innebär en utökning av den sju månader långa ersättningstiden i föräldraförsäkringen med fem månader, som skulle kunna tas ut som exempelvis förkortad arbetstid för småbarnsföräldrarna.

Vi har ju fått ett förslag från den borgerliga regeringen. Av det mycket stora slagnumret i valrörelsen om ett vårdnadsbidrag med 10 000 kr. bidde det en tumme. Det blev ungefär 1 000 kr. till någon konstruktion av vårdnadsbidrag för den nionde månaden. Det är ju vårdnadsbidraget som har varit det stora slagnumret för centern, en mycket kostnadskrävande reform.

Fackföreningsrörelsen och socialdemokratin förbehåller sig att göra sina prioriteringar när det gäller att förändra samhället, och vi kommer att fortsätta på den vägen, fröken Andersson.

Sedan säger fröken Andersson: Ja, ja, det var väl inte facket som hade det avgörande inflytandet när det gällde lösningen på problemet med LM i Olofström. Nej, jag är medveten om, fröken Andersson, att de formella besluten kunde fackföreningsrörelsen inte fatta. Men jag är övertygad om att utan den starka opinion och den starka kraft som den lokala fackföreningsrörelsen i Olofström utgjorde hade vi inte fått det här resultatet.

Till fru Marklund vill jag säga att jag har inte tagit ställning för någon exakt modell när det gäller försöksverksamhet med nattomsorg. Jag har sagt att man kan ha olika modeller. Luleå har ett program, Surahammar ett annat. Jag har också sagt att LO-kongressen har uttalat sig för en försöksverksamhet i olika former. Det kan passa olika på olika platser. Jag försöker ständigt upprepa detta, men jag brukar alltid som rubriker för LO:s agerande få att LO vill ha nattöppna daghem. Det vill LO inte alls ha. LO vill ha en lösning på frågan om nattomsorg för barn. Och det kan ske under olika former, så jag tror, fru Marklund, att vi är helt överens.

Fröken ANDERSSON (c):

Herr talman! Får jag återgå till att tala om det som vi behandlar, nämligen barnomsorg på obekvämt arbetstid.

Jag vill återigen erinra om att jag yrkade bifall till utskottets förslag.

Jag har varit med om att behandla det, och vi har behandlat det i fullt samförstånd i utskottet. De kommentarer som jag gjorde berodde på att vi inom mitt parti är oroade över en utveckling som går mot att allt fler barn kan behöva få nattvila på annan plats än i sitt eget hem. Jag är litet förvånad över att Gertrud Sigurdsen inte känner oro över en sådan utveckling. Jag tror att de allra flesta människor gör det.

Frågan om barnfamiljernas svårigheter att förena förvärvsarbete med omsorg om barnen bör ju lösas inte genom att man försöker göra barnen så obefintliga som möjligt eller genom att låtsas att de knappast finns, utan man bör, genom att förbättra villkoren i arbetslivet, göra det möjligt för föräldrarna att både delta i arbetslivet och ge barnen den tid som jag tror de allra flesta föräldrar önskar ge sina barn. Jag tycker det skulle vara en uppgift som vi skulle kunna arbeta för tillsammans.

Fru SIGURDSEN (s):

Herr talman! Vi känner alla oro för utvecklingen på arbetsmarknaden, fröken Andersson, och det gäller inte endast frågan om barnomsorgen. Men jag skall som fröken Andersson också hålla mig bara till barnomsorgen.

Vi känner oro inför utvecklingen, med den stora bristen på barnomsorg rent allmänt sett. Men därför att vi har denna utveckling mot ökat arbete på obehövlig arbetstid, som inte minst är föranledd av våra egna krav på ökad service inom exempelvis vårdsektorn, känner vi också oro i fråga om tillsynen av de berörda barnen. Vi får inte blunda för utvecklingen och säga att därför att vi inte vill att småbarnsföräldrarna skall arbeta inom vårdområdet skall vi inte ordna barntillsynen för de här grupperna. Vi är överens, fröken Andersson, om fröken Andersson tillsammans med mig och den fackliga rörelsen och socialdemokratin känner oro inför tillsynen av barnen till de skiftesarbetande föräldrarna.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Det är tydligen att fru Gertrud Sigurdsen anser att hon har otur med tidningsrubrikerna. Det kan kanske därför vara bra att börja med LO-tidningen. I dess senaste nummer står det som rubrik: "Segert för LO:s krav på nattöppet." Det kan onekligen leda till ett litet missförstånd.

Jag begärde egentligen ordet för att säga ett par ord om Olofström, eftersom detta har dragits in i debatten av två talare på den socialdemokratiska sidan.

Jag har noterat att arbetsmarknadsministern i sin kommentar till beslutet har uttalat att fackföreningsrörelsen här har gjort betydande insatser lokalt, som har haft betydelse för utgången av frågan. Det erkännandet har han alltså givit. Skulle det då inte kännas skönt, fru Sigurdsen – med tanke på allt vad som har sagts, inte minst från LO, om regeringens och arbetsmarknadsministerns insatser – att nu kunna

ge ett likadant erkännande utan något förbehåll om regeringens insatser för sysselsättningen i Olofström?

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1-3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 4

M o m . 1-3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av fru Marklund under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 4 mom. 1-3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av fru Marklund under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 293

Nej - 14

M o m . 4

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 5-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 8

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1311 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Marklund begärde votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 8 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1311 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 294
Nej - 14

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Karlsson i Huskvarna m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 8 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Karlsson i Huskvarna m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 150

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Karlsson i Huskvarna m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 8 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Karlsson i Huskvarna m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 150

Nr 105

Onsdagen den
13 april 1977

*Familjepolitik,
m. m.*

M o m . 4

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Utskottets hemställan företas till avgörande på sådant sätt att propositioner först ställs särskilt i fråga om var och en av de motioner, beträffande vilka under överläggningen framställts bifallsyrkande, och därefter i fråga om utskottets hemställan i övrigt.

Motionen nr 1307 av herr Werner m. fl.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1307, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 8 mom. 4 såvitt avser motionen nr 1307 av herr Werner m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 294

Nej – 14

Yrkandena 4 och 5 samt del av yrkande 6 i motionen nr 1311 av herr Werner m. fl.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1311 i förevarande delar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Utskottets hemställan i övrigt

Bifölls.

M o m . 5 och 6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1311 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 8 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1311 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 294
Nej - 14

M o m . 8-10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1108 av fru Lantz m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 8 mom. 11 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1108.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 293
Nej - 14

M o m . 12

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 9-12

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 13

Sjukvården, m. m.

Regeringen hade i budgetpropositionen under punkten E 1 (s. 74-78) föreslagit riksdagen att till Socialstyrelsen för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 79 458 000 kr.

Onsdagen den
13 april 1977

Sjukvården, m. m.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1976/77:188 av herrar Hagberg i Örebro (s) och Strömberg i Vretstorp
(s),

1976/77:701 av herr Biörck i Värmdö (m),

1976/77:720 av herr Lindblad (fp),

1976/77:955 av fru Lantz m. fl. (vpk), vari hemställdes

1. att riksdagen uttalade sig för inrättandet av ett samordnande centralt organ med uppgift att handha barnskyddsfrågor, administrera en övergripande registrering av barnolycksfallen och deras förlopp för utvärdering av slutsatser,

2. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om initiativ till utformning av bestämmelser och anvisningar enligt vilka en lokal förankring säkerställdes inom kommunerna av frågor angående förebyggande av barnolycksfall, och

1976/77:963 av herr Andersson i Lycksele m. fl. (s).

Utskottet hemställde

1. beträffande en rikskampanj mot allergisjukdomarna m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:188 och motionen 1976/77:720,

2. beträffande bevakning av frågor om barnolycksfall att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:955,

3. beträffande lekrådgivning på barnavårdscentraler att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:963,

4. beträffande översyn av vissa medicinskt-sociala termer att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:701,

5. att riksdagen till Socialstyrelsen för budgetåret 1977/78 anvisade ett förslagsanslag av 79 458 000 kr.

Till socialutskottets förevarande betänkande hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Karlsson i Huskvarna och Svensson i Kungälv, fru Skantz samt herrar Johnsson i Blentarp, Nordberg, Nilsson i Växjö och Signell (samtliga s) om läkemedelsdistributionen.

Herr förste vice TALMANNEN:

I den fortsatta debatten om socialutskottets betänkande nr 25 får överläggningen rörande p. 13 omfatta även p. 14 t. o. m. 35. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga dessa punkter.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 19 (Statens rättskemiska laboratorium: Förvaltningskostnader)

Regeringen hade under punkten E 12 (s. 94–99) föreslagit riksdagen att godkänna vad i budgetpropositionen angivits om organisationen i fråga om faderskapsundersökningarna samt att till Statens rättskemiska

laboratorium: Förvaltningskostnader för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 12 472 000 kr.

Nr 105

Onsdagen den
13 april 1977

Sjukvården, m. m.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1976/77:1115 av herrar Svensson i Malmö (vpk) och Hagberg i Borlänge (vpk), vari hemställdes att riksdagen beslutade att utöver i budgetpropositionen upptagna medel bevilja statens rättskemiska laboratorium ett tilläggsanslag på 3 000 000 kr. samt uttala att samma anslag borde beviljas de fem närmaste budgetåren för att säkerställa forskningsbehovet på området.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1976/77:1115 skulle

1. godkänna vad i propositionen angivits om organisationen i fråga om faderskapsundersökningarna,

2. till Statens rättskemiska laboratorium: Förvaltningskostnader för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 12 472 000 kr.

Punkten 28 (Epidemiberedskap m. m.)

Regeringen hade under punkten F 6 (s. 112–114) föreslagit riksdagen att till Epidemiberedskap m. m. för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 7 009 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1976/77:711 av herr Karlsson i Huskvarna m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen till Epidemiberedskap (socialdepartementet) för budgetåret 1977/78 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 1 300 000 kr. förhöjt förslagsanslag på 8 309 000 kr.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1976/77:711 till Epidemiberedskap m. m. för budgetåret 1977/78 anvisade ett förslagsanslag av 7 009 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar Karlsson i Huskvarna och Svensson i Kungälv, fru Skantz samt herrar Johnsson i Blentarp, Nordberg, Nilsson i Växjö och Signell (samtliga s)

4. beträffande medelansvisningen, såvitt avsåg enhet vid statens bakteriologiska laboratorium (SBL) för sjukhusinfektioner, vari reservanterna ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:711 och med anledning av regeringens förslag till Epidemiberedskap m. m. för budgetåret 1977/78 anvisade ett förslagsanslag av 8 309 000 kr.

Punkten 29 (Karolinska sjukhuset: Driftkostnader)

Regeringen hade under punkten G 1 (s. 117–126) föreslagit riksdagen

Onsdagen den
13 april 1977

Sjukvården, m. m.

att till Karolinska sjukhuset: Driftkostnader för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 600 360 000 kr.

I detta sammanhang behandlades motionerna 1976/77:273 av herr Wiklund m. fl. (s) såvitt nu var i fråga (yrkandet 4), 1976/77:712 av herr Karlsson i Huskvarna m. fl. (s), såvitt nu var i fråga (yrkandet 1), och 1976/77:1109 av fru Lantz m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle besluta

1. att ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om bibehållande av vissa sjukvårdstjänster vid Karolinska sjukhuset,
2. att anvisa medel för dessa tjänster.

Utskottet hemställde

1. beträffande en biträdande överläkare vid reumatologiska kliniken att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:273 (yrkandet 4),
2. beträffande garantier för bibehållande av vissa extra tjänster att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:712 (yrkandet 1),
3. att riksdagen med bifall till regeringens förslag samt med avslag på motionen 1976/77:1109 till Karolinska sjukhuset: Driftkostnader för budgetåret 1977/78 anvisade ett förslagsanslag av 600 360 000 kr.

Punkten 30 (Karolinska sjukhuset: Utrustning)

Regeringen hade under punkten G 2 (s. 126–128) föreslagit riksdagen att till Karolinska sjukhuset: Utrustning för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 10 500 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna 1976/77:712 av herr Karlsson i Huskvarna m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 3) hemställts att riksdagen beslutade att till Karolinska sjukhuset: Utrustning (socialdepartementet) för budgetåret 1977/78 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 2 500 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 13 000 000 kr., och 1976/77:1121 av herr Åkerlind m. fl. (m).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1976/77:712 (yrkandet 3) till Karolinska sjukhuset: Utrustning för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 10 500 000 kr.,
2. beträffande inrymmande av en datortomograf i medelsramen m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1121.

Reservation hade avgivits av herrar Karlsson i Huskvarna och Svensson i Kungälv, fru Skantz samt herrar Johnsson i Blentarp, Nordberg, Nilsson i Växjö och Signell (samtliga s)

5. beträffande medelsanvisningen, såvitt avsåg medel för inköp av en

datortomograf, vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:712 (yrkandet 3) och med anledning av regeringens förslag till Karolinska sjukhuset: Utrustning för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 13 000 000 kr.

Nr 105

Onsdagen den
13 april 1977

Sjukvården, m. m.

Punkten 35 (Vissa frågor om hemsjukvård m. m.)

I denna punkt behandlades motionerna

1976/77:140 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen beslutade om anslag till landstingen för att åstadkomma likhet för alla som erhöll hemsjukvårdsbidrag,

1976/77:270 av herr Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 2-4) hemställdes

2. att riksdagen godkände den målsättning och de riktlinjer för utbyggnaden av långtidssjukvård och hemsjukvård som angetts i motionen,

3. att riksdagen godkände de grunder för bidrag till sjukvårdshuvudmännen för långtidssjukvårdens och hemsjukvårdens utbyggnad som angetts i motionen,

4. att riksdagen under femte huvudtiteln till Bidrag till långtidssjukvård och hemsjukvård för budgetåret 1977/78 anvisade ett förslagsanslag av 250 000 000 kr.,

1976/77:478 av fru Wigenfeldt m. fl. (c),

1976/77:731 av herrar Svensson i Skara (m) och Leuchovius (m) samt

1976/77:1072 av herr Biörck i Värmdö (m).

Utskottet hemställde

1. beträffande tjänstledighet och ersättning för vård av anhöriga att riksdagen skulle avslå motionerna 1976/77:478 och 1976/77:1072,

2. beträffande riktlinjer för utvecklingen av hemsjukvården att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:731,

3. beträffande bidrag till sjukvårdshuvudmännen för höjning av hemsjukvårdsbidragen att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:140,

4. beträffande utbyggnad av långtidssjukvård och hemsjukvård att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:270 (yrkandena 2-4).

Reservation hade avgivits av herrar Karlsson i Huskvarna och Svensson i Kungälv, fru Skantz samt herrar Johnsson i Blentarp, Nordberg, Nilsson i Växjö och Signell (samtliga s)

6. beträffande utbyggnad av långtidssjukvård och hemsjukvård, vari reservanterna ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:270 (yrkandena 2-4) skulle

a) godkänna den målsättning och de riktlinjer för utbyggnaden av långtidssjukvård och hemsjukvård som angetts i reservationen,

b) godkänna de grunder för bidrag till sjukvårdshuvudmännen för långtidssjukvårdens och hemsjukvårdens utbyggnad som angetts i reservationen,

c) till Bidrag till långtidssjukvård och hemsjukvård för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 250 000 000 kr.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Vid regeringsbildningen i höstas begåvades vi med två socialministrar, varav den ena fick som huvuduppgift att syssla med sjukvårds- och läkemedelsfrågor.

Man får naturligtvis se denna uppdelning liksom den uppdelning som skett i bostadsdepartementet som ett led i att man från de tre regeringspartiernas sida måste ha någon insyn i varandras arbete. Man litar inte helt på varandra och därför har man gjort denna delning av socialdepartementet.

Jag tror inte att detta varit lyckligt för departementets arbete. Man skapar med ett sådant förfarande en inbyggd osäkerhet. Man får en ryckighet i arbetet. Man tillsätter arbetsgrupp efter arbetsgrupp för att skyla över regeringens splittring, och man skjuter problemen framför sig.

Det påstods för en tid sedan att man redan på ett halvår hade hunnit med att tillsätta 17 arbetsgrupper i kanslihuset. Nu har man väl hunnit att tillsätta ytterligare några.

Den uppdelning som skett skall självfallet – enligt regeringen – betraktas som att man nu har ett verksamt par i departementet. Nu tar man initiativ. Nu sker det någonting där. Men i realiteten är vad som skett utöver tillsättandet av arbetsgrupper att både socialminister Rune Gustavsson och biträdande socialministern Ingegerd Troedsson strött ut talanden omkring sig i en mängd frågor, uttalanden som vittnar om att de har dålig kontakt med verkligheten.

De socialdemokratiska ledamöterna i socialutskottet har uppmärksammat ett yttrande av biträdande socialministern Ingegerd Troedsson i årets budgetproposition. Hon har helt utan täckning påstått att vad dåvarande chefen för socialdepartementet anförde i fjolårets budgetproposition om Apoteksbolagets verksamhet skulle strida mot riksdagsbeslutet 1970. Som framgår av de citat vi gjort från riksdagsbehandlingen av frågan 1970 har fru Troedsson tolkat riksdagsbeslutet då ungefär som en viss potentat läser bibeln. Detta sammanhänger troligen med att hon är omgiven av rådgivare som tagits från den privata läkemedelsindustrin till departementet och som i sitt nya värv vill tjäna både fru Troedssons ideologiska intressen och sina tidigare uppdragsgivare.

I 1970 års beslut heter det bl. a.: "Förslaget i propositionen lägger i apoteksbolagets hand att i det enskilda fallet förhandla om inköp med intern distribution eller med distribution genom enskild droghandel."

Hur sjukvårdsministern kan få herr Asplings uttalande från 1976 till att strida mot 1970 års riksdagsbeslut är ofattbart. Herr Aspling anförde:

"Genom sitt dotterföretag ADA har apoteksbolaget successivt övertagit merparten även av partidistributionen av läkemedel inom landet. Det har skett med utgångspunkt i vad som anfördes i prop. 1970:74 om att särskild uppmärksamhet borde ägnas åt möjligheten att effektivisera dis-

tributionen genom en integration mellan partihandels- och detaljhandelsleden. Erfarenheterna hos apoteksbolaget har visat att betydande rationaliseringsvinster kunnat uppnås genom en sådan integration. Sedan den 1 maj 1975 – då apoteksbolaget övertog den verksamhet som drivits av Astradistribution – svarar apoteksbolaget genom ADA för ca 70 % av partidistributionen genom egna kanaler. Jag vill i samband härmed nämna att apoteksbolaget nyligen har tagit upp frågan om att på detta sätt integrera även den återstående verksamheten avseende partidistribution av läkemedel med hänsyn till de ytterligare rationaliseringsvinster som därigenom kan uppnås.”

Ingen borgerlig riksdagsledamot hade något att anföra mot detta. Men nu gör fru Troedsson ett uttalande som vi anser saknar grund.

Vi säger också att för oss är det inte avgörande om Apoteksbolaget eller någon annan distribuerar läkemedlen.

Vi ser odogmatiskt på denna lika väl som på andra frågor. Men kan man göra besparingar på omkring åtta miljoner om året, vilket Apoteksbolaget beräknar, ja, då kan vi inte finna att det är något fel om Apoteksbolaget tar hand även om den distributionen i sin helhet.

Det enda som måste vägleda riksdagen i det här fallet är att man väljer den billigaste och rationellaste vägen för distributionen. Privata intressen får ej sättas före de samhälleliga.

Herr talman! Efter denna deklaration i läkemedelsfrågan övergår jag till att beröra den största och viktigaste vårdfrågan i vårt samhälle: Frågan om vården av de gamla och de sjuka.

När jag och andra socialdemokrater i den allmänpolitiska debatten tog upp denna fråga, då talade fru Troedsson föraktfullt om bluffpengar och luftpengar, som vi ville ställa till landstingens och kommunernas förfogande för att bygga ut långtidsvården och hemsjukvården och förbättra personaltätheten vid långvårdsavdelningarna. Vi föreslog 10 000 nya platser vid långvården, 10 000 nya platser i hemsjukvården och att 25 000 personer ytterligare skulle få jobb inom denna vårdsektor.

När vi hade träffat avtal med arbetarnas och tjänstemännens organisationer, som skulle tillförsäkra dem en skatteuppgörelse och de sedan var beredda att avstå motsvarande procent i lön som arbetsgivaravgiften innehöll, så förkastades detta av sjukvårdsministern. Men nu är hon i färd med att själv föreslå en höjning av arbetsgivaravgiften. När vi föreslog att man skulle höja arbetsgivaravgiften och avräkna denna mot lönen för de anställda var fru Troedsson snabb nog att skicka ut ett TT-telegram och förklara att detta skulle drabba landstingen hårt. Hon kallade det, som jag sade, i den allmänpolitiska debatten för bluffpengar och luftpengar. Men nu, när hon själv föreslår en höjning på 1,6 % av arbetsgivaravgiften – eller socialförsäkringsavgiften om man så vill – är det riktigt. Drabbar då inte dessa åtgärder, fru Troedsson, landstingen och kommunerna – med den skillnaden att i det här fallet får inte landstingen någonting över till en utbyggnad av hemsjukvården och till långvården? Fru Troedsson skall akta sig för att kalla det ena för bluffpengar

Onsdagen den
13 april 1977

Sjukvården, m. m.

och det andra för viktiga utgifter för hemsjukvården och sjukvården över huvud taget.

Nu är hon också, tillsammans med den övriga regeringen, beredd att höja moms. Också det kostar pengar för landstingen. Där kan man verkligen tala om luftpengar, eftersom landstingen bara får betala utan att de får något anslag till vård av de äldre.

Sjukvårdsministerns uttalande om att denna fråga – vården av de gamla – är en stor fråga som måste lösas räcker inte. Det är inte orden som betyder något fru Troedsson, det är gärningarna.

Men fru Troedsson har inga pengar till sitt förfogande – i motsats till oss som anvisat medel i den stora sjukvårdsmotion vi väckt.

Hon står där med två tomma händer, utan möjlighet att göra något – bara med en läpparnas bekännelse om att hon är lika reformvänlig som vi.

Hon och hennes regeringskamrater sänker hellre statsskatten för de högvärlönde än att skapa vårdresurser för de gamla och sjuka som byggt upp vårt samhälle, som har rätt att fordra ordentliga vårdresurser, men som nu får vänta på dessa – bara för att vi fått en borgerlig regering som fördelar resurserna på ett orimligt sätt.

Har fru Troedsson aldrig känt någon samvetsnöd när hon ställts inför det besvärande faktum att de gamla inte kan beredas plats på vårdhemmen?

Har fru Troedsson aldrig känt en gnagande oro över att det inte kan vara rimligt att ge de större inkomstagarna tusenlappar i sänkt statsskatt och att man därigenom drar bort möjligheterna att hjälpa de gamla och sjuka?

Fru Troedsson får förlåta att vi tycker att hon hycklar när hon talar om att sjukvårdspersonalen måste få höjda löner, samtidigt som regeringen är beredd att försämra ekonomin för låginkomstagarna i samhället, och samtidigt som ekonomiministern hutar åt löntagarna för att de kräver höjda löner.

Även om det nu utvecklats till praxis att statsråden gör uttalanden på löpande band utan att de därför talar å regeringens vägnar, skorrar det ytterligt falskt när fru Troedsson gör uttalanden i lönefrågor, som hon uppenbarligen inte har något inflytande över.

Vi säger: Den bästa hjälpen för vården av de gamla är att man ökar personaltäteten vid långvårdsavdelningarna, minskar det tunga arbetet, ger personalen möjlighet och en chans att tala med de gamla. Men det kan inte ske med de borgerligas skattepolitik eller ekonomiska politik. I stället för höjda löner för sjukvårdspersonalen – som fru Troedsson i vissa uttalanden talar om – får både sjuksköterskor, undersköterskor, sjukvårdsbiträden och övrig sjukvårdspersonal sin reallön sänkt under 1977 genom den borgerliga regeringens politik.

Vi behöver en planmässig utbyggnad av långtidsvården, som måste ges resurser av helt annan dimension än f. n. Landstingsförbundet har vid överläggningar med regeringen krävt särskilt ekonomiskt stöd till

långtidsvårdens utbyggnad. Men regeringen har endast hänvisat till att en arbetsgrupp har tillsatts för fortsatt utredning om långtidsvården.

Det är inte utredningar vi behöver utan handling.

Vi saknar inte vetskap om förhållandena på detta område. Tvärtom vet vi mycket mera på detta fält än många andra. Vi har i dag en skriande brist på platser. Regeringens tal om en arbetsgrupp är ingenting annat än ett bevis för att man inte har medel att förverkliga långtidsvårdens utbyggnad.

Den socialdemokratiska oppositionen har anvisat medel för det budgetår som inträder den 1 juli, och föreslår vidare att den kommunal-ekonomiska utredningen, som skall vara klar i höst, skall anvisa medel för den fortsatta utbyggnaden. Det är ett klart alternativ till den borgerliga regeringens förslag.

Detta program förutsätter att vi får 10 000 nya vårdplatser för de långtidssjuka och 10 000 för hemsjukvården under denna period samt att man anställer 25 000 personer.

Utskottsmajoritetens skrivning är verkligen egendomlig. Man säger att eftersom kommunalekonomiska utredningen enligt sina direktiv skall vara klar i höst, är det inte motiverat att i årets budget ta upp medel till utbyggnaden av äldrevården, som med det snaraste måste sättas i gång. Vad finns det för garantier för detta om inte riksdagen nu gör ett klart ställningstagande? När regeringen prutar på annat går väl inte heller långtidssjukvården säker; den kan också naggas i kanten.

Och sedan säger man: Utskottet gör denna bedömning även mot den bakgrunden att den i motionen förordade utbyggnaden av långtidsvården i varje fall inte överstiger den utbyggnad som sjukvårdshuvudmännen redan planerat.

Detta uttalande är häpnadsväckande – varken mer eller mindre! Vet inte utskottsmajoriteten att det är för att inte sjukvårdshuvudmännen ekonomiskt orkar med utbyggnaden som staten måste gå in och stimulera denna verksamhet?

Är verkligen utskottsmajoriteten så omedveten om förhållandena att den kan skriva på detta sätt?

Och det blir inte bättre i fortsättningen när majoriteten skriver att den nyligen träffade överenskommelsen mellan staten och Landstingsförbundet om vissa ersättningar från sjukförsäkringen starkt ökar insatserna för hemsjukvården.

Vad finns det för bevis för detta? Ja, såvitt jag vet endast det faktum att ersättningen höjs från 35 kr. till 40 kr. för av läkare ordinerad behandling som utförs av sjuksköterskor och annan sjukvårdspersonal.

Men att skriva som utskottet att detta möjliggör starkt ökade insatser för hemsjukvården är verkligen att ta till i överkant. Här kommer man att tänka på, som herr Romanus sade i ett tidigare inlägg i dag, vad som stod i föredragshållarens manuskript: argumentet svagt, höj rösten!

Detta är ingenting annat än en ytterligt marginell historia i landstingens budget som inte ändrar något väsentligt på förhållandena.

När socialdemokraterna kräver ett handlingsprogram för utbyggnad av långtidsvården skriver utskottet att detta inte väsentligt skiljer sig från den uppgift som den av regeringen tillsatta arbetsgruppen har. Denna skulle enligt utskottet t. o. m. ha andra betydelsefulla frågor att handlägga, exempelvis dagsjukvården.

Men varför är man då så rädd för att besluta om ett handlingsprogram? När man säger att ett sådant inte kan antas utan att man genomför ett utredningsarbete, varför då inte ge arbetsgruppen i uppgift att göra detta? Såvitt man kan se är det de obotfärdigas förhinder och ingenting annat som utskottsmajoriteten här uppvisar.

Utskottets skrivning, där det heter att sjukvårdsfrågan för de äldre måste tas upp i hela sin vidd, liksom dess konstaterande att hemsjukvården måste ges en kvalitativ förbättring kan jag helt skriva under. Men så länge som den borgerliga regeringen och dess riksdagsmajoritet bara nöjer sig med att tillsätta arbetsgrupper och underlåter att anvisa medel till denna verksamhet, så länge blir det heller ingenting av den så angelägna utbyggnaden av äldrevården.

Det är inte utredningar vi behöver. Alla fakta som behövs i det avseendet finns hos landstingen. Det är ett konkret riksdagsbeslut som fordras för att vi skall nå resultat. Men det beslutet kan den borgerliga majoriteten inte fatta, eftersom den saknar pengar i sin budget. En regering som föredrar att ge skattesänkningar åt höginkomsttagare och försummar en utbyggnad av äldrevården har dömt sig själv. Det är gärningarna, inte orden, som betyder något.

Så några funderingar kring ett par andra reservationer från den socialdemokratiska gruppen. Den ena gäller den datortomograf som Karolinska sjukhuset har begärt men som regeringen och utskottsmajoriteten säger nej till.

Här är det egendomligt att inte utskottsmajoriteten har kunnat tillmötesgå våra önskemål. Datortomografen kostar i investeringsmedel 2,5 milj. kr. Om man beslutar att inköpa en sådan apparat beräknar direktionen att den på ett enda år ger 3 milj. kr. i inkomster, förutom det – och det är nästan det väsentligaste – att den ger patienterna en skonsammare behandling än den s. k. luftskallen som används när man inte har någon datortomograf.

Men majoriteten säger alltså nej till denna investering och säger sig inte vara beredd att räkna upp anslaget. Om direktionen anser att den bör köpa en datortomograf bör den, säger utskottet, inrymma kostnaderna för köpet i det anslag som beviljas.

Ja, herr talman, nog är det ett egendomligt resonemang som utskottets majoritet här för. Det skulle betyda att det anslag som utskottet har tillstyrkt inte var riktigt avvägt utan att man kunde göra litet hur som helst med det. Det är inte att förundra sig över att de borgerligas budget är dåligt underbyggd. Här rör det sig om ett reservationsanslag, och det får inte överskridas.

Den andra fråga som jag vill ta upp i detta sammanhang gäller den

s. k. sjukhussjukan som fått en alltför stor utbredning i vårt land. Här har den socialdemokratiska utskottsgruppen reserverat sig till förmån för sin motion om att statens bakteriologiska laboratorium skall erhålla ett anslag på 1,3 milj. kr. för inrättande av en enhet vid laboratoriet, inriktad på att komma till rätta med sjukhusinfektionerna.

Den s. k. sjukhussjukan är en besvärlig och svåråtkomlig infektions-sjukdom som myndigheterna har gjort åtskilligt för att komma till rätta med men hittills inte har lyckats så bra med. Det krävs ytterligare insatser för att motverka denna sjukdom, som förorsakar de människor som drabbas ett avsevärt lidande och som åsamkar sjukvårdshuvudmännen och samhället stora kostnader.

Det är angeläget att denna verksamhet vid SBL kommer till stånd snarast möjligt. Utskottsmajoriteten nöjer sig med att hänvisa till en överenskommelse med Landstingsförbundet som säger att en sådan enhet skall igångsättas från den 1 januari 1978.

Man har rätt att ställa frågan: Varför väntar man till den 1 januari, när man har ett väl underbyggt förslag om att börja den 1 juli. Men det är väl bara det att detta förslag kommer från den socialdemokratiska oppositionen och inte från regeringspartierna.

Nu har det plötsligt blivit fart på verksamheten när det gäller sjukhussjukan. I propositionen 116 sägs att en sådan enhet skall inrättas från den 1 januari 1978. Men så gör man det för riksdagen märkliga påpekandet att detta bör bringas till riksdagens kännedom. Mig veterligen brukar det inte gå så till när man vill få igenom ett anslag. Det brukar vara riksdagen som ger regeringen till känna hur man vill ha det. Det här är ett säreget förfarande. Håller man på att införa ett nytt slags ministerstyre?

Vårt krav om bibehållande av 400 extratjänster vid Karolinska sjukhuset har utskottet upptagit välvilligt och jag kan därför nöja mig med att redovisa några synpunkter.

I budgetpropositionen finns inga medel anvisade till denna verksamhet, vilket betyder att man, om inget extra anslag givits till verksamheten, skulle ha tvingats att minska på sjukhuspersonalen och därmed också på de samlade sjukvårdsresurserna i Stockholm.

Direktionen vid Karolinska sjukhuset anser det nödvändigt att bibehålla de 663 tjänster som nu finns för denna verksamhet, varav över 200 utgörs av administrativ personal.

Administrationn skall utredas av statskontoret. Vad som därvid framkommer återstår att se, men den sjukvårdande personalen måste under alla förhållanden vara kvar även under kommande budgetår.

Det är därför bra att vi nått enighet i utskottet om det förslag som den socialdemokratiska gruppen lagt. Utskottet understryker att någon väsentlig omstrukturering vid sjukhuset inte kan bli aktuell förrän Stockholms läns landstings sjukvårdande resurser byggts ut. Man understryker också, att om en nedskärning av den extra personalen skulle ske, så kan detta inte ske på annat sätt än att anställningstryggheten rubbas.

Då sålunda betryggande besked getts av utskottet om vår motion, har vi kunnat nöja oss med att instämma i utskottets skrivning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 4, 5, 6 och i övrigt till utskottets förslag.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! När vi nu diskuterar vissa sjukvårdsfrågor gäller egentligen debatten vilken sjukvård vi vill ha. Den nuvarande sjukvården är defensiv till sin natur. Åtgärder för att i grunden förhindra sjukdom och handikapp lyser med sin frånvaro. Sjukvården blir i och med detta underordnad de ekonomiska realiteter som kommuner och landsting lever under. En offensiv och samhällspåverkande hälso- och sjukvård saknas.

Debatten om sjukvården har i stor utsträckning gällt de stigande vårdkostnaderna. Detta har varit en av utgångspunkterna för det utredningsarbete som bedrivits i socialstyrelsens regi och som resulterat i det s. k. HIS 80-programmet. Det har också varit en av grunderna för återkommande borgerliga krav på ökad privatisering av vården liksom synnerligen lösliga teorier om satsning på s. k. egenvård.

Det grundläggande problemet är inte de stigande vårdkostnaderna. Den svenska sjukvården kostar – något beroende på beräkningsmetod – mellan 15 och 20 miljarder kronor per år, innebärande 6–8 % av BNP. För de närmaste åren förutses en ganska måttlig ökning av kostnaderna. I relation till de snabbt växande vårdproblemen och den ändrade ålderssammansättningen inom befolkningen har man troligen förutsett en alltför låg ökningstakt.

Sjukvårdens andel av de samlade resurserna är inte avskräckande hög. En bred folkmajoritet torde acceptera att en betydande del av de offentliga utgifterna läggs på hälso- och sjukvård, förutsatt att pengarna används på ett vettigt sätt.

Orsaken till att vårdkostnaderna kommit i blickpunkten är snarare en annan. Landsting och kommuner har under senare år hamnat i en alltmer trängd ekonomisk situation, där det varit svårt att klara av grundläggande åtaganden inom vårdsektorn, trots betydande skattehöjningar. Dessa ekonomiska svårigheter sammanhänger i första hand med den allmänna skattepolitik som förs, innebärande gåvor, subventioner och skattelindringar för storföretagen, generösa möjligheter till avdrag och skatteflykt för höginkomsttagare samtidigt som låg- och medelinkomsttagare beskattas allt hårdare. De senare årens politik har inneburit en betydande skatteövervältring på kommuner och landsting.

Hela denna problematik har under en följd av år begravts i skatteutredningar och kommunalekonomiska utredningar. Detta håller på att skapa förödande problem för den samlade vårdsektorn. En omfattande social nedrustning hotar, om inte landstingens och kommunernas ekonomiska problem löses inom en snar framtid. Sker inte detta, hotar alla sjukvårdsplaner att stanna på papperet. Det aviserade utredningsresultatet i november från utredningen om de kommunalekonomiska frågorna in-

nehåller inte såvitt man kan se några avgörande förslag för att lösa denna kris.

Frågan måste ställas: Vad är det för samhälle vi lever i som skapar sjukdomar men inte har resurser att avhjälpa dessa sjukdomar? När det gäller sjuk- och hälsovården skall vi inte i första hand angripa vårdkostnaderna, utan landstingens ekonomiska kris. En fruktbar debatt om sjukvården måste grundas på ett ifrågasättande av dess kvalitativa inriktning. Dagens sjukvård ifrågasätts också av många människor.

Dels sammanhänger misstron mot den etablerade sjukvården med dess svårtillgänglighet och opersonlighet, dels är den en återspeglning av sjukvårdens misslyckande när det gäller att påverka grundläggande orsaker till sjukdom och ohälsa. Medicinska framsteg har i jämförelse med andra sociala förändringar en marginell effekt när det gäller att påverka livslängd och sjuklighet, även om de i enskilda fall innebär en avsevärt förbättrad livskvalitet.

Dagens sjukvård står väsentligen passiv inför viktiga orsaker till sjukdom. Exempel på sådana sjukdomsframkallande faktorer är den enorma utslagningen av människor på arbetsmarknaden, till stor del betingad av hälsofarliga arbetsmiljöer. Avstötningen av ungdomar från arbetsmarknaden samt torftiga och socialt åtskilda livsmiljöer leder till en omfattande nerdrogning med alkohol och narkotika, som sjukvården står handfallen inför. Dåliga trafikmiljöer, luftföroreningar samt spridning av farliga ämnen på arbetsplatser och i natur är andra exempel på denna typ av sjukdomsorsak.

Självklart rör det sig i dessa fall om samhälleliga problem som inte kan vårdas bort. Det måste dock vara vårdapparatusens uppgift att kartlägga problemen samt slå larm och initiera debatt om hälsorisker i samhället. Denna typ av förebyggande verksamhet har dock en undanskymd plats inom dagens sjukvård. I stället bedrivs på en rad håll friskvårdskampanjer, mest bestående av allmänna råd om mer motion och mindre rökning.

Frågan om människornas hälsotillstånd är emellertid inte i första hand en personlig fråga. Vad hjälper det att motionera, låta bli att röka och använda alkohol, om arbetsplatsen och arbetslivet framkallar grava sjukdomar av olika slag? Vad hjälper det att motionera och frisksporta, när trafik och luftföroreningar skapar stora sjukdomsproblem? Motion och ett sunt leverne får en framgångsrik effekt först om det har såsom grund en strävan att ta bort hälsoriskerna i samhället. Men frågan om hälsoriskerna är som andra problem i vårt samhälle en fråga om olika klassers intressen. Det är främst arbetarklassen som drabbas av samhällslivets utformning och sjukdomsrisker.

Talet om frisksport, motion och egenvård och annat tal som har fallit över ansvariga statsråds läppar visar maktlösheten inför sjukvårdskrisen. Landstingens ekonomi är ju minst sagt ansträngd. Samtidigt är en av orsakerna till sjukvårdens brister den enorma underbemanning som förekommer. Statsrådet Troedsson har antytt att de sjukvårdsanställdas löner bör räknas upp. De utgör ju en extrem låglönegrupp trots ett tungt

Nr 105

Ondsdagen den
13 april 1977

Sjukvården, m. m.

och slitsamt jobb. Utbildningen är inte tillfredsställande och personalomsättningen är stor. Betydande insatser behövs i form av utbildning, högre löner och fler anställda i sjukvården. Men det korresponderar dåligt med regeringens handlande. Hur skall man uppfatta statsrådets tal om högre löner åt sjukvårdspersonalen, när regeringen uppenbarligen spelar med i spelet att arbetarna skall få en sänkt reallön? Höjd moms, devalvering och ökad inflationstakt – allt drabbar de lågavlönade. Också kommuner och landsting drabbas. Är talet om egenvård, motion och frisksport den borgerliga regeringens metod att föra en skendebatt om sättet att lösa sjukvårdskrisen? Var finns pengarna som skall höja lönerna åt sjukvårdspersonalen? Är det skattechöjningar i landstingen statsrådet tänker på? Är inte sanningen den att sjukvårdsanställda får det sämre i och med den borgerliga regeringens utarmningspolitik?

Dagens samhälle framkallar ett stort behov av vård, av orsaker som jag tidigare nämnde. Människor blir långvarigt sjuka och handikappade, och vi behöver självfallet bygga ut långtidssjukvården. Avgörande därvidlag är naturligtvis landstingens ekonomi.

Under punkten 35 i utskottets betänkande redovisas vpk-motionen nr 140 om att landstingen skall få sådana anslag att jämlikhet kan åstadkommas för alla som erhåller hemsjukvård. Hemsjukvårdsbidragen utgår till långvarigt sjuka och till vissa handikappade som är i behov av vård och kan vårdas på ett tillfredsställande sätt i hemmen. Bidragen skall kompensera den fördyring av levnadsomkostnaderna som uppstår genom att den sjuke eller handikappade behöver hjälp och stöd i sin dagliga livsföring. Vanligtvis är vårdaren någon av den handikappades familjemedlemmar. Denna bidragsform har lett till skattetekniska oklarheter som är olika från län till län och som måste lösas. Det behövs åtgärder från centralt håll för att få till stånd likartade förhållanden över hela landet.

Givetvis måste i fråga om hemsjukvårdsbidragen en uppräknig ske så att de utgör en rimlig ersättning för det arbete vårdaren utför. För att åstadkomma detta måste statsbidragen räknas upp väsentligt. Vård i hemmet får heller inte bara vara en nödtåtgärd. Hemsjukvården måste även få en kvalitativ förbättring med fast anställd kvalificerad personal.

Jag yrkar därför att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:140 hos regeringen begär att på tilläggsbudget för budgetåret 1977/78 beräknas medel till landstingen för att åstadkomma likhet för alla som erhåller hemsjukvårdsbidrag.

Herr talman! Under punkten 19 som gäller anslag till statens rättskemiska laboratorium behandlas en motion där herr Svensson i Malmö och jag har yrkat på ett tilläggsanslag på 3 milj. kr. för att säkerställa möjligheterna att bedriva forskning rörande fastställande av faderskap. I svensk rättspraxis har stor vikt kommit att fästas vid att faderskap till barn fastställs. Principiellt har det varit riktigt att barnets intresse i dylika frågor ställs i förgrunden. Detta har emellertid tyvärr kombinerats med att bevisningen i faderskapsmål varit bristfällig.

Följden har blivit ett alltmer omfattande problem med materiellt felaktiga faderskap. Med hänsyn till ett faderskaps mycket omfattande rättsverkningar är givetvis varje slumpelement i sådana ärenden en fara. Det är en fara inte bara för den utpekade faderns anspråk på rimlig rätts-säkerhet. Det är i minst lika mån en fara för barnet, som ju knappast har intresse av ett felaktigt utdömt faderskap.

Felaktiga faderskap utdöms i betydande utsträckning – antalet beräknas till ca 100 om året. Det har också blivit allt vanligare att domstolarna måste upphäva tidigare domar i faderskapsmål, när domarna senare visat sig vara oriktiga. I sådana fall blir staten tvingad att utge ersättning till den felaktigt dömda. Svaga beviskrav och otillräckliga undersöknings-resurser är med andra ord inte bara ägnade att framkalla felaktiga domar i personligt betydelsefulla mål, de är också ägnade att öka risken för att staten senare nödgas utge stora ersättningsbelopp.

En så exakt undersökningsmetod som möjligt vid faderskapsundersökningar är alltså i lika mån ett privat och ett statligt intresse. Den nuvarande osäkerheten sammanhänger i väsentlig mån med att statens rättskemiska laboratorium haft otillräckliga resurser. Nu sker visserligen en viss omorganisation, men vi motionärer anser ändå att riksdagen bör garantera den fortsatta forskningen. Jag yrkar därför bifall till motionen 1115.

Herr förste vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Två frågor har dominerat den senaste tidens sjukvårdsdebatt. Den ena är kravet på bättre kontinuitet i vården – patienterna begär att få träffa samma personal varje gång de återkommer till sjukvården, framför allt samma läkare. Den andra är den som utskottets ordförande var inne på, alltså vården av de långvarigt sjuka, framför allt de äldre.

Dagens sjukvård i Sverige står mycket högt. Men den fungerar inte bra när det gäller den personliga omvårdnaden. Och vi vet genom ett stort antal undersökningar att det just är den personliga omvårdnaden som majoriteten av patienterna sätter främst. Det starkaste önskemålet är att få en personlig omvårdnad, att få komma tillbaka till en läkare som man känner när man blir sjuk och vid återbesök då man vårdas för samma åkomma.

När folkpartiet i början av 1970-talet tog upp frågan om vårdkontinuiteten fick vi inte mycket gensvar. Det var först när vi började tala om att vi ville skapa ett system med husläkare åt alla som debatten kom i gång på allvar. Först då började vi känna att vi lyckades påverka andra. Många tycker kanske att detta med husläkare är ett slagord som kan ge felaktiga associationer. Jag kan förstå det. Och jag vill verkligen inte att sjukvårdsdebatten skall urarta till en debatt om vad vi skall

kalla det som vi arbetar för. Därför vill jag redan från början i detta inlägg säga, som jag har sagt så många gånger tidigare, att om det är någon som blir lyckligare av att tala för en familjeläkare eller en egenläkare, så gärna för mig, bara vi ser till att vi kommer närmare det mål som vi arbetar för, nämligen att människor skall få känna trygghet, känna att de hör till en bestämd läkare.

Om dessa frågor har det förts en litet förvirrad diskussion, bl. a. i Läkartidningen. Men med det senast utkomna numret av den tidningen tror jag att det i huvudsak har skapats klarhet på de punkter där det tidigare rådde missförstånd.

Vad vi arbetar för är att varje människa skall ha rätt att höra till en allmänläkare, som man i första hand kan vända sig till när man blir sjuk. Vi tror att det skulle vara till fördel för både patienter och läkare.

Likaså arbetar vi för att jourverksamheten på kvällar och helger – som naturligtvis denne ende läkare inte kan klara; det är ju inte fråga om att han skall vara i tjänst dygnet runt – skall vara så nära patienterna som möjligt. Den måste inte vara knuten till samme läkare men i varje fall till samma vårdcentral. Då ökar chansen att man får träffa sin egen läkare även på obekvämtid, och gör man inte det, vet man i varje fall att ens egen läkare dagen därpå får besked om att man varit sjuk och att man varit i kontakt med sjukvården. Jag bortser naturligtvis då från de svåra sjukdomsfallen, då patienten måste in till sjukhuset med det samma. Jag menar också att på efternatten, låt oss säga mellan midnatt och klockan fem eller sex på morgonen, är det inte riktigt samma problem. De patienter som då kommer i kontakt med sjukvården är huvudsakligen svårt sjuka.

Vi vill också slå fast att det självfallet är landstingen som skall besluta om sjukvården. Vad staten kan göra är att underlätta en utveckling mot en mera personlig sjukvård genom att stimulera försök med olika modeller, och genom att lägga upp lagstiftning och socialförsäkring så att detta syfte gagnas.

Dessa tankegångar har nu mött ett växande gensvar. De finns också med i regeringsförklaringen, och sjukvårdsministern har sagt att hon tänker tillsätta en utredning i frågan. Det ser jag som ett framsteg.

De invändningar som mött i diskussionen kan måhända delvis förklaras av att det har rått missförstånd – eller vi kanske inte har uttryckt oss tillräckligt klart; jag är inte främmande för det. Men de kan också bero på att man på många håll inte tillräckligt klart har sett problemets vidd.

Man har kanske sagt att annat är viktigare, t. ex. moderna sjukhus. Detta är sant. Det finns mycket annat som är viktigare. Men det som patienterna i dag upplever så starkt är att den personliga omvårdnaden inte fungerar. Man vill komma tillbaka till samma läkare. Det har t. ex. gjorts en undersökning vid den fina vårdcentralen i Dalby utanför Lund, där man kan tillgodose många behov, som visade, efter att man hade gått ut till patienterna, att det de satte högst av olika faktorer de fick välja mellan var just att få komma tillbaka till samma läkare.

Vi skall naturligtvis inte genomföra en sådan utveckling att vi äventyrar andra värden. Jag tror inte heller att det behöver ske.

Man har frågat: Skall det vara ett remisstväng? Skall man inte få gå till en specialist utan att först ha varit hos sin allmänläkare? Jag tror inte alls att det skall vara remisstväng. Däremot tror jag att i den mån allmänläkarna har tid att ta emot sina patienter utan lång väntan, kommer det automatiskt att bli så att man först vänder sig till sin ordinarie läkare, om man inte har en mycket speciell åkomma – en ögonskada, en ögonsjukdom eller någonting annat. Då kommer man normalt att vända sig till sin vanliga läkare och man får remiss till sjukhus om man behöver sådan behandling. Eller också kommer specialister ut till vårdcentralen någon gång i veckan och fungerar som sjukhusets förlängda arm och kan ge behandling på platsen och bli ett stöd åt de verksamma allmänläkarna. Man har gjort undersökningar som visar att på en kirurgisk akutmottagning på ett landsortssjukhus inte mindre än hälften av patienterna hade en sådan åkomma som kunde ha behandlats av distriktsläkare eller distriktssköterska och alltså inte hade behövt ta specialistvårdens resurser i anspråk.

Man har också frågat: Skall det vara registreringstväng? Skall man tvinga människor att registrera sig hos en läkare? Det blir byråkratiskt, har man sagt. Nu tror inte jag att det skulle upplevas som någonting negativt att människor fick besked om vilken läkare de hör till. Tvärtom tror jag att man skulle känna det positivt. Man har sagt att det byts läkare ganska ofta. Ja, vore det inte en fin service om människor fick ett litet meddelande om att de hade fått en ny doktor? Jag tror att de flesta skulle uppskatta det. Varför inte pröva och se vad människorna själva tycker, i stället för att bara politikerna skall bestämma över deras huvuden. Varför inte på något håll införa systemet att varje människa fick besked om vilken läkare hon hör till. Man har naturligtvis rätt att byta om man inte trivs med den läkare man har varit hos, men inte på det sättet att den som vill ha ut t. ex. lugnande medel eller sömnmedel kan gå än till den ene läkaren, än till den andre. Det är ingen utveckling att stå efter. Jag tror att om man prövade ett sådant system skulle man finna att det övervägande flertalet människor skulle vara tacksamma för att ha just en sådan här anknytning. Ofta finns ju den här registreringen redan på vårdcentralen i ett patientkort. Det står vem man brukar gå till. Frågan är bara om man själv också kan få en bekräftelse på vem som är ens egen doktor.

Man har ibland sagt att läkarna inte räcker till. De kommer att göra det med den utbildning av läkare som nu äger rum. Vi börjar på en del håll, t. ex. i Dalby, att närma oss en rimlig täthet av allmänläkare, kanske en på 2 500–3 000 människor. Erfarenheten visar redan att det blir lättare att rekrytera allmänläkare om man kan erbjuda dem att arbeta i en organisation där de kan ge personlig omvårdnad, där de kan få ett visst antal människor som de ansvarar för i första hand. Läkarna kan naturligtvis också arbeta effektivare om de inte bara träffar främ-

mande patienter, utan kan finna att de har skött en patient tidigare. Det krävs då inte en massa tid för att sätta sig in i ett nytt fall.

Man har också sagt att kontinuiteten inte bara är ett problem för den öppna vården utan även för sjukhusen – det löser man inte genom en husläkarreform, det är självklart. Det är viktigt att sjukhusen organiserar arbetet så att återbesök sker till samme läkare som har opererat eller som har skött patienten när han låg inne. Men det är ingen motsättning mellan detta och en vettig organisation av den öppna vården. Jag tycker att det initiativ som Läkarförbundet har tagit är bra för att få till stånd ett arbete för bättre kontinuitet också i den slutna vården.

Det är nu viktigt att den utredning som regeringen har talat om kommer till stånd och att det blir praktiska resultat, därför att människor väntar sig det. Fastän de är medvetna om att det är landstingen som beslutar om sjukvården, väntar de sig efter uttalandena i regeringsförklaringen att det blir praktiska resultat.

Den andra stora frågan är långtidsvården. Det råder nu enighet om att det behövs en plan för utbyggnaden. Det var inte länge sedan vi föreslog detta i riksdagen, men det avslogs då av socialdemokraterna.

Det är också intressant att se att landstingen för perioden 1976–1981 planerar 12 600 platser. Socialdemokraterna har väl inte något att invända mot detta, förmodar jag, trots att man har talat om en något lägre utbyggnadstakt i sin motion.

Det är bra att socialdemokrater och kommunister nu också är mindre tveksamma till hemsjukvården. Så länge en människa kan och vill vårdas i hemmet, bör hon få den chansen. Det är mänskligt och att föredra. Men man får inte tro att man kan spara en massa pengar genom hemsjukvården, om man inte skall idka rovdrift på de anhöriga. Det kommer säkert att kosta en hel del.

Om man kan använda hemsjukvård eller inte beror på hur mycket patienten kan sköta sig själv. För de verkligen svårskötta måste vi ha ganska många sjukhusplatser även i fortsättningen.

Precis som när det gäller barnomsorgen är det här viktigt med en bättre samhällsplanering, så att äldre människor har en möjlighet att bo nära sina yngre anhöriga. Man måste ha insprängda mindre lägenheter, kanske möjlighet att få en egen lägenhet i det småhus där sonen eller dottern bor med sin familj. Jag tror att ingen egentligen har någon annan mening, även om det tyvärr tycks vara mycket trögt att få dessa tankar att slå igenom i samhällsplaneringen.

I stort sett är vi alltså överens om sjukvården i socialutskottet. Socialdemokraterna har, jag förmodar med en viss ansträngning, lyckats åstadkomma tre reservationer. Det särskilda yttrande som Göran Karlsson i Huskvarna talade om här och som gäller läkemedelshandeln tar jag inte upp eftersom det behandlar ett uttalande som riksdagen inte behöver ta ställning till.

Av de tre reservationerna gäller den första att man vill inrätta en enhet för sjukhusinfektioner ett halvår tidigare än vad regeringen har avsett.

Nu har socialdemokraterna regerat i många år utan att denna enhet kommit till stånd. Jag kan förstå att man, i brist på ett mera storslaget alternativ, vill göra en markering här. Jag vill närmast göra den kommentaren, att det är bra att enheten nu kommer till stånd. Det sker under den nya regeringen. Inget vet vad som hade hänt om den gamla hade suttit kvar.

Den andra reservationen handlar om att man vill inköpa en dator-tomograf till Karolinska sjukhuset. Det är en fin utrustning, både mänskligt och ekonomiskt, jag instämmer med Göran Karlsson i det.

Den första reflexion jag vill göra är, att det är fel att riksdagen skall diskutera inköp av en sådan maskin till ett sjukhus, eller möjligen till ett av de två statliga sjukhusen. Detta är frågor som annars avgörs ute i landstingen.

Nu har vi dock den organisationen, och då bör man ge dessa sjukhus så stor självständighet som möjligt. Man kan konstatera att sjukhuset redan har en sådan maskin. Eftersom man vill använda den för forskning önskar man en till.

Men sjukhuset får 10,5 miljoner på anslaget till utrustning. Det innebär en höjning med 3 miljoner, alltså 40 %. Om man vill och om man anser maskinen tillräckligt viktig, borde det vara möjligt att inrymma den inom detta anslag. Speciellt om det förhåller sig så, som socialdemokraterna säger i reservationen, att den betalar sig inom loppet av ett år, borde den redan vara inköpt. Då borde man inte ha något som helst behov av ett särskilt anslag, utan kunna disponera anslaget så att man kan köpa den och tjäna in kostnaden på ett år.

Den tredje reservationen rör en större fråga, nämligen långtidsvården. Skillnaderna där är dock inte heller så stora. Landstingen har åtagit sig en utbyggnad i den takt som vi är ense om är nödvändig. Landstingen vill naturligtvis gärna ha 250 milj. kr. utöver det man nu får enligt sjukförsäkringen. Men jag är inte så säker på att de vill ha bidraget på 250 milj. kr. om de skall betala tillbaka en lika stor summa i arbetsgivaravgifter. Den mest väsentliga faktorn är dock att de får, inte 250 milj. kr., utan en miljard kronor till genom den uppgörelse som träffats mellan Landstingsförbundet och regeringen. Detta har alltså skett efter det att den socialdemokratiska motionen väcktes. Jag kan inte exakt säga hur mycket av detta belopp som går till långtidsvården, men det ger onekligen landstingen möjlighet att fullfölja det program som de har åtagit sig och som överensstämmer med det som socialdemokraterna begär. Därför kan jag inte förstå hur man här kan spela upp ett stort indignationsnummer och dra in skattereformen i höstas osv. Landstingen åtar sig att bygga ut i den takt som oppositionen vill, och de har också fått ett ekonomiskt stöd som är minst så stort som det oppositionen föreslagit. Därför tycker jag att hela denna reservation hänger i luften.

En betydligt svårare fråga, som jag skulle vilja ta upp till diskussion, är hur dessa platser inom långvården skall byggas. Skall vi fortsätta att bygga särskilda långvårdssjukhus, såsom vi nu i stor utsträckning gör?

Det är naturligtvis rationellt, men det finns också en risk för att dessa långvårdssjukhus får karaktären av slutstation och att det blir svårt att rekrytera personal till just den sjukvården. Det är en erfarenhet som man redan har gjort på många håll. Det är möjligt att man i stället bör försöka komma fram till en kombination av akutsjukvård och någonting som vi kallar äldrevårdshem, dvs. en kombination av pensionärshotell eller ålderdomshem med inbyggd sjukavdelning. Man invänder då att akutplatserna är dyrare. Jag tror att man här delvis är offer för ett felaktigt genomsnittstänkande. Man talar om att en plats på ett stort sjukhus i genomsnitt kostar så och så mycket per dag i drift. Men varje plats kostar inte lika mycket. Det är operationsavdelningar, undersökningsavdelningar och annat som kostar pengar. Det borde vara möjligt att bygga in billigare platser på akutsjukhusen, för att på det sättet undvika att skapa särskilda långvårdssjukhus. Jag har ingen färdig uppfattning om detta, men jag anser att det är en av de allra viktigaste frågorna för den grupp som regeringen nu skall tillsätta för att utreda den fortsatta utbyggnaden av långvården och sjukvården för de äldre. Detta är värt att diskutera, innan stora investeringar görs, men det får naturligtvis inte försena utbyggnadsprogrammet.

Vad som däremot inte är värt att spilla många ord på, är den diskussion som man har dragit i gång på socialdemokratiskt håll om att vi skulle stå inför en omfattande "privatisering av sjukvården", som man säger. Det finns ingen grund för en sådan tankegång i regeringsförklaringen. Det hushållssystem som regeringsförklaringen talar om skall bygga på den offentliga sjukvårdens vårdcentraler. Det är självklart, och det har också påpekats varje gång som frågan har diskuterats i något offentligt sammanhang. Vad man också har sagt – och det vill jag gärna instämma i – är att privatläkarvården uppfattas som positiv av patienterna och att det finns anledning för den offentliga sjukvården att dra lärdom av detta. Vad är det som patienterna finner positivt i den privata vården? Hur skall den offentliga vården kunna tillägna sig detta inslag, utan att det går ut över andra viktiga värden? Jag kan inte förstå hur det kan vara någon avskräckande privatisering att man t. ex. kan ha en bättre kontinuitet och ge en bättre omvårdnad, vilket den privata vården ju kan.

Sven Aspling har i en intervju i Läkartidningen sagt att han inte kan förstå dem som gör privatisering av sjukvården till en huvudsak i sjukvårdspolitiken. Jag skulle vilja svara: Jag kan inte förstå dem som gör privatiseringen till en huvudsak i sjukvårdsdebatten, när det finns så mycket annat och väsentligare att diskutera i stället.

Herr talman! Ett par korta kommentarer till de vpk-yrkanden som framställts av Lars-Ove Hagberg.

När det gäller yrkandet om anslag till hemsjukvården kan man konstatera dels att den nu träffade uppgörelsen ger stora anslag, som underlättar landstingens möjligheter att bedriva hemsjukvård, dels att det pågår ett omfattande utredningsarbete. Utskottet påpekar att de olika uppslag som

finns i motionerna, inkl. vpk-motionen, skall prövas vid utredningsarbetet. Därför vill vi inte tillstyrka detta yrkande. Jag kan möjligen tillägga, att med de stora perspektiv över sjukvårdsutvecklingen som Lars-Ove Hagberg drog upp var hans yrkande möjligen en aning magert för att riktigt passa ihop med det stolta anslaget.

Den andra frågan gäller resurserna för forskning om nya metoder för faderskapsbestämning. Där skulle jag vilja upplysa om att den organisation – Familj och Rätt –, som engagerat sig aktivt i denna fråga och som jag förmodar i stor utsträckning ligger bakom den kommunistiska motionen, har uppvaktat utskottets presidium. Vi har diskuterat saken mycket öppet, och man var i stort sett nöjd med de upplysningar man fick om den nya organisationen och personalresurserna. Däremot pekar man på det yrkande som framförts från SBL om en minidator för att effektivisera handläggningen, och i denna fråga gör utskottet ett ganska positivt uttalande. Så om Familj och Rätt i huvudsak är tillfredsställda, kan jag inte förstå varför inte motionärerna också kan vara det.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag på alla punkter.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Romanus försöker att göra ett nummer av att regeringen kommit överens med Landstingsförbundet om ersättning för annat än långtidsvården. De uppgifter som det rör sig om i detta fall, herr Romanus, är läkarbesök, vården på sjukhus och lasarett osv. Det har inte ett dyft med långtidsvården att göra. Där får nog herr Romanus läsa på sin läxa än en gång.

Sedan sade herr Romanus beträffande arbetsgivaravgiften att landstingen får betala. Det är klart att de får det. Det har vi också framhållit. Men de får ändå ut pengarna av staten, som de eljest inte skulle få. Herr Romanus har inte så gott underlag när han argumenterar på detta sätt.

Herr Romanus sade vidare att vi har ansträngt oss för att kunna reservera oss. Nej, herr Romanus, det har vi verkligen inte behövt göra. Men jag är på sätt och vis glad över att vi inte behövt reservera oss på ännu fler punkter i det stora betänkandet.

Datortomografen är en sak som betalar sig själv under ett år. Jag kan inte begripa varför den borgerliga majoriteten har motsatt sig att man i detta fall använder pengar för investering.

Beträffande sjukhussjukan sade herr Romanus att det bara gäller ett halvår och att den gamla regeringen inte föreslagit någonting. Men den motion som vi framlagt i sjukvårdsfrågan överensstämmer med det regeringsprogram som vi skulle ha genomfört, om vi fortfarande suttit i regeringsställning. Så herr Romanus kan vara lugn för att det hade

kommit till den föreslagna tiden, nämligen den 1 juli.

Herr Romanus förde ett intressant resonemang om husläkare m. m. Jag kan i stort sett instämma i hans allmänna syn på sjukvården. Men detta med husläkare har ju blivit något av en fetisch för folkpartiet. Herr Romanus säger att tryggheten är viktigast, och det håller jag med om. Folkpartiet har gjort ett stort nummer av husläkaren, men, såvitt jag förstår, är detta bara en organisatorisk fråga som mycket väl kan lösas av sjukvårdshuvudmännen. Herr Romanus sade att det viktigaste för människorna är att de har samma läkare, och det tror jag är riktigt. Men jag vill understryka att jag tror att det i mycket hög grad är en organisatorisk fråga. Det är enkla råd som de sjuka mest behöver, säger herr Romanus. Politikerna skall inte fatta beslut. Det är klart att det många gånger rör sig om små saker som kan klaras genom enkla råd, men besluten måste väl ändå fattas av politikerna.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det som herr Karlsson i Huskvarna sade på slutet måste bero på ett missförstånd, för jag har ingen annan uppfattning än den att det är politikerna som skall fatta beslut i fråga om sjukvårdspolitik.

När det gäller den uppörelse som träffats mellan regeringen och Landstingsförbundet vill jag framhålla att den ju ger landstingen nya resurser av storleksordningen 1 miljard. Detta har tillkommit efter det att den socialdemokratiska motionen väcktes. Det är självklart att detta ökar möjligheterna för landstingen att fullfölja det program som de har åtagit sig och som överensstämmer med det som ni vill att de skall åta sig. Så dels har landstingen åtagit sig att bygga de platser som ni önskar, dels har de fått resurser som vida överstiger dem som ni har föreslagit. Då kan man fråga sig: Vad bråkar ni egentligen om? Ni vill tydligen ge dem ytterligare 250 milj. kr., som ni samtidigt lika fort tar tillbaka i form av arbetsgivaravgifter. Vad har landstingen för glädje av detta? Jag fattar inte syftet med denna reservation.

Ungefär samma invändning har jag mot reservationen om den apparat som skall betala sig på ett år. Om den betalar sig på ett år och Karolinska sjukhuset har fått en höjning av sitt anslag för inköp av utrustning med nästan 50 % för nästa år, från 7,5 till 10,5 milj. kr., varför köper man då inte apparaten i början av året, ser till att den betalar sig och använder de insparade pengarna till nästa investering som man är angelägen om att göra? Det är min fråga till Göran Karlsson på den punkten. Om er beskrivning av läget är riktig, måste man ju ha denna möjlighet, och i så fall behövs ingen särskild anslagshöjning utöver den nästan 50-procentiga anslagshöjning som man har fått.

Det är vidare alldeles riktigt att frågan om husläkare eller bättre kontinuitet i sjukvården inte i första hand är en fråga om pengar utan om att organisera verksamheten på ett riktigt sätt. Det har vi sagt hela tiden, och det är därför vi är förundrade över att vi inte har kunnat få genomslag för denna enkla tanke tidigare. Vi vet ju att patienterna vill ha en sådan

ordning. Det är bra att den nya regeringen är mindre skeptisk än den gamla på denna punkt och vill bidra till att underlätta för landstingen, som självfallet har avgörandet i sin hand när det gäller att införa mera av kontinuitet i vården. Det kan också göras på olika sätt. Det är inte fråga om att en patentrösning skall pressas på sjukvården i hela landet. Men jag är positivt övertygad om att i den mån framsteg görs på detta område – och sådana förekommer på sina håll – har kampanjen för husläkare åt alla en väsentlig del i förtjänsten härför.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi har inte sett några resultat ännu, herr Romanus, av den nya regeringens sjukvårdspolitik. Vi får väl ge oss till tåls tills vi kan se om regeringen visar framfötterna på detta område.

Herr Romanus för vidare ett mycket egendomligt resonemang när det gäller arbetsgivaravgifterna. Det stora anslaget tycker han tydligen är bra, och det finns väl heller ingen anledning att säga annat än att landstingens uppgörelse med regeringen är riktig. Men när vi vill ge ytterligare 250 miljoner under 1978 till samma ändamål blir arbetsgivaravgiften plötsligt en stor belastning för landstingen. Lägg märke till att regeringen har föreslagit att arbetsgivaravgifterna skall höjas med 1,6 % just för det ändamål som herr Romanus talar så varmt för. Men däremot säger man att det är fråga om bluffpengar när vi förordar att ett avtal med arbetsmarknadens parter, som skulle ha gett oss möjlighet att genomföra programmet för de långtidssjuka, skall fullföljas. Uppriktigt sagt förstår jag inte hur herr Romanus kan använda två så olika betraktelsesätt på i sak samma förteelse.

På husläkarfrågan behöver vi kanske inte spilla så många ord ytterligare. Det är som jag betraktar det en organisatorisk fråga.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi måste väl hålla isär vad vi är överens om och vad vi är oense om. Vi är tydligen överens om att uppgörelsen är bra och skall godkännas av riksdagen, liksom om att den av regeringen föreslagna höjningen av socialförsäkringsavgiften, som skall täcka kostnader även inom föräldraförsäkringen, skall genomföras. Det behöver vi inte diskutera.

Därutöver har socialdemokraterna emellertid utarbetat ett eget ekonomiskt paket, i vilket ingår dels en höjning av arbetsgivaravgiften, dels den nu aktuella utgiften och en del andra. Man får se detta som en helhetslösning, och jag förmodar också att det är vad socialdemokraterna önskar. Den socialdemokratiska politiken innebär i sin helhet att man dels skall dela ut 250 miljoner, dels i snabbare takt ta tillbaka medel, förmodligen mera än denna summa. Jag har inte använt några nedsätande uttryck om detta utan bara sagt, att jag inte är säker på att landstingen tycker att detta är en så särskilt god affär. De tycker säkerligen att den uppgörelse som har träffats med regeringen är en betydligt bättre affär.

Av höjningen om 1,6 % av arbetsgivaravgiften betalar ju landstingen en mycket liten del. För landstingen blir det alltså med denna uppläggning en vinst. Däremot gör landstingen inte någon större vinst, om det socialdemokratiska paketet genomförs i sin helhet – såvida inte kompensation sker i form av lönesänkningar för sjukvårdspersonalen. Men vi har i dagens debatt hört så mycket om hur den nya regeringens ekonomiska politik skulle drabba de lågavlönade, att jag inte kan tro att det nu längre är socialdemokraternas politik att detta skulle gå ut över den lågavlönade sjukvårdspersonalen.

Herr andre vice talmannen anmälde att herr Karlsson i Huskvarna anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Fru statsrådet TROEDSSON:

Herr talman! Herr Karlssons i Huskvarna anförande hade kanske inte alltigenom den sakliga tyngd som ämnet skulle ha förtjänat. Det gör, herr talman, att jag är rädd att jag kommer att överskrida de 15 minuter som jag har antecknat mig för.

Herr Karlsson menade att det numera är två statsråd i socialdepartementet därför att partierna inte skulle lita på varandra. Skulle så vara fallet, borde det rimligtvis vara tre statsråd i varje departement. Så är ju inte förhållandet. Det har väl inte ett ögonblick föresvävat herr Karlsson i Huskvarna att anledningen till att det är två statsråd i socialdepartementet är att den nya regeringen anser att hälso- och sjukvården är ett så viktigt område att det motiverar ytterligare ett statsråd. Det råkar nämligen vara det som är anledningen.

Sedan sade herr Karlsson i Huskvarna någonting om det stora antalet utredningar som socialdepartementet höll på att tillsätta. En del av dessa utredningar gläder emellertid uppenbarligen också herr Karlsson. I det utskottsbetänkande som vi nu diskuterar står det ju bl. a. att utskottet hälsar med tillfredsställelse att en utredning tillsätts för att ge en helhetsbild av den tobakspolitik som bör bedrivas. Jag föreställer mig att det nog är så på en hel del andra områden också.

Socialdemokraterna anför i en av sina reservationer att det krävs omedelbara åtgärder för en kraftig utbyggnad av långtidsvården och hem-sjukvården under de närmaste åren och för en förbättring av personalsituationen, så att det skapas bättre arbetsförhållanden och goda förutsättningar för mänsklig gemenskap. Det är en bedömning som utskottsmajoriteten också instämmer i och som jag själv mycket gärna vill stryka under. Jag har i budgetpropositionen och vid ett par tillfällen här i kammaren betonat att förändringar i befolkningens ålderssammansättning får konsekvenser för behovet av sjukvård för äldre. Enighet råder också om att man vid en nödvändig hård prioritering mellan olika reformer måste ge högsta prioritet åt utbyggnaden av äldreården.

Hur skall en sådan utbyggnad ske? Låt mig lägga fram två perspektiv,

ett kort och ett långt.

Det korta perspektivet sträcker sig fram till den 30 juni nästa år, dvs. t. o. m. det budgetår som riksdagen nu har att besluta om. På kort sikt är det naturligtvis angeläget att se till att sjukvårdshuvudmännen kan genomföra sin planerade utbyggnad.

Men vad innebär då den socialdemokratiska oppositionens förslag i jämförelse med regeringens? Om man skall bedöma det socialdemokratiska förslaget enligt socialdemokraternas egna utgångspunkter, så innebär det att sjukvårdshuvudmännen under denna tid tillsammans får ungefär 65 milj. kr. mindre att satsa på sjukvården. I det socialdemokratiska förslaget ligger ju att man skall höja arbetsgivaravgifterna med 1,5 % mer än vad regeringen vill. Om detta beaktas fullt ut vid löneförhandlingarna – och det har socialdemokraterna sagt att det skall – så minskar det landstingens och kommunernas skatteunderlag med exakt samma belopp, alltså med inte mindre än 3 000 milj. kr. redan i år. Det skulle ge sjukvårdshuvudmännen en inkomstminskning på ungefär 510 milj. kr. under perioden fram till den 30 juni nästa år.

Nu har regeringen lagt fram ett krispaket, som bl. a. innehåller höjning av momsens med 3 %, och det påverkar naturligtvis också sjukvårdshuvudmännens utgifter, vilket herr Karlsson i Huskvarna påpekade. Men enligt de beräkningar som departementet har gjort skulle de ökade moms-kostnaderna endast belasta en förhållandevis liten del av landstingens kostnader. Kostnaderna för landstingen skulle i år bli knappt 100 milj. kr. och under hela perioden fram till den sista juni nästa år 195 milj. kr., om momshöjningen skulle bestå under hela den perioden.

Socialdemokraterna vill samtidigt ge landstingen ett bidrag med 250 milj. kr. Men räknar man samman alla de här olika posterna blir resultatet att socialdemokraternas förslag skulle innebära att sjukvårdshuvudmännen fick ungefär 65 milj. kr. mindre än enligt regeringens förslag, trots den höjning av momsens som vi har tvingats föreslå. Hur socialdemokraternas förslag skall kunna leda till kraftigt ökade satsningar på långtidsvård och hemsjukvård utöver regeringens förslag är helt obegripligt, vilket jag också har framhållit här i kammaren vid två olika tillfällen. Jag hoppas att herr Karlsson i Huskvarna skall inse detta nu, när jag för tredje gången tar upp den frågan.

Till detta kommer de ökade svårigheterna för kommunerna att klara sin del inte bara av barnomsorgen utan också av äldreomsorgerna, eftersom socialdemokraternas förslag skulle urholka även deras skatteunderlag. De höjningar av socialförsäkringsavgifterna som vi har aviserat för nästa år bygger på det beslut som riksdagen tidigare har fattat om finansieringen av bl. a. sjukförsäkringsutgifterna.

Herr Karlsson sade också att här gäller det att inte bara utreda; vi behöver också handling. En sådan handling har företagits genom den proposition som nu ligger på riksdagens bord om kraftigt ökad ersättning från försäkringskassan. Det innebär en ökning från försäkringskassan till sjukvårdshuvudmännen med inte mindre än 943 milj. kr., alltså en ök-

ning med 45 %.

Socialdemokraterna vill ju numera – vilket gläder mig mycket – också satsa på en kraftigt utbyggd hemsjukvård. Ser man på sjukvårdshuvudmännens planer finner man att det kanske är särskilt önskvärt att stimulera utbyggnaden av hemsjukvården. Så har också skett i den proposition som bygger på en överenskommelse mellan regeringen och Landstingsförbundet. Ersättning från försäkringskassan föreslås utgå för exempelvis sjuksköterskor, sjukgymnaster och hemsamariter som utför av läkare ordinerad behandling i hemmet. Också för anhörig som anställs av landstinget kan ersättning utbetalas. Förslaget motsvarar ersättning för ytterligare 25 000 patienter i hemsjukvård, om man räknar med att var och en av dessa skulle få 200 behandlingar per år. Förslaget innebär en ersättning med inte mindre än 240 milj. kr. för hemsjukvården, vilket kan jämföras med nuvarande belopp, ungefär 35 milj. kr. Jag hoppas och tror att detta skall kunna leda till en kraftig skjuts framåt för hemsjukvården.

Om vi riktar blicken litet längre framåt och ser på tiden efter halvårsskiftet nästa år och några år framåt i tiden, finns det all anledning att noga tänka över vilka åtgärder som kan vidtas för att se till att äldresjukvården byggs ut i den omfattning som är nödvändig. Begreppen äldresjukvård och långtidssjukvård används ofta synonymt. Jag anser att detta är mycket olyckligt, eftersom äldresjukvården i själva verket omfattar hela den kedja av vårdinsatser som sträcker sig över olika former av omvårdnad och tillsyn: det är hemsjukvård, dagsjukvård, akutsjukvård och långtidssjukvård. Det gäller ju att se till att hela denna vårdkedja fungerar väl, så att patienterna kommer "rätt" med hänsyn till sitt sjukvårdsbehov och sin livssituation. Det vore mycket olyckligt att ensidigt stimulera en utbyggnad av långtidssjukvården utan att samtidigt ta hänsyn till de övriga delarna av vårdkedjan. Och det är just i syfte att få ett grepp över hela detta område som regeringen har tillsatt en expertgrupp, som redan i höst avses kunna ge en samlad bild av behoven och av vilka resurser – både ekonomiska och personella – som krävs för att möta dem. Den redovisningen bör tillsammans med den kommunalekonomiska utredningen ge underlag för de ytterligare överväganden som kommer att behövas.

Ett stort problem när det gäller utbyggnaden av äldresjukvården är ju att få den kunniga och erfarna personal som är nödvändig för en kvalificerad sjukvård och en god omvårdnad. Det gäller dels att dimensionera utbildningen så att den ger erforderlig tillgång på utbildad personal, dels – och det är kanske mest angeläget – att se till att de kvinnor och män som redan har utbildning och erfarenhet inom vårdsektorn verkligen stannar kvar inom verksamhetsområdet. Här kommer förutom arbetsförhållanden och löner också frågor om barnomsorg och om beskattningens tyngd med in i bilden. Som herr Karlsson i Huskvarna sade för en stund sedan skulle den ytterligare höjning av arbetsgivaravgifterna som socialdemokraterna förespråkar fullt ut beaktas vid löneförhandling-

arna. Det betyder alltså att sjukvårdsbiträden, sjuksköterskor och annan vårdpersonal skulle få sitt tillgängliga löneutrymme minskat med 1,5 % enligt socialdemokraternas förslag. Jag har svårt att se att det skulle leda till ett ökat utbud av arbetskraft på det här området. Och vi löser väl inga som helst problem, herr Karlsson i Huskvarna, bara genom att bygga sjukhus, om vi inte samtidigt har personal som ställer upp.

Herr Hagberg i Borlänge var inne litet på egenvård. När jag lyssnade på honom fick jag det bestämda intrycket att det skulle vara ett mål i sig att öka behovet av sjukvård. Så kan väl ändå inte vara förhållandet; tvärtom måste det vara ett mål i sig att minska behovet av sjukvård, att förhindra ohälsa och påskynda tillfrisknande. Det är ett av de många syftena med egenvården.

Herr Karlsson i Huskvarna tog också upp sjukhusinfektionerna och nämnde någonting om ministerstyret. Herr Karlsson borde ju känna till, att det ligger inom regeringens bemyndigande att inrätta extra tjänster. Regeringen har alltså full rätt att inrätta ytterligare ett begränsat antal tjänster vid statens bakteriologiska laboratorium för just forskning om sjukhusinfektioner. Och det är inte socialdemokraterna som har hittat på det här – om nu förstfödsrätten skall diskuteras – utan det är ett förslag från SBL som ligger i grunden, och det har tillstyrkts av socialstyrelsen. Anledningen till att förslaget har dröjt något är att vi velat titta närmare på det och framför allt att vi velat diskutera det tillsammans med Landstingsförbundet. Så har nu också skett.

Karolinska sjukhuset var också föremål för herr Karlssons synpunkter. Ett mycket stort antal extra tjänster har sedan en lång följd av år varit inrättat vid detta sjukhus utan att särskilda medel har ställts till förfogande och utan att riksdagen har gjorts uppmärksam på saken. Antalet extra tjänster är f. n. 663, och det hör till de arv som vi har fått från den föregående regeringen.

Nu sade herr Karlsson i Huskvarna någonting om att budgetpropositionen skulle ha inneburit att man hade tvingats minska personalen med dessa 663 tjänster. Så är ingalunda fallet. I avvaktan på den utredning som skall tillsättas om Karolinska sjukhusets personalsituation har vi i budgeten fortsatt att räkna med det exceptionellt höga anslag för extra personal som har utgått till KS – ett anslag på inte mindre än 17 % av personalkostnaderna för extra personal i stället för normalt 8–9 %. Gör man ett överslag, så finner man att de medel som redan har anvisats till Karolinska sjukhuset skulle kunna medge bibehållande av åtminstone 500 av de extra tjänster som nu är inrättade – alltså betydligt mer än de 400 tjänster som den socialdemokratiska motionen talar om. Vi har redan i budgeten sagt att om personalen bibehålls, kan ett överskridande av driftkostnaderna aktualiseras. En överslagsberäkning av hur stort behovet av extra medel i så fall skulle vara visar på storleksordningen 10 milj. kr.

Men som jag nämnde skall ju en utredning göras om personalsituationen vid Karolinska sjukhuset, särskilt i fråga om administrationen.

Onsdagen den
13 april 1977

Sjukvården, m. m.

Spri avses medverka i denna utredning, som skall utmynna i förslag till rationalisering av förvaltningsarbetet. Det kommer naturligtvis att ha stort värde för prövning av behovet av de extra tjänsterna. Jag tycker att det är angeläget att påpeka att personalorganisationerna vid Karolinska sjukhuset har ställt sig mycket positiva till denna utredning.

Jag kan också nämna att ytterligare åtgärder övervägs i socialdepartementet för att bedöma formerna för underhållet av fastigheterna – det är, som också riksdagsrevisorerna har påpekat, utomordentligt eftersatt – och behovet av inventarier.

När det gäller inventarier har ju anslaget, som herr Romanus redan påpekat, höjts avsevärt, väsentligt mer än någon gång tidigare under den socialdemokratiska regeringens tid. Det bör utan vidare också medge anskaffande av en datortomograf, om Karolinska sjukhuset gör den prioriteringen. Jag tycker kanske inte att riksdag och regering skall lägga sig i hur anslagen för inventarier i detalj används.

Herr Karlsson i Huskvarna var också inne på ett uttalande av mig i budgetpropositionen om läkemedelsdistributionen. I anledning av detta uttalande har ju socialdemokraterna gjort ett särskilt yttrande. Mitt uttalande i budgetpropositionen har följande lydelse:

”I förra budgetpropositionen framhöll dåvarande departementschefen att apoteksbolaget tagit upp frågan om en integrering mellan partihandels- och detaljhandelsleden – dvs. en monopolisering även av läkemedelsgrosshandeln. Detta strider enligt min mening mot innebörden i riksdagens beslut år 1970 om läkemedelsförsörjningen – – där konkurrens inom läkemedelsgrosshandelsledet ansågs ge stora fördelar jämfört med statsmonopol på denna verksamhet. Utvecklingen har också visat att läkemedelsdistribution under konkurrens har lett till en betydande sänkning av grossistmarginalerna. Det är därför enligt min mening väsentligt att läkemedelsgrosshandeln även i fortsättningen bedrivs under konkurrens.”

I det särskilda yttrandet hävdas att det inte finns någon saklig grund för uttalanden av detta slag. Låt oss därför, herr talman, helt kort rekapitulera vad som sades om läkemedelsgrosshandeln i 1970 års riksdagsbeslut. Läkemedelsförsörjningsutredningen, som avgav sitt betänkande år 1969, gjorde en jämförelse mellan de två alternativen – central droghandel å ena sidan, dvs. ett statsmonopol på grossistverksamheten, och enkanaldistribution under konkurrens å andra sidan. Enkanaldistribution innebär att grossisterna konkurrerar om rätten att ensam företräda viss fabrikant. I läkemedelsförsörjningsutredningens betänkande finns en särskild bilaga, där de ekonomiska konsekvenserna av monopol resp. konkurrens inom läkemedelsgrosshandeln noga redovisas.

I proposition nr 74 år 1970 anförde dåvarande statsrådet Aspling bl. a. följande: ”Enligt direktiven för läkemedelsförsörjningsutredningen skulle det övervägas om droghandeln borde monopoliseras. Utredningen har emellertid ansett att en konsekvent övergång till enkanaldistribution, enligt vilken en vara alltid följer en viss handelsväg, ger så stora fördelar

att den i förening med de i övrigt ändrade förhållandena bör prövas framför ett statsmonopol i denna speciella verksamhet." Så långt herr Aspling.

Vad sade då statsutskottet, som behandlade frågan? Även utskottets utlåtande var kristallklart. Man anslöt sig till propositionen, som i sin tur anslöt sig till läkemedelsförsörjningsutredningen. Men det är rätt intressant att konstatera att socialdemokraterna i sitt särskilda yttrande på s. 81. har glömt bort de två inledande meningarna i statsutskottets utlåtande när man citerade detta. Dessa meningar lyder: "Läkemedelsförsörjningsutredningen hade att överväga om inte droghandeln borde monopoliseras. Utredningen fann att en konsekvent övergång till enkanaldistribution borde prövas framför ett statsmonopol."

Läkemedelsförsörjningsutredningen, dåvarande statsrådet Aspling, statsutskottet och riksdagen var alltså år 1970 helt överens att avvisa statsmonopol för läkemedelsdroghandeln och i stället förorda en konsekvent övergång till enkanaldistribution under konkurrens.

Om nu Apoteksbolaget vill, som det så vackert heter, integrera de fristående droghandelsföretagen med sitt eget företag, innebär detta att vi får ett statsmonopol, vilket alltså strider mot riksdagens beslut. Socialdemokraterna skriver trots detta i sitt särskilda yttrande: "Vi kan inte finna att en integration av parti- och detaljhandelsleden skulle strida mot riksdagens beslut 1970." Med litet god vilja, herr Karlsson i Huskvarna, borde nog också socialdemokraterna kunna läsa sig till vad som verkligen var riksdagens beslut.

Erfarenheterna av det genomförda systemet med enkanaldistribution under konkurrens har varit mycket goda. Sverige har sannolikt de lägsta droghandelskostnaderna i världen. Vi har i dag en droghandelsmarginal i storleksordningen 6 %, vilket är väsentligt lägre än i Norge där det råder statsmonopol inom droghandeln. Marginalerna där beräknas till ungefär 15 %, alltså två och en halv gång så mycket som i Sverige.

Vi har alltså genomfört ett system som visat sig fungera mycket väl. Det måste således till starka skäl om man skall överge detta system till förmån för något annat. Apoteksbolaget har i en skrivelse hävdad att man genom en monopolisering skulle minska kostnaderna med ca 8 milj. kr. per år. Jag kan naturligtvis inte ta ställning i detalj till Apoteksbolagets siffror, men jag kan konstatera att de stämmer förbluffande väl med de beräkningar som gjordes i läkemedelsförsörjningsutredningen. Redan då konstaterade man nämligen att en monopoliserad verksamhet skulle ge kortsiktiga kostnadsbesparingar på i dagens penningvärde ungefär 7 milj. kr. Trots detta avvisade utredningen statsmonopol med hänvisning till att den med konkurrensen förbundna pressen när det gällde rationaliseringar och priser skulle försvinna, vilket på sikt skulle leda till en fördyrad verksamhet. Utredningen skrev att redan en minskning av utvecklingstakten från t. ex. 4 till 3 % skulle medföra att den kortsiktiga vinsten skulle ha ätits upp på tolv år och att monopolet därefter skulle leda till högre kostnader.

Onsdagen den
13 april 1977

Sjukvården, m. m.

Om man vill förstatta droghandeln och köpa upp också de nu fristående småföretagen på detta område, fordrar hövligheten enligt mitt förmenande att förslag därom efter allsidig utredning – där inte bara Apoteksbolaget som är part i målet hörs – föreläggs riksdagen för avgörande. Om man vill se på frågan odogmatiskt, som socialdemokraterna påstår att de gör i sitt särskilda yttrande, talar emellertid allt för fortsatt konkurrens också inom droghandeln för att man skall åstadkomma en social marknadsekonomi, för att använda regeringsdeklarationens ord.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att fru Troedsson skulle ha tittat litet längre ned i det särskilda yttrandet, där det står, citerat ur statsutskottets utlåtande i samband med 1970 års riksdagsbeslut: "Förslaget i propositionen lägger i apoteksbolagets hand att i det enskilda fallet förhandla om inköp med intern distribution eller med distribution genom ett fristående droghandelsföretag. Avgörande skall vara att snabbt, tillförlitligt och billigt få fram varorna till apoteken." Det är tydligt och klart uttryckt. Det vi har sagt har full täckning.

Sedan gör fru Troedsson en jämförelse med Norge, men en sådan jämförelse är helt orimlig därför att det norska bolag som har hand om denna verksamhet har helt andra förutsättningar än Apoteksbolaget har här. Det har ett större sortiment, som det måste tillhandahålla apoteken i glesbygd osv. En jämförelse är därför helt orimlig och helt onödig.

Sedan säger fru Troedsson att det förhållandet att man har fått två ministrar i socialdepartementet sammanhänger med att man vill prioritera hälso- och sjukvården. Samtidigt har man ingen invandrarminister längre. Skulle man dra konsekvensen av det fru Troedsson säger skulle det alltså betyda att regeringen är mycket ointresserad av invandrarnas problem.

Så detta med arbetsgivaravgiften. När vi gör en uppgörelse med facket – TCO och LO – om att löntagarna skall avstå i lön det vi tar ut i arbetsgivaravgift, då är det enligt fru Troedsson fullständigt orimligt. Men när regeringen nu lägger fram ett liknande förslag – fastän pengarna skall användas till ett annat ändamål – är det höjden av ekonomisk klokskap! Fru Troedsson måste ändå bestämma sig för vilken väg hon vill gå. Om man tar dessa 1,6 % i arbetsgivaravgift eller socialförsäkringsavgift måste det innebära att landstingen också får betala den arbetsgivaravgiften. Om man nu skall fullfölja det resonemanget måste ni, för att komma fram till det resultat som fru Troedsson här presenterade, räkna med hela lönesumman för hela landets inkomsttagare. Men ni glömmer samtidigt att tala om vilken bättre balans i samhällsekonomin detta skulle ha till följd. Det är följaktligen ett teoretiskt räknexempel och ingenting annat som fru Troedsson använder.

Sedan detta med sjukhussjukan. Nog skulle utskottet ha kunnat tillmötesgå våra krav om att starta den 1 juli i stället för att vänta till den 1 januari. Fru Troedsson säger att dröjsmålet beror på att man vill ha förhandlingar med Landstingsförbundet. Vad i Herrans namn har detta

med Landstingsförbundets verksamhet att göra? Det är ett argument gripet ur luften av sjukvårdsministern.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Troedsson försöker tillskriva mig uppfattningen att en ökad sjukvård skulle vara ett mål i sig. Jag tycker tvärtom att den sjukvård vi har i dag verkar ha den inriktningen. Man gör ju ingenting för att minska den ohälsa vi har i vårt land – som ökar om man ser till helheten. Här kastar man fram begrepp som egenvård, frisksport och motion som lösningar på hälsoproblemen – det var ju vad statsrådet sade.

Jag måste då ställa frågan till statsrådet: Vilka är orsakerna till vårt sjukdomstillstånd? Är det utslagningen på arbetsplatserna, den höga arbetstakten och miljöfarorna där? Är det våra livsmiljöer i bostadsområdena, är det våra trafikmiljöer, luftföroreningarna och de olika ämnen som finns? Vad görs åt dem? Vad har förbättrats där, vad har sjukvårds- och hälsovårdsmyndigheterna för syn på dessa frågor och vad gör de? – Det skulle vara intressant att höra hur statsrådet ser på sjukvårdens möjligheter att klara av dessa problem. Egenvården kan få effekt först i ett längre perspektiv, då man har löst de här problemen.

Sedan får naturligtvis SAP och den borgerliga regeringen göra upp om de 1.5 procenten i arbetsgivaravgift och betydelsen därav vad gäller löner för de sjukvårdsanställda. Men eftersom statsrådet har aktualiserat frågan om ökade löner skulle det ändå vara intressant att få veta: Varifrån skall de pengarna tas i dag? Från ökade landstingsskatter? Och varifrån får vi det ökade utbudet av sjukvårdspersonal? Kastar man ur sig sådana påståenden, får man väl ändå inte lämna den frågan obesvarad.

Fru statsrådet TROEDSSON:

Herr talman! Herr Karlsson i Huskvarna sade att det gällde att snabbt, tillförlitligt och billigt få fram läkemedlen. Det är precis det som är bakgrunden till mitt ställningstagande i denna fråga.

Detta att förstatliga en hel bransch är någonting som man borde fundera åtskilligt över innan man gör. De exempel som vi har på detta område manar förvisso inte till efterföljd.

Herr Karlsson var fundersam över att vi hade velat diskutera sjukhusinfektionerna med landstingen. Vad har de med sjukhusinfektionerna att göra? frågade herr Karlsson. Det kan han ju fråga sig efter att ha varit ordförande i socialutskottet ett antal år! Jo, av någon underlig anledning uppträder nämligen sjukhusinfektionerna på sjukhusen, som är landstingens inrättningar, herr Karlsson.

En annan anledning till att vi väntat litet med detta beslut är att vi velat diskutera med tillgänglig medicinsk expertis om bästa sättet att komma till rätta med problemet.

Herr Karlsson undrade över socialförsäkringsavgifterna. I ena fallet var det höjden av klokskap, och i andra fallet var det raka motsatsen.

Nr 105

Onsdagen den
13 april 1977

Sjukvården, m. m.

Enligt herr Karlsson skulle man få bättre balans i samhället med höjda arbetsgivaravgifter. Men erfarenheterna och läget för svensk ekonomi visar att socialdemokraternas entydiga satsning på ständigt höjda arbetsgivaravgifter har slagit snett. En höjning av arbetsgivaravgifterna belastar ensidigt svenska varor och svenska tjänster. Däremot slipper utländska varor helt undan. En höjning av arbetsgivaravgifterna slår också oändligt mycket hårdare mot landstingen och kommunerna som stora arbetsgivare än exempelvis en höjd moms skulle göra.

Den ensidiga satsningen på höjd arbetsgivaravgift för att finansiera än det ena än det andra har lett till att konkurrensförmågan för svensk industri har avtagit på ett sätt som alla i dag är utomordentligt medvetna om.

Vi är de första att beklaga att vi behövt tillgripa instrument som en momshöjning. Men jag vågar ändå bestämt hävda att det är betydligt bättre än en motsvarande höjning av arbetsgivaravgiften, just därför att den höjda momsen inte försämrar konkurrensförmågan för det svenska näringslivet och inte i samma utsträckning slår mot landsting och kommuner.

Som bekant har också vi tvingats höja arbetsgivaravgifterna. En höjning kommer också nästa år. Men det är sådana höjningar av arbetsgivaravgifterna som är försäkringstekniskt motiverade. Vår uppfattning är att arbetsgivaravgifter skall vara socialförsäkringsavgifter som motsvaras av förmåner. Stiger förmånerna i värde och ökar kostnaderna för förmånerna, då är det rätt och rimligt att man också höjer socialförsäkringsavgifterna. Men arbetsgivaravgifter som en *Mädchen für alles*, som skall lösa alla problem – nej! Dagens ekonomiska situation visar kanske bättre än något annat att det var fel väg att gå. Man skulle ha valt andra metoder.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Troedsson gjorde ett stort nummer av att jag undrade vad Landstingsförbundet har med sjukhusinfektionerna att göra. Jag vet inte att landstingen har med sjukhusinfektionerna att göra på annat sätt än att de är huvudmän för sjukhusen. Kan fru Troedsson med kraft göra gällande att hon, därför att regeringen behagar anslå 700 000 kr. till bekämpande av sjukhusinfektionerna, nödvändigtvis måste ta upp förhandlingar med Landstingsförbundet? Det är med förlov sagt ett dåligt argument.

Sedan säger fru Troedsson om arbetsgivaravgifterna att vår konkurrenskraft är sämre därför att de svenska varorna beläggs med arbetsgivaravgifter. Men, fru Troedsson, om vi hade gjort på det sätt som den gamla regeringen och löntagarorganisationerna hade kommit överens om, att löntagarna skulle avstått från 3 % av lönehöjningarna för att på det sättet få till stånd en skatteomläggning, hade väl det inneburit att vi hade vunnit någonting med detta? Om de berörda löntagarna hade fått motsvarande lönehöjningar som då hade beskattats, hade vi fått ta ut 10 %. Jag vågar hävda att arbetsgivaravgifterna så som de är tillkomna

under socialdemokratisk tid inte har medfört ett högre utan snarare ett lägre löneläge. Man vinner alltså på det systemet.

Fru Troedssons linje är höjd moms. Hon fäster sig inte ett ögonblick vid att den höjda momsen drabbar låginkomsttagarna. Det spelar ingen roll om det drabbar dem, det är fru Troedssons modell. Jag kan inte fatta att en sjukvårdsminister kan resonera så ansvarslost.

Fru statsrådet TROEDSSON:

Herr talman! Herr Karlsson i Huskvarna försökte dra det gamla paradnumret, att om löntagarna avstår 3 % i form av höjda arbetsgivaravgifter skulle de få en betydligt större skattelättnad. Men herr Karlsson glömmer ju bort att regeringens förslag innebar att löntagarna bara behövde avstå 1,5 % i arbetsgivaravgifter och att de dessutom fick något större marginalskattelättnader än med regeringens gamla förslag. Löntagarna vann alltså på detta sätt på två fronter – dels genom att utrymmet för löneökningar blev något större, dels genom att de fick behålla något mer av sina löneökningar också i vanliga inkomstlagen. Och det måste väl ändå, herr Karlsson, underlätta försöken att få fram den personal som så utomordentligt väl behövs till sjukvården, till hälsovården och inom barnomsorgen?

Herr Karlsson räknar bakvänt i det avseendet, och jag hoppas att herr Karlsson någon gång vid tillfälle sätter sig ned och funderar på detta. Jag tror inte att det är mödan värt att jag en fjärde gång håller en lektion härom för herr Karlsson.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag är ledsen om jag bryter den här i och för sig intressanta diskussionen om sjukvården.

Jag skall argumentera för två vpk-motioner; den ena handlar om barnolycksfall och den andra om de tjänster vid Karolinska sjukhuset som nys debatterades.

Lika många barn dör varje år på grund av olycksfall i vårt land som för 50 år sedan. Något mer än en tredjedel av dödsfallen är trafikolycksfall, knappt en tredjedel förorsakas av drunkning och resten av olika olyckor i framför allt hemmen.

Den s. k. Stockholmsundersökningen från 1955 visade t. ex. att vart tionde barn i Stockholmsområdet måste uppsöka läkare efter olycksfall. I en undersökning i Östersund redovisas likartade resultat. Men i Östersundsundersökningen analyserades också orsaksförloppet och orsaks-sammanhanget vid barnolycksfallen. Det visade sig att i drygt 50 % av fallen var riskerna i miljön avgörande för olycksfallen. Bristfällig övervakning och tillsyn svarade för 20 %. Undersökningen visade också att de flesta olycksfallen var "onödiga", dvs. de hade gått att förhindra. Inte mindre än 60 % av olycksfallen var "förhinderbara" med enkla förebyggande åtgärder. Man har beräknat att 200 000 barnolycksfall varje år kräver läkartillsyn.

Det saknas i och för sig inte engagemang i denna fråga. Men engagemanget är lokaliserat på alltför många instanser – planverket, konsumentverket, trafiksäkerhetsverket, samarbetskommittén mot barnolycksfall, statens lekmiljöråd och olika kommunala instanser. Alla har på något sätt en bit av ansvaret, men ingenstans hittar man någon som bär huvudansvaret.

Det saknas samordnande organ både på det centrala planet och på lokalplanet. Det saknas också möjlighet till kontroll och en aktiv bevakning av barnens miljö. Vidare finns ingen fortlöpande registrering av barnolycksfallen, deras förlopp och verkningar. En lokal olycksfallsrapportering skulle kunna utgöra basen för barnskyddsarbetet i kommunerna.

Herr talman! Samhället måste på ett kraftfullare sätt än tidigare reglera det arbete som görs för att minimera riskerna för barnolycksfall. Hur skall man då åstadkomma en säkrare och riskfriare miljö för barnen?

Tidigare i dag har vi debatterat föräldrautbildning. Genom en allmän föräldrautbildning och genom en god kollektiv barnomsorg skulle förmodligen en del olyckor kunna förhindras. Men de stora insatserna måste göras av dem som planerar barnens miljö, både inne och ute, dvs. stadsplanerare och miljöplanerare. Om barnens "farliga miljö" kunde ersättas med barnvänliga miljöer skulle förmodligen många riskfaktorer försvinna.

För dem som har läst utskottsbetänkandet kan det tyckas som om vpk-motionen, som handlar om hur man skall förhindra barnolycksfall, blivit tillgodosedd, dels genom en – det skall jag gärna erkänna – välvillig skrivning av utskottet, dels genom det faktum att socialministern aviserat en utredning om barnolycksfallen. Det kan också tyckas vara grinigt i överkant av mig att inte nöja mig med detta.

Faktum är emellertid att det förmodligen är helt onödigt att fördröja aktiva åtgärder i kampen mot barnolycksfallen genom ytterligare en utredning. För det är vad man gör.

I barnmiljöutredningens betänkande Barns hälsa ägnas ett kapitel av sju just åt en kartläggning av barnolycksfallen. Dessutom finns det också på andra håll dokumenterade kunskaper om barnolycksfallen.

Frågan hade i stället förts mer framåt om vpk-motionens att-satser hade bifallits, nämligen: att riksdagen uttalar sig för inrättandet av ett samordnande centralt organ med uppgift att handha barnskyddsfrågor, administrera en övergripande registrering av barnolycksfallen och deras förlopp för utvärdering och slutsatser samt att riksdagen hos regeringen hemställer om initiativ till utformning och bestämmelser och anvisningar enligt vilka en lokal förankring säkerställs inom kommunerna av frågor angående förebyggande av barnolycksfall.

Man skall emellertid, herr talman, inte förtrötts och därför yrkar jag bifall till motionen 955.

I budgetpropositionen ställs 400 redan befintlig tjänster för sjukvårdspersonal vid Karolinska sjukhuset utan medel. Detta motiveras med att

en utredning skall ske av personalfrågorna. Denna utredning skall emellertid främst se över den personaladministrativa sidan av sjukhusets verksamhet. Dessutom redovisade sjukhusdirektionen redan 1975 i en utredning att de 663 extra tjänster som inrättats under hand sedan 1960-talet behövs om sjukhuset skall klara av sin sjukvårdande verksamhet vid sidan av forskning och utbildning. Behovet av en ny utredning kan alltså ifrågasättas.

Om inte de 400 tjänsterna, som har direkt sjukvårdande uppgifter, går att behålla, måste enligt företrädare för de lokala fackliga organisationerna verksamheten dras ned i motsvarande grad, eftersom personalsituationen redan i dag är hårt ansträngd. Det innebär att frågan om Karolinska sjukhusets upptagningsområde måste omprövas. Den redan nu mycket hårt ansträngda personalsituationen slår igenom överallt i sjukhusets vårdansvar.

Därför föreslår vänsterpartiet kommunisterna i motionen 1109 att medel ställs till förfogande så att de 400 extra tjänsterna – 32 för kuratorer och rehabiliteringspersonal, 133 för sjuksköterskor, 133 för ekonomipersonal och 98 för annan vårdpersonal – finansieras som ordinarie tjänster vilka ingår i sjukhusets personalförteckning.

Utskottet säger sig kunna förutsätta att sjukhuset under kommande budgetår i huvudsak får behålla antalet extra sjukvårdstjänster. Det finns emellertid ingen som helst garanti för detta. Vad personal och patienter vid Karolinska sjukhuset behöver är ett beslut, som konkret ställer medel till förfogande för dessa tjänster så att sjukhuset har någon chans att komma ur den jobbiga cirkel som sjukhuset på grund av växande upptagningsvolym drivits in i.

Det föreligger, som har omnämnts tidigare, också en s-motion med krav på att man ekonomiskt tillgodoser sjukhusets personalbehov. Jag finner det litet märkligt att socialdemokraterna inte har fogat någon reservation till utskottets betänkande.

Herr talman! Jag yrkar att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionen 1976/77:1109 beslutar

a. till Karolinska sjukhuset: Driftkostnader för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 600 360 000 kr.,

b. som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen 1976/77:1109 anförts om bibehållande av vissa sjukvårdstjänster vid Karolinska sjukhuset, samt

c. hos regeringen begära att kostnaderna för bibehållande av de under b angivna tjänsterna beräknas och upplöses på förslag till tilläggsbudget för budgetåret 1977/78.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Till skillnad från vpk:s agerande beträffande föräldrautbildningen, som Inga Lantz och jag diskuterade tidigare, vill jag gärna erkänna att vpk verkligen har varit pådrivande när det gällt att förhindra barnolycksfall. Jag tycker nog att det är ganska riktigt som Inga Lantz

sade – att det är grinigt i överkant att komma med en motion igen och yrka bifall till den, sedan man ändå nått påtagliga resultat. I synnerhet tycker jag det med tanke på att vpk inte kom med något yrkande förra året, när utskottet hade en i och för sig positiv skrivning, men då mycket mindre konkret sades än i år. I år får vi besked om att en utredning skall tillsättas som skall lösa dessa problem. Just därför att en hel del arbete redan är gjort behöver det inte ta så särskilt lång tid att få fram ett förslag.

Jag skulle närmast vilja säga att oavsett om riksdagen bifaller motionen eller utskottets betänkande, så behövs det en utredning, för motionen anvisar inte hur frågan skall lösas. Den framställer önskemål om att det skall bli en ny organisation, men den säger inte hur den organisationen skall vara utformad. Den begär ett initiativ från regeringen, och det kommer ju inte utan att man först utreder vad det skall innehålla.

Skillnaden är verkligen härfin, och motionen verkar mest vara ytterligare en aktivitetsmarkering, men det finns det inget behov av i den här frågan. Jag tror inte någon bestrider att vpk har varit tidigt ute här och också fått gehör för sina krav. Var glad åt det i stället, och försök driva på så att utredningen kommer till stånd – det behöver man inte väcka några motioner i riksdagen om.

Egentligen är det samma sak i den andra frågan, om Karolinska sjukhuset. Sjukhuset och de anställda har inte ställts utan medel i årets budgetproposition mer än tidigare. Tvärtom kan man väl säga att genom den behandling som nu har skett, och det som utskottet har skrivit, har det skapats större garantier än tidigare för att sjukvården kan bibehållas i den omfattning som den har och även garantier för personalens trygghet. Det framgår av utskottets betänkande, och det är väl därför som utskottet har blivit enigt.

Jag tycker alltså att Inga Lantz borde vara nöjd med utskottets betänkande även i det fallet.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Romanus är vänlig och säger att vpk har varit tidigt ute när det gäller barnolycksfall. Men även om utskottets skrivningar i och för sig under de här åren har varit väldigt positiva så har egentligen ingenting hänt. Positiva skrivningar i ett utskottsbetänkande för inte frågan framåt. Därmed sker ju ingenting som förhindrar fortsatta barnolycksfall.

Därför har vi fortsatt att motionera och har också i motionen anvisat de vägar vi tror att man kan komma fram på i den här frågan. Vi föreslår att det inrättas ett samordnande centralt organ och också att det skapas ett lokalt organ som har ansvar för dessa frågor. Engagemanget är splittrat på så många instanser och det behövs någon som har huvudansvaret för det. Jag tror inte att det behövs ytterligare utredning för att slå fast detta, och jag är rädd för att ytterligare fördröja aktiva åtgärder mot barnolycksfallen.

När det sedan gäller tjänsterna vid Karolinska sjukhuset finns det ju ingenting i utskottets skrivning som garanterar att man får pengar till dessa tjänster. Det är riktigt som det har sagts att ingen tjänst eller ingen individ kommer att försvinna, men vad som händer är att 400 tjänster fortsätter att anslagsmässigt och ekonomiskt belasta andra poster i Karolinska sjukhusets verksamhetsbudget. Därför anser vi att statliga medel måste ställas till förfogande, om man skall ha någon chans att reda upp den rent katastrofala situation som råder vid sjukhuset, en situation som är väldigt påfrestande arbetsmiljömässigt och som både personal och patienter lider av.

Jag kan nämna att på Karolinska sjukhusets barnklinik skulle det finnas åtta avdelningar i funktion. Avdelningen för infekterade barn är helt stängd. Avdelningen för intensivvård har aldrig öppnats utan används som uppvaknandeavdelning efter operationer. En medicinavdelning och en kirurgiavdelning är veckoavdelningar, dvs. de har öppet måndag–fredag och på fredagarna flyttas barnen över till andra avdelningar. Det är främst bristen på personal som gör att arbetssituationen är ohållbar och att man måste vidta sådana här mycket olustiga åtgärder. Därför är det nödvändigt att de 400 tjänsterna finansieras med statliga medel.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är naturligtvis riktigt att de positiva skrivningarna inte stoppar några barnolycksfall. De vägar som anvisas i vpk-motionen tycker jag är bra, och den analys som Inga Lantz gjorde tidigare instämmer jag i. Men inte heller ett bifall till motionen stoppar ju omedelbart barnolyckorna. För det fordras en precisering. Vad är det för en myndighet som skall ha denna befogenhet? Hur skall den organiseras? Hur många tjänster behövs? Hur skall registreringen ordnas? Så oavsett hur man gör, behövs det någonting som vi kan kalla för en utredning eller ett arbete inom departementet eller liknande, innan det blir något resultat. Därför tror jag inte att vi är så mycket hjälpta med ett bifall till motionen.

Vad Inga Lantz bortser från – och det kan jag i och för sig förstå – är att det har inträffat något nytt, nämligen att vi har fått en ny regering som har förklarat sig villig att göra något med anledning av riksdagens tidigare uttalande, vilket den gamla regeringen inte var. Och då bör man väl ge den nya regeringen en chans att göra det. Blir det sedan inget resultat, så tycker jag att Inga Lantz skall återkomma i frågan, och då i första hand med andra instrument än motioner, och se till att regeringen får något utträttat. Men jag har ingen anledning misstänka att det inte kommer att ske någonting snart. Jag vet att direktiven redan är skrivna och att utredningen kommer att tillsättas inom kort. Därför hyscr jag ingen som helst oro på den punkten.

Även beträffande Karolinska sjukhuset är det viktigt att komma ihåg samma omständighet. Givet är att det nuvarande tillståndet inte kan få fortsätta, alltså att man har ett stort antal extra tjänster som bara flyter och som man skrapar ihop resurser till på det sätt som nu sker.

Men jag förstår om regeringen i detta fall vill ha litet tid på sig för att lösa problemen och få ett grepp om organisationen. För det är ju ändå så att man måste komma överens med landstinget i Stockholms län om hur detta skall ordnas för framtiden. Det är önskvärt att man drar ner antalet vårdplatser på Karolinska sjukhuset. Det är alla överens om. Men då måste vi ju få ersättningsplatser på andra håll. Och hur påverkar det personalsituationen?

Om man ser detta rent principiellt, så vore det naturligtvis rimligt att Karolinska sjukhuset på sikt övergick till att bli ett landstingssjukhus som alla andra; detsamma borde ske med Akademiska sjukhuset i Uppsala. Men för att det skall vara möjligt måste sjukhuset först bli i sådant skick att landstinget är berett att överta det. Staten har ju misskött sjukhuset under lång tid. Det förmodar jag att också Inga Lantz är medveten om. Men även där har regeringsskiftet inneburit att man nu börjat ta itu med frågan, och ge då regeringen den chansen! Men vad som sagts i propositionen och av utskottet har garantier skapats för att sjukvården under tiden får fortsätta och att ingen personals trygghet äventyras. Det borde väl vara något som både motionärer och andra kan vara nöjda med.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Ja, herr Romanus, det är klart att ett bifall till motionen i dag inte omedelbart stoppar några barnolyckor. Men om man tog till vara de förslag som finns i motionen skulle man på sikt kunna förhindra en del barnolyckor. Många goda förslag har stoppats i malpåse genom att frågorna överlämnats till årslånga utredningar, där man verkligen kan efterlysa konkreta åtgärder för att föra frågorna framåt. Och det är angeläget att vi mycket snabbt vidtar effektiva åtgärder mot barnolycksfallen.

Jag vet inte om någon har gjort beräkningar av tidsåtgången för den utredning som socialministern skall tillsätta. Skall det bli en ettårsutredning eller en tioårsutredning? Det skulle vara intressant att höra, eftersom också det har betydelse för denna fråga.

När det slutligen gäller Karolinska sjukhusets tjänster har det talats om en administrativ utredning, men man har redan gjort en utredning på sjukhuset, och den visar att de här tjänsterna är oundgängligen nödvändiga, om man skall behålla sjukhusets upptagningsområde. Det går inte att arbeta som man gjort hittills, har företrädare för Karolinska sjukhuset sagt mig. Man måste på något vis komma ur den onda cirkeln och starta igen från scratch. Och det kan man göra om man får de här tjänsterna som ordinarie tjänster i sjukhusets verksamhetsområde. Då först har sjukhuset en chans att komma ur den onda cirkel som man nu är inne i och som gör att förhållandena är olidliga för både personalen och patienterna.

Herr LEUCHOVIUS (m):

Herr talman! Det avsnitt om hälso- och sjukvård i socialutskottets betänkande 1976/77:25 som vi nu debatterar berör ett angeläget område, där enigheten under åren mellan de olika partierna varit mycket stor. Det är åtminstone den erfarenhet jag har från mitt arbete i landsting och landstingsförbund. Det råder allmän enighet om att man skall kunna erbjuda den enskilda människan en så god sjukvård som det över huvud taget är möjligt. Vid historieskrivningen i motion 270 av herr Palme m. fl. kunde man gott ha gjort detta erkännande, och man kunde också ha understrukt den betydelsefulla roll som våra landsting spelat som huvudmän och ansvariga för hälsovårdens utveckling, dimensionering och utbyggnadstakt.

Som tidigare sagts här i dag har vi i vårt land en väl utbyggd och väl fungerande sjukhusvård. Däremot har vi kanske inte kommit lika långt när det gäller utbyggnaden av den öppna vården eller, som vi ibland kallar den, "närsjukvården". Detsamma gäller utbyggnaden av vården för våra gamla, som med den åldersfördelning vi har i många områden kraftigt ökar i antal. Vårdbehovet är mycket stort för denna sektor. Enligt min mening är det därför angeläget att den nu pågående utbyggnaden av den öppna decentraliserade sjuk- och distriktsvården fortsätter. Här kommer med all säkerhet de s. k. vårdcentralerna att svara för en viktig del genom sin lättillgänglighet, och kanske kan vi även så småningom här komma fram till ett system som kan lösa husläkarfrågan. Vårdcentralerna bör också kunna ge en lösning på problemen med samverkan mellan olika huvudmäns ansvarsområden.

I propositionen som ligger till grund för utskottets betänkande nämns vissa orter där försöksverksamhet pågår på detta område. Jag kan upplysningsvis säga att vi i mitt eget landsting, i Skaraborgs län, redan har lämnat denna försöksverksamhet och för några år sedan fattat beslut om att det skall finnas minst en vårdcentral i varje kommun. I dag har vi till hälften förverkligat detta mål, och vi fortsätter. I dessa vårdcentraler ingår förutom landstingets egna öppenvårdsfunktioner, bestående av läkarmottagningar, distriktsvård, tandvård, dagvård m. m., även kommunernas socialvård samt försäkringskassa, apotek och ibland också arbetsförmedling.

I anslutning till vårdcentralerna finns också ett sjukhem för långtidssjuka för kommunens behov. Jag kan bara tillägga att de hittills vunna erfarenheterna varit enbart mycket positiva, att vårdcentralerna fungerar bra och att samarbetet mellan de olika huvudmännen också fungerar utmärkt. Jag tror att vi har gjort en riktig satsning, och vi kommer därför att fortsätta med utbyggnaden tills vi är klara. Men jag skall kanske nämna att bristen på bl. a. allmänläkare är en icke obetydlig hake. Jag hoppas att nya initiativ tas på detta område, så att vi kan få tillräckligt många allmänläkare för att något så när kunna klara den öppna vården inom våra landsting.

En decentraliserad utbyggnad av den öppna vården och utbyggnaden

Nr 105

Onsdagen den
13 april 1977

Sjukvården, m. m.

av långtidssjukvården bör kunna ge oss bättre förutsättningar för en ökad hemsjukvård. Jag har tillsammans med Sten Svensson i Skara väckt en motion, där vi i tolv punkter föreslår riktlinjer för en utbyggd hemsjukvård, en vårdform som jag är övertygad om att de allra flesta så länge som möjligt väljer framför institutionsvård.

Låt mig här bara nämna att vi för några år sedan gjorde en undersökning i mitt landsting, där vi intervjuade alla våra ca 1 200 hemsjukvårdspatienter om hur de såg på sin vård och var de önskade bli placerade. Vi fick en mycket hög svarsfrekvens, långt över 90 %. Resultatet blev att av dessa 1 200 intervjuade var det bara 3 % som ville komma in på ett sjukhem. De övriga ville också i fortsättningen erhålla sin vård i form av hemsjukvård. Jag tror att vi i dag har bättre möjligheter, genom det teamarbete som förekommer, att ge hemsjukvården en mera vårdande uppgift än vad vi haft tidigare.

Min medmotionär Sten Svensson kommer senare i debatten att närmare redogöra för motionens förslag. Jag skall därför begränsa mig till en punkt som berör frågan om larmsystem. Det gäller de möjligheter som tekniken medger i form av kombinerade aktiva och passiva alarmsystem. Vi har särskilt berört detta i ett av motionens avsnitt. Med den ökning av hemsjukvården och av tillsynen av äldre och sjuka i hemmen som är både nödvändig och vällovlig finns alla skäl att samtidigt öka säkerheten och tryggheten under de stunder – och de kan vara nog så långa – då någon vårdare inte är närvarande. Det bör också f. ö. gälla de äldre, sjuka eller handikappade som inte står under kontinuerlig vårdtillsyn. Såsom vi framhåller i vår motion förfogar televerket redan nu över den här typen av larmsystem. Hittills har inte särskilt många anordningar monterats. Vi menar att det beror på att televerket inte har varit så speciellt ambitiöst då det gäller att marknadsföra tekniken. En aktiv sådan marknadsföring måste oundgängligen ingå i en utbyggd hemsjukvård. Framför allt skulle säkert alla anhöriga och huvudmän för vården av de äldre, sjuka och handikappade få upp ögonen för och utnyttja en sådan möjlighet till ökad säkerhet för alla dem som har behov av det.

Herr talman! Den kraftiga utbyggnad av hälso- och sjukvården som nu pågår ute i våra landsting – och om takten i denna tycks vi alla vara rätt eniga – kommer att kräva betydande ekonomiska satsningar. Flera landsting har prognoser som pekar på höjningar av landstingsskatten på 5 kronor eller mer inom den närmaste femårsperioden. Vi kan inte fortsätta enbart på skattehöjningens väg för att täcka kostnaderna för denna utbyggnad. Inte heller lär vi lösa detta stora problem genom den i den socialdemokratiska motionen föreslagna höjningen av arbetsgivaravgiften, som ger ett obetydligt nettotillskott, då den drabbar landstingen i egenskap av arbetsgivare mycket hårt. En bättre form som närmare borde övervägas är att t. ex. bilister mera skulle bidra till att betala de kostnader som trafikskadorna medför genom tillägg till bilförsäkringen, eller att någon del av tobaks- och spritskatten skulle gå till landstingen, som ändock får ta hand om de skador som uppstår genom användandet

av dessa stimulansmedel. Och varför satsar vi inte mer i förebyggande syfte än vi nu gör? Vi tar hand om människor först när de blir sjuka, men gör oändligt litet för att undvika sjukdom. En ökad satsning på hälsoupplysningens område torde vara en bra investering. Jag noterar med tillfredsställelse den positiva syn det ansvariga statsrådet Troedsson har på de här frågorna om hälsoupplysning. Jag tror det finns mycket att göra på denna punkt.

Herr talman! Till slut vill jag bara instämma i de synpunkter som redan har framförts av herr Romanus när det gäller de socialdemokratiska reservationer som finns på detta avsnitt i betänkandet.

Jag vill dock säga några ord angående utskottets ställningstaganden till en ny datortomograf vid Karolinska sjukhuset för skallundersökningar. Det kan tyckas märkligt att utskottet reagerat så pass kallsinnigt på den här frågan, men riksdagen kan knappast – inte ens när det gäller ett statligt sjukhus som Karolinska sjukhuset – skriva sjukhusdirektionen en omprioritering av de äskade anslagsändamålen på näsan. Nedskärningen av anslaget har dessutom i praktiken gjorts långt ovanför behovet av en datortomograf. Det är tyvärr en enligt min mening dålig tradition att Karolinska sjukhuset genom tiderna drabbas så hårt av nedskärningar i de äskade anslagen. Jag vill nog instämma i riksdagens revisorers synpunkter i deras granskningspromemoria över Karolinska sjukhusets upprustning. På sikt får man hoppas på en ändring till det bättre. Det föreslås ju också av riksdagens revisorer, men en sådan ändring löser inte Karolinska sjukhusets akuta behov i dag av en datortomograf för skallundersökningar. Tyvärr måste jag säga att inte heller ett anslag på 2,5 milj. kr., som herr Karlsson i Huskvarna m. fl. har begärt för ändamålet, löser problemet. Det beloppet bygger på en redan föråldrad behovsberäkning, enligt de uppgifter jag har erhållit.

Om investeringen i en datortomograf är så lönsam som vi har hört här tidigare i dag, är jag övertygad om att motionärernas önskemål ganska snabbt skall kunna lösas på ett tillfredsställande sätt.

Mot denna bakgrund har jag ställt mig bakom majoritetens ställningstagande i utskottsbetänkandet, även på den här punkten. Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Herr BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Socialutskottets betänkande nr 25 är så omfattande att debatten ju har uppdelats på tre avsnitt. Jag hade tänkt knyta några reflexioner till flera punkter i betänkandet. Hela debatten kring det första avsnittet gällde emellertid familjepolitiken. Mina reflexioner gäller utslutande förhållanden inom hälso- och sjukvården, som jag har tagit upp i några motioner. Vad jag i och för sig kanske hade bort anknyta till punkterna 1 och 2 i betänkandet kan också anknytas till punkterna 13 och 14 och följaktligen beröras här. Några andra yrkanden än bifall till utskottets hemställan har jag inte.

I utskottets betänkande har jag åtnjutit den inte ovanliga förmånen

att få mina motioner avstyrkta. I tre av fallen har detta haft formen av en hänvisning av de synpunkter, som anförts i motionerna, till pågående utredningar. Såväl när det gäller förslag om att minska byråkratin inom statsförvaltningen genom att avskaffa nämnden för undervisnings-sjukhusens utbyggnad som när det gäller framställningen om översyn av vissa termer, som f. n. urskillningslöst används inom sjukvårdsarbetet och socialvården, liksom när det gäller förslaget till "omvänd" föräldraförsäkring – dvs. när vuxna "barn" vårdar sjuka föräldrar i hemmet – vill jag gärna tacka för utskottets i sak positiva behandling av mina funderingar och har f. n. ingenting ytterligare att tillägga. Det har emellertid glatt mig mycket som enskild motionär att finna mig vara i gott sällskap med riksdagens revisorer och vederbörliga remissmyndigheter när det gäller nämnden för undervisningssjukhusens utbyggnad. De organ som finns angivna under punkt 14 i betänkandet kan säkert träda i dess ställe.

Statsrådet Troedssons inledande ord om de två statsråden i socialdepartementet ger mig också tillfälle att anknyta till den fjärde av mina motioner, där jag, efter nära 40 år, på nytt aktualiserat ett förslag som ursprungligen väcktes motionsvägen av Bertil Ohlin och Kerstin Hesselgren vid 1938 års riksdag, nämligen om inrättande av ett hälsovårdsdepartement.

I min motion försökte jag analysera de svårigheter som mött tidigare försök att hålla samman hälso- och sjukvård samt socialvård inom en och samma departementsorganisation. Att motsvarande försök när det gäller sammanslagningen av socialstyrelsen och medicinalstyrelsen varit långt ifrån problemfritt, utan snarare en källa till bekymmer och besvikelse, är ju väl känt, och jag vill ett ögonblick uppehålla mig vid detta.

Socialstyrelsen har nyligen varit föremål för analys av riksrevisionsverket, som hade åtskilliga anmärkningar att göra. Därefter har socialstyrelsen själv beordrats att företa en utredning som kallas för ÖSoS. Ur en publikation från den utredningen, daterad i januari i år, framgår bl. a. följande: "Socialvård och sjukvård har olika kunskapsteoretisk bakgrund som ger uttryck för olika sätt att se på människan."

"De administrativa systemen är olika och sätten att fatta beslut skiljer sig åt."

"Socialvård och sjukvård arbetar med olika lagkomplex."

"Samarbetet mellan de bägge områdena fungerar trots byråblandningen inte heller tillfredsställande."

Den analys som riksrevisionsverket och översynsutredningen har gjort visar alltså tydliga skillnader mellan vad som är socialvård och vad som är sjukvård. Ingenstädes diskuteras dock på allvar, om inte problemen är fundamentala och den bästa lösningen trots allt kanske vore att arbeta med två var för sig homogena organisationer, som man tidigare gjort, vilka skulle kunna stödja varandra i stället för att skapa en mängd interna problem, som måste överbryggas eller neutraliseras och resultera i ur-

vattnade åtgärder. Frågan är, om inte denna problematik är grundläggande och därför också gäller socialdepartementet sådant det nu är. Måhända – jag uttrycker mig mycket försiktigt – hade det därför varit av värde att förutsättningslöst analysera den här problematiken.

Jag har också i det sammanhanget nämnt ett förslag som tidigare aktualiserats av medicinska fakulteten i Lund, nämligen att knyta de medicinska fakulteterna i riket till det departement som ansvarar för hälso- och sjukvården, på samma sätt som jordbrukets högskolor lyder under jordbruksdepartementet. Med den nya högskolans nomenklatur skulle förslaget rimligtvis gälla hela vårdyrkesutbildningen. Den nya högskoleorganisation, som om några veckor kommer att beslutas här i kammaren, innebär för medicinens del att en väl fungerande verksamhet, i likformighetens intresse, sannolikt kommer att deformeras och gå ovissa öden till mötes. Jag kan mycket väl föreställa mig att tanken på ett hälsovårdsdepartement, som också bär ansvaret för utvecklingen inom medicinen och vårdyrkena och som företräder viss sakkunskap och verkligt intresse, under kommande år kommer att växa sig starkare. Det är, som nämnts, inte första gången som de problem jag aktualiserat i min motion lagts fram för riksdagen, och en aning säger mig att det inte heller är den sista.

Jag vill emellertid, herr talman, också begagna tillfället till att ta upp en fråga som herr Romanus i sitt anförande ställde till kammarens ledamöter, nämligen hurudana långvårdssjukhus man egentligen bör bygga. Han uttalade därvid skepsis mot stora, centrala långvårdsenheter och ville att man i fortsättningen skulle försöka få fram flera inte så stora äldrevårdshem med sjukavdelningar. Jag är för egen del övertygad om att denna utveckling, som man nu börjar orientera sig mot på olika håll i landet – i varje fall från Västerbotten till Skaraborg – är riktig. Det är heller ingen nyhet; ålderdomshem med sjukavdelning har ju funnits redan tidigare.

Herr Romanus berörde också akutvården. Jag tror det är viktigt att framhålla att troligen hälften eller fler av patienterna vid landets medicinska kliniker är pensionärer. På vår klinik fann vi vid en efterundersökning att tre av fyra av dessa patienter – mestadels intagna akut, som jourfall, och med en medelålder på över 75 år – efter behandling åter kunde skrivas ut till sina hem. 10 % avled på akutsjukhuset, och 12–13 % fick senare vård på långvårdssjukhus.

I själva verket är samspelet mellan akutsjukvården och vård i hemmet av allt att döma en minst lika väsentlig sak för de äldre som för de yngre medborgarna. Vårdplatserna inom akutvården är kanske något dyrare än inom långvården. Men man måste ju se till effektiviteten också, och om man kan uppnå en längre tid av begränsade – eller inga – vårdbehov i hemmet efter en effektiv akutvård, så är detta rimligtvis både humanare för patienterna och billigare för samhället än motsvarande sammanlagda tid på en institution.

Jag tror det är viktigt att man gör klart för sig hur de äldres sjuk-

vårdsbehov *verkligen* ser ut och inte nöjer sig med schematiska lösningar, vilka kanske delvis betingats av socialutredningens långrotning, som förefaller att ha fördröjt praktiska lösningar av frågor som hört hemma till hälften hos primärkommunerna, till hälften hos landstingen. Här måste nu till ett konstruktivt och fördomsfritt nyskapande. Vad herrar Leuchovius och Sten Svensson föreslagit i sin motion finner jag för min del föredömligt.

Herr HJORTH (s):

Herr talman! Förra året väckte jag och några partikamrater en motion med begäran om en utbyggnad av den yrkesmedicinska verksamheten vid Akademiska sjukhuset i Uppsala. I motionen erinrade vi om att Uppsala sedan 1974 hade egen yrkesinspektionsavdelning och att den starka kopplingen mellan yrkesinspektionen och yrkesmedicinen aktualiserade behovet av en yrkesmedicinsk klinik i Uppsala.

I ett frågesvar i riksdagen i december 1975 hade också dåvarande socialministern Aspling sagt att målet i en första etapp var att förse samtliga regionsjukhus med kvalificerade resurser för yrkesmedicinsk verksamhet.

I sin behandling av vår motion hänvisade utskottet till det pågående utredningsarbetet.

Vid årets riksmöte har samma motionärer återkommit om den yrkesmedicinska verksamheten vid Akademiska sjukhuset i Uppsala. Vi understryker i motionen vikten av utbildning av yrkesmedicinare så att behovet av insatser inom yrkesmedicin och företagshälsovård tillgodoses. Därvid är inrättandet av en särskild överläkartjänst nödvändigt.

Med samma hänvisning till det pågående utredningsarbetet som förra året avstyrker socialutskottet vår motion även i år. Utskottet säger att överväganden om inrättande av yrkesmedicinska kliniker skall behandlas av den pågående regionsjukvårdsutredningen och vidare att den utredning om företagshälsovården och den yrkesmedicinska verksamheten som tillsattes i fjol skall ta fram ett underlag för hur yrkesmedicinen skall planeras.

Det är i stort sett samma motivering som i fjol för avstyrkande av vår motion som utskottet presterar. Naturligtvis kan det bero på att de nämnda utredningarna inte är klara med sitt arbete.

Kravet på en yrkesmedicinsk klinik i Uppsala framkom också i den plan för hälso- och sjukvården som landstinget har antagit. Nu tycker jag att behovet av en yrkesmedicinsk verksamhet inom Uppsala sjukvårdsregion är så klart dokumenterat att man kunde förorda denna klinik från utskottets sida utan inväntande av utredningsarbetet. Regionen omfattar ett stort område i Bergslagen, i Uppland och långt upp i Norrland med många tunga industrier med problem ur miljö- och hälsosynpunkt. Därtill kommer att sjukhuset har goda resurser att klara en sådan verksamhet.

Det mest angelägna är att bredda utbildningen på detta område, och det tar sin tid. Därför finner jag det beklagligt att inte utskottet kunnat

tillstyrka den överläkartjänst som sjukhusets direktion begärt och som socialstyrelsen tillstyrkt. Då hade man snabbare kunnat få i gång verksamheten vid Akademiska sjukhuset i Uppsala när det pågående utredningsarbetet avslutats.

Jag har, herr talman, inget yrkande.

Herr SVENSSON i Skara (m):

Herr talman! Socialutskottet har, som herr Leuchovius redan påpekat, även yttrat sig över motion nr 731. I denna motion har vi lagt fram förslag till riktlinjer för den fortsatta utvecklingen av hemsjukvården, formulerade i tolv punkter. Jag skall här närmare ta upp en av dessa punkter, som gäller frågan om att utreda förutsättningarna för organiserandet av hemsjukvård i hemliknande bostadslägenheter – eller, som vi kallar det, "bostadssjukhem".

Först vill jag slå fast att hemsjukvård i första hand skall syfta till att ge vård i vårdtagarens eget hem. Denna form tillgodoser de äldres önskan om att få vara kvar i sin invanda miljö och ändå känna tryggheten av att få medicinsk vård. Detta innebär också en mer personlig kontakt med andra människor. Vården i det egna hemmet är och förblir den mest primära formen av hemsjukvård!

I en situation där hemsjukvård inte längre kan bedrivas i patientens eget hem bör överflyttning ske till en vårdform som är så lik hemmiljön som möjligt. Eller, bättre uttryckt: Långvården skall så långt som möjligt komma ifrån den institutionella formen och närma sig hemmiljön. Herr Romanus har ju tidigare i debatten varit inne på liknande tankegångar, vilket jag noterar med tillfredsställelse.

Gränsen mellan kommunernas och landstingens ansvarsområden är i dag ganska diffus. Vår idé om bostadssjukhem skall därför ses som ett förslag till att försöka komma till rätta med de nackdelar som de nuvarande ansvarsgränserna har skapat. Förslaget innebär, om det kan förverkligas, en samordnad hemsjukvårdsorganisation och ett odelat ansvar för verksamheten.

I dag flyttas många människor mellan ålderdomshem, akutsjukhus och långvårdsklinik alltefters sitt tillstånd. På det föreslagna bostadssjukhemmet skulle en gammal människa kunna få tryggheten att vårdas i samma miljö livet ut. Därigenom skulle akutsjukvården avlastas, samtidigt som långvårdspatienterna ges plats i en miljö som bättre anknyter till den invanda tillvaron.

Bostadssjukhemmen bör ges en flexibel utformning vad gäller både lägenhetsstorleken och andelen integrerade sjukrum för boende med viss vårdbehov. Lägenheterna bör grupperas omkring gemensamma servicefunktioner för såväl hälso- och sjukvård som social och kulturell service samt fritidsservice. Samhället bör även i dessa hänseenden skapa bättre förutsättningar för att kunna ge den enskilde individen ett större mått av valfrihet och oberoende.

Integreringen av olika kategorier med växlande grad av service- och

vårdbehov bör även sträcka sig utanför bostadssjukhemmets egentliga område och ingå i den organisation som har att svara för sjukvård i patienternas egna hem.

Tanken är sålunda att bygga vidare på de erfarenheter vi redan har av den form av samverkan mellan landsting och kommuner som kommit till uttryck i verksamheten vid s. k. vårdcentraler. Även på långvårdsområdet måste landsting och kommuner kunna samverka på samma sätt som där har skett.

En stor fördel med bostadssjukhem blir att den enskilde vårdtagarens hem kan hållas intakt. Vissa möbler och andra privata tillhörigheter kan t. ex. tas med till bostadssjukhemmens lägenheter. Då kan man lättare undvika att det egna hemmet skingras, och den enskilde riskerar ej att hamna i en situation där den ena instansen hänvisar till den andra utan att besked lämnas om var vård i första hand kan erhållas. På bostadssjukhemmet kan det dessutom bli möjligt för patienten att hela tiden få vård av en och samma läkare, vilket skulle innebära en bättre kontinuitet i vården av de gamla.

I en bok som kommer ut i dagarna med titeln *Öppet brev om långvården* beskriver journalisten Birgitta Mandorf-Grevaeus sina intryck av besök på långvårdsinrättningar på bl. a. följande sätt:

”De gamla på långvården har ingen identitet. Deras hem är en säng på en sal. De har nummer och namn på sänggaveln. --- De gamla på långvården lever i en skrämmande isolering. Det finns människor som knappast sett ett barn sen de hamnade på långvården. --- Jag frågade en långvårdsöverläkare hur många av dem som fanns på kliniken som skulle kunna vårdas hemma. Alla, sade hon. Vad är det då för ett samhälle vi skapat där vi tvingas sätta våra gamla på institution därför att vi inte hinner, inte kan eller inte vill ta hand om dem.”

Boken är en tankeväckande läsning – inte minst för politiker. På ett drastiskt men ändå medmänskligt sätt pekar författarinnan på behovet av ett nytänkande på åldringsvårdens och långvårdens områden.

Att i sitt eget hem få den omvårdnad som är nödvändig när man blir sjuk eller gammal är en förmån som många i dag saknar. Från den försöksverksamhet med hemsjukvård som hittills bedrivits rapporteras att 95 % av patienterna föredrog sjukvård i hemmet framför sjukhusvård. Hemsjukvården måste därför byggas ut ytterligare som ett nödvändigt komplement till befintliga institutioner och kommande servicehus, bostadssjukhem eller äldrevårdsinrättningar, som herr Romanus nämnde. Åtgärder som syftar till att utöka antalet hemsjukvårdare måste prioriteras. Vidare bör distrikts- och dagsjukvården byggas ut för att på olika sätt ge stöd åt hemsjukvården. Herr Leuchovius har nyss uttalat synpunkter på detta som jag gärna vill instämma i.

I den nyss citerade boken *Öppet brev om långvården* redovisas även ett förslag från överläkaren Olle Sahlin i Lidköping som kan utgöra en förebild för ett s. k. bostadssjukhem. Tillsammans med stockholmsarkitekten Stig Hermansson har dr Sahlin utarbetat en modell som består

av fem punkthus med smålägenheter uppbyggda kring en vårdenhet med husläkarteam. Lägenheterna och rummen föreslås byggda så att t. ex. en lägenhet vid behov lätt kan förvandlas till ett sjukrum eller vice versa.

Självfallet måste det utredas vilka förutsättningar som finns för att åstadkomma de exempel på åtgärder eller lösningar som jag har nämnt. Men trots detta har jag ansett det angeläget att tillföra den fortsatta diskussionen dessa synpunkter – allt i avsikt att främja hemsjukvårdens utveckling. Oavsett vilka vägar man slutligen väljer måste huvudmannaskapsfrågorna och ansvarsfördelningen mellan landsting och primärkommuner få en bättre lösning.

Utskottet har mot bakgrunden av det utredningsarbete som pågår och som nyss igångsatts inte ansett det påkallat att nu detaljgranska de framförda förslagen. Jag noterar dock med tillfredsställelse att statsrådet Troedsson redan tagit en rad värdefulla initiativ med samma syfte som motionens. Sedan motionen skrevs har bl. a. flera arbetsgrupper tillsatts. Eftersom utskottet i sin mycket positiva skrivning dessutom förutsätter att de olika motionsuppslagen övervägs vid det åsyftade utredningsarbetet har jag, herr talman, inget annat yrkande än utskottets.

Herr ALSÉN (s):

Herr talman! Jag skall be att få ta kammarens tid i anspråk bara i några minuter. Jag gör det med anledning av motionen 467, som behandlas i utskottsbetänkandet på s. 68 och 69. Det är en motion av de socialdemokratiska ledamöterna på Uppsalalänsbanken och den tar upp frågan om byggande av ny kvinnoklinik vid Akademiska sjukhuset i Uppsala.

Det här ärendet är inte nytt i kammaren. Vi hade en likalydande motion med yrkande om ett omedelbart och skyndsamt projekteringsarbete för ny kvinnoklinik vid förra årets riksdag. När utskottet behandlade den motionen undvek utskottet att ta ställning och menade att man inte hade möjlighet att göra det därför att man saknade en plan för hälso- och sjukvården i Uppsala län. Vi kan nu konstatera, och det gör vi i vår motion, att en sådan plan för hälso- och sjukvården i Uppsala län föreligger.

Med anledning av det förhållandet – denna plan antogs av landstinget i Uppsala län i december 1976 – riktade jag en fråga till statsrådet Troedsson, som svarade på den den 21 januari. Frågan var i all korthet om regeringen var beredd att medverka till att projekteringstillstånd skulle lämnas för ny kvinnoklinik vid Akademiska sjukhuset i Uppsala. Den 21 januari svarade statsrådet Troedsson följande: "Enligt vad jag har inhämtat avser kommittén för Akademiska sjukhusets i Uppsala utbyggnad att under våren 1977 lägga fram förslag om uppförande av en nybyggnad för sjukhusets kvinnoklinik och begära projekteringsuppdrag. Framställningen kommer då att prövas av regeringen i vanlig ordning."

Man kan säga att det var ett ganska undvikande besked jag fick som svar på min fråga. Det är så mycket mer tilltalande att konstatera att

Onsdagen den
13 april 1977

Sjukvården, m. m.

utskottet har behandlat den motion som vi socialdemokrater fann anledning att väcka till årets riksdag mycket positivt. Utskottet anför i slutet av sin skrivning när det gäller den här frågan på s. 69: "Utskottet har inhämtat att kommittén för akademiska sjukhusets utbyggande avser att under april månad i år hos regeringen begära projekteringsstillstånd för en ny kvinnoklinikbyggnad. Då det är viktigt att lokalfrågan för kvinnokliniken löses, förutsätter utskottet att regeringen tar positiv ställning i frågan utan dröjsmål."

Jag konstaterar alltså att ett enigt utskott har, på samma grunder som statsrådet fann anledning att vara undvikande, gjort ett mycket bestämt uttalande till förmån för en omedelbar projekteringsstart när det gäller kvinnoklinikbyggnad vid Akademiska sjukhuset. Med hänsyn till det stora behov som föreligger av den här byggnaden och dess olika funktioner är det min varma förhoppning – och jag vet att jag talar för en stark opinion i Uppsala län – att regeringen och i första hand statsrådet Troedsson tar intryck av utskottets mycket bestämda uttalande. Jag finner, mot bakgrund av vad utskottet här anför, inte skäl att ställa något yrkande. Men jag uttrycker som sagt en mycket stark förhoppning att regeringen följer utskottet i det här avseendet.

Med detta anförande, i vilket herr Hjorth (s) instämde, var överläggningen slutad.

Punkten 13

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 955 av fru Lantz m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 13 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 955.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 290

Nej – 14

Avstår – 1

M o m . 3-5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 14-18

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 19

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föränleddes av bifall till motionen nr 1115 av herrar Svensson i Malmö och Hagberg i Borlänge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg i Borlänge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 19 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föränleddes av bifall till motionen nr 1115.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg i Borlänge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 289
Nej - 14
Avstår - 1

Punkterna 20-27

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 28

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Karlsson i Huskvarna m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Karlsson i Huskvarna begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 28 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Karlsson i Huskvarna m. fl.

Nr 105

Onsdagen den
13 april 1977

Sjukvården, m. m.

Nr 105

Onsdagen den
13 april 1977

Sjukvården, m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Karlsson i Huskvarna begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 155
Nej - 150
Avstår - 1

Punkten 29

M o m . 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av fru Lantz under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkan-
det nr 25 punkten 29 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av fru Lantz under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 290
Nej - 15
Avstår - 1

Herr Blomkvist (s) anmälde att han avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt nej-knappen.

Punkten 30

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Karlsson i Huskvarna m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Karlsson i Huskvarna begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 30 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Karlsson i Huskvarna m. fl.

Nr 105

Onsdagen den
13 april 1977

Sjukvården, m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Karlsson i Huskvarna begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 155
Nej - 150
Avstår - 2

M o m . 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 31-34

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 35

M o m . 1 o c h 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av herr Hagberg i Borlänge under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg i Borlänge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 35 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av herr Hagberg i Borlänge under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg i Borlänge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 291
Nej - 15
Avstår - 1

Onsdagen den
13 april 1977

Narkotika, m. m.

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Karlsson i Huskvarna m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Karlsson i Huskvarna begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 35 mom. 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Karlsson i Huskvarna m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Karlsson i Huskvarna begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	157
Nej	-	149
Avstår	-	1

*Punkten 36***Narkotika, m. m.**

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:

Överläggningen rörande punkten 36 får omfatta även punkterna 37 t. o. m. 51. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga dessa punkter.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 38 (Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. Bidrag till driftkostnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.)

Regeringen hade i budgetpropositionen under punkterna J 3 och J 4 (s. 175-178) föreslagit

(J 3) att riksdagen till Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 900 000 kr.,

(J 4) att riksdagen godkände de i propositionen förordade ändringarna i grunderna för bidrag till driftkostnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. samt till Bidrag till driftkostnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. för budgetåret 1977/78 anvisade ett förslagsanslag av 162 800 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1976/77:716 av herr Karlsson i Huskvarna m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 1-6) hemställets

1. att riksdagen som sin mening gav till känna vad i motionen anförts om antalet tillkommande platser under budgetåret 1977/78 i behandlings- och inackorderingshem för narkotikamissbrukare,

2. att riksdagen skulle anhålla hos regeringen att regeringen upptog förhandlingar med huvudmännen för att verka för tillkomsten av platser i behandlings- och inackorderingshem för narkotikamissbrukare,

3. att riksdagen godkände de i motionen förordade ändringarna i grunderna för bidrag till anordnande av behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare,

4. att riksdagen till Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. för budgetåret 1977/78 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 1 600 000 kr. till 2 500 000 kr. förhöjt reservationsanslag,

5. att riksdagen godkände de i motionen förordade ändringarna i grunderna för bidrag till driftkostnader vid behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare,

6. att riksdagen till Bidrag till driftkostnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. för budgetåret 1977/78 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 2 600 000 kr. förhöjt förslagsanslag om 165 400 000 kr., och

1976/77:958 av herr Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 4) hemställets att riksdagen beslutade att uttala sig för en utbyggnad av missbruksvården med särskilda statsbidrag till kommuner och landsting i enlighet med motionens riktlinjer.

Utskottet hemställde

1. beträffande grunderna för bidrag till anordnande av behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:716 (yrkandet 3),

2. beträffande förhandlingar med huvudmännen om ytterligare platser i behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:716 (yrkandet 2),

3. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1976/77:716 (yrkandena 1 och 4) till Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 900 000 kr.,

4. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1976/77:716 (yrkandet 5) godkände de i propositionen förordade ändringarna i grunderna för bidrag till driftkostnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.,

5. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1976/77:716 (yrkandet 6) till Bidrag till driftkostnader vid erkända

Onsdagen den
13 april 1977

Narkotika, m. m.

vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. för budgetåret 1977/78 anvisade ett förslagsanslag av 162 800 000 kr.,

6. beträffande uttalande om ytterligare stöd för utbyggnad av vården av missbrukare att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:958 (yrkandet 4).

Reservation hade avgivits av herrar Karlsson i Huskvarna och Svensson i Kungälv, fru Skantz samt herrar Johnsson i Blentarp, Nordberg, Nilsson i Växjö och Signell (samtliga s)

7. beträffande grunderna för bidragen och medelsanvisningen, vari reservanterna ansett att utskottet under 1, 3, 4 och 5 bort hemställa

1. att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:716 (yrkandet 3) godkände de av reservanterna förordade ändringarna i grunderna för bidrag till anordnande av behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare,

3. att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:716 (yrkandena 1 och 4) och med anledning av regeringens förslag till Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 2 500 000 kr.,

4. att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:716 (yrkandet 5) och med anledning av regeringens förslag godkände de av reservanterna förordade ändringarna i grunderna för bidrag till driftkostnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.,

5. att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:716 (yrkandet 6) och med anledning av regeringens förslag till Bidrag till driftkostnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. för budgetåret 1977/78 anvisade ett förslagsanslag av 166 400 000 kr.

Punkten 41 (Bidrag till organisationer m. m.)

Regeringen hade under punkten J 7 (s. 182 och 183) föreslagit riksdagen att till Bidrag till organisationer m. m. för budgetåret 1977/78 anvisa ett anslag av 8 250 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1976/77:268 av fru Nilsson i Sunne m. fl. (s),

1976/77:362 av herr Nilsson i Agnäs m. fl. (m, c, fp),

1976/77:716 av herr Karlsson i Huskvarna m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 7) hemställt att riksdagen till Bidrag till organisationer m. m. för budgetåret 1977/78 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 5 800 000 kr. förhöjt anslag om 14 050 000 kr., samt

1976/77:1100 av herrar Enlund (fp) och Jonsson i Alingsås (fp).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1976/77:716 (yrkandet 7) till Bidrag till organisationer m. m. för budgetåret 1977/78 anvisade ett anslag av 8 250 000 kr.,

2. beträffande fördelningen av anslaget att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1100,

3. beträffande initiativ till skapande av rehabiliteringsmöjligheter för alkoholskadade att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:268,

4. beträffande utredning om viss nykterhetsvårdande verksamhet för ungdom att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:362.

Reservation hade avgivits av herrar Karlsson i Huskvarna och Svensson i Kungälv, fru Skantz samt herrar Johnsson i Blentarp, Nordberg, Nilsson i Växjö och Signell (samtliga s)

8. beträffande medelsanvisningen, vari reservanterna ansett att utskottet under I bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:716 (yrkandet 7) och med anledning av regeringens förslag till Bidrag till organisationer m. m. för budgetåret 1977/78 anvisade ett anslag av 14 050 000 kr.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Det råder delade meningar om narkotikamissbrukets omfattning i vårt land. Det var också anledningen till att utskottet i höstas tillstyrkte en motion av Thure Jadestig och Carl-Eric Lundgren om att begära en kartläggning på detta område. Vi sade då och upprepar det nu i reservationen 7, att en sådan kartläggning inte får lägga hinder i vägen för omedelbara insatser.

Socialdemokraterna i socialutskottet har därför vid årets början väckt en motion som avser en avsevärd förstärkning av de förebyggande och rehabiliterande åtgärderna. I de båda reservationerna 7 och 8 begär vi inte mindre än 11 milj. kr. i förstärkning utöver vad propositionen föreslår.

Jag tror att det är nödvändigt att framhålla att här finns ett samband med den partimotion som vi väckt i fråga om alkoholpolitiken och vari vi kräver en förstärkning på alkoholpolitikens område med 100 milj. kr. under tre år. I vår narkotikamotion och därav föranledda reservation talar vi om behovet av kontinuitet. Det vi begär gäller inte bara detta år utan man skall kunna återkomma framför allt fram till det vi får socialutredningens förslag på vårt bord att behandla.

Jag är medveten om att vad vi nu huvudsakligast sysslar med är vårdsidan. Alkoholpolitiken är alltså en vidare ram. Men den kraftiga satsning på ungdomsorganisationer och folk rörelser, hälsouppllysning och akutvård av alkoholskadade som vi föreslår i vår alkoholpolitiska motion sammanfaller med vad riksdagen i dag behandlar. Vi kan med andra ord säga att socialdemokratin nu har fått ett alkohol- och narkotikapolitiskt program av betydande värde, vilket skall ligga till grund för den politik som en socialdemokratisk regering skall föra i dessa frågor, när vi kommer dithän.

Givetvis föreligger en omfattande värdegemenskap mellan de nuvarande regeringspartierna och oss socialdemokrater i dessa frågor. Det märker man i utskottsmajoritetens skrivningar. Utskottet vrider och vänder

på formuleringarna, när det avstyrker våra krav: kraftfulla åtgärder måste vidtas, de måste ske skyndsamt, vården måste kraftigt förstärkas, man utreder, samtal pågår osv. Men gränsen mellan oss och regeringspartierna går egentligen inte här, även om det finns nyanser och skillnader, utan den går vid de anslag som skall göra dessa kraftiga motåtgärder möjliga. Vi har inte fått ut ett enda öre mer än propositionen föreslår. Man kan säga att de borgerliga partierna i detta avseende verkligen varit ett transportkompani åt regeringen.

Vad är det vi begär i vår motion och i våra reservationer? För det första vill vi ha 100 flera platser inom narkomanvården än f. n. Det är helt i enlighet med vad socialstyrelsen begär. För det andra vill vi ha en ökning av anordningsbidraget med 3 000 kr. från 22 000 till 25 000. För det tredje vill vi ha en höjning av driftbidraget med hela 15 000 kr. från 45 000 till 60 000. Det är klart att det är mer betydelsefullt än själva anordningsbidraget. För det fjärde vill vi ha en höjning av bidraget till organisationer m. m. med inte mindre än 5,8 milj. kr., varvid vi räknar med att 2 milj. kr. skall ställas till ungdomsorganisationernas förfogande. Om så begärs skall det finnas pengar för en fortsättning av den socialjour som har fungerat på prov ett tag.

En och annan kanske nu tror att detta är ett utslag av vanlig överbudspolitik. Vi har ju, herr talman, stora erfarenheter av en sådan politik tidigare. Men vi inom socialdemokratin har valt en annan politisk linje över huvud taget. I stället för att försvaga budgeten har vi förstärkt den med ca 5 miljarder kronor. Vi har sagt att vi vill föra en oppositionspolitik som är sådan att vi, om vi tar över regeringsmakten, skall kunna fullfölja alla våra krav och syften. Det gäller även alkohol- och narkotikapolitiken.

De flesta som har kontakt med behandling av narkomaner vittnar om att människor står i kö för att få frivillig vård. Jag talade nyss med en representant för en anstalt – eller hem, eller vad vi vill kalla det – som berättade att väntetiden är sex månader. Under den tiden hinner mycket förändras för den vårdsökande. När man känner till detta förstår man att vården måste sättas in snabbt, helst omedelbart. Vi anser att vårdresurser bör ställas till förfogande och att socialstyrelsen genast bör få klartecken för att planera för fler platser.

Utskottsmajoriteten talar litet vagt om att det kanske blir nödvändigt att vidta åtgärder, men platser växer inte upp i ett enda nu, det vet vi. De måste planeras. För att stimulera huvudmännen vill vi alltså öka anordningsbidraget och framför allt, som jag sade, driftbidraget.

Vår allmänna målsättning i dessa frågor är att stödja och förstärka de frivilliga insatser som görs. Det kan gälla insatser t. ex. av det slag som folkpartisterna Elver Jonsson och Eric Enlund talar om i sin motion, och det kan gälla insatser som görs av andra organisationer. Det behöver givetvis inte bara gälla narkomanvård utan också vård av dem som använder andra droger. De olika slagen av missbruk flyter ju ofta samman. Det kanske bör tilläggas att det inte är fråga om ett antingen-eller, utan

den som missbrukar alkohol tar ofta till andra droger och tvärtom. De olika formerna av missbruk följs ofta åt.

I en interpellationsdebatt den 28 mars nämnde jag för min del Has-selakollektivet nära Sundsvall som ett lyckat försök att få narkomaner på fötterna igen. Viktigare än detta eller åtminstone lika viktigt är att eftervården sätts in ordentligt.

I debatten den 28 mars värdjade jag till socialministern att tänka om och komma med förslag till förstärkningar inom narkotikaområdet, att låta prestigehänsyn fara och ingripa om det behövs. Han sade då att det inte fanns plats för passivitet. Nej, det är sant, och om det kommer nya förslag efter det att riksdagsmajoriteten, som jag förmodar, i dag avslår våra förslag, så lovar vi inom socialdemokratin att pröva de förslag i positiv anda som kommer från regeringen.

Vår allmänna inställning är att narkotikamissbruket liksom allt drog-missbruk måste angripas på bred front. Man måste söka efter de bak-omliggande sociala faktorerna. Man måste bekämpa narkotikahandeln, förstärka organisationernas möjligheter att verka preventivt, införa restriktioner där detta är nödvändigt, ställa vård till förfogande och även ingripa med tvång där detta är nödvändigt. Frågan om frihet och tvång har diskuterats vid många tillfällen, och jag tänker inte ta upp den debatten i hela dess bredd nu. Frågan kommer upp här vid ett senare tillfälle.

Emellertid kanske det ändå bör understrykas än en gång att det finns möjligheter att ingripa med de lagar vi har f. n. Främst har vi barnavårdslagen för underåriga. För äldre finns lagen om beslutande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall – LSPV som den kallas. Vi har lagen om tillfälligt omhändertagande, LTO, och vidare har vi lagen om omhändertagande av berusade personer m. m., narkotikastrafflagen och lag om straff för varusmuggling. Jag förmodar att i många av de drastiska fall som herr Biörck i Värmdö anförde i debatten den 28 mars skulle någon av dessa lagar ha varit tillämplig. I varje fall vore det mycket intressant att få detta undersökt ordentligt. Det är över huvud taget svårt att föra fram enskilda ärenden här i kammaren utan att först undersöka dem grundligt, ty annars står man ju svarslös inför många angrepp. Men det kanske ändå bör sägas att inga lagar, hur hårda de än är, kan förhindra tragiska följder. Vi kan inte rensa landet och hålla Sverige rent – som herr Biörck i Värmdö uttryckte det – från alla alkoholister och narkomaner. De kommer ju ut igen från fängelserna någon gång, och då står vi där med kanske samma problem.

Det är sådana frågor som gör att vi inom socialdemokratin är försiktiga när vi talar om tvång. Så långt det är möjligt bör vi pröva frivilligheten, och så länge vi inte har tillräckliga resurser på den sociala sidan är det för tidigt att ropa på ytterligare tvång. Och det är just sådana ytterligare resurser som vi föreslår i vår motion och i våra reservationer. Men jag kanske än en gång bör säga att tvång kan behövas, och då måste man tillgripa det.

Vad är det som skapar narkotikamissbruk? Ja, det finns säkerligen

många svar, och jag är inte rätte mannen att utreda den frågan. Kanske finns det inte heller någon annan i kammaren som kan göra det, eftersom den är så oerhört komplicerad. Men några saker kan man ändå anteckna. Vi har då först och främst de internationella narkotikasyndikaten. Där har man inte några som helst skrupler, utan man gör helt kallt en avvägning och en beräkning av å ena sidan förtjänsterna och å andra sidan riskerna som man tar.

Vidare har vi producenterna, alltså de som odlar narkotikan – dvs. opiumvallmon, om det gäller heroin. Det är människor som ofta är omedvetna om vad de i själva verket håller på med; det är ju deras levebröd att odla opiumvallmo, ingenting annat. Själva har de kanske använt opium som medicin under långa tider utan att fästa sig så mycket vid det. De människorna står i början av den kedja som innebär att så många råkar oerhört illa ut i vårt samhälle. Vidare har vi de människor som förädlar och smugglar narkotika samt de som distribuerar narkotikan på den lokala säljmarknaden. Detta är den ena sidan av saken, och där får problemen angripas på sitt sätt. Vi har exempelvis sedan lång tid stränga fängelsestraff mot dem som är med i handeln med narkotika – ofta utan att själva vara narkotikamissbrukare. Men vi måste också försöka få fram ersättningsproduktion åt opiumodlarna, kanske t. o. m. ingripa med u-hjälp, exempelvis i den gyllene triangeln som vi så ofta talar om, alltså Thailand, Burma och Laos. Och vi måste ha stränga straff för smugglare och innehavare av narkotika liksom en bättre bevakning av dessa människor genom polis och tull.

På den andra sidan har vi sedan dem som missbrukar narkotika, och där finns de sociala faktorerna. Arbetslösheten bland ungdomen utgör sålunda en grogrund för narkotikamissbruk. Och naturligtvis är man rädd för att den lilla ungdomsarbetslöshet som vi trots allt har nu kan komma att öka, för vad kan hända då i vårt land? Ja, vi vet hur det är i t. ex. New Yorks slumområden, där varannan färgad i Harlem är arbetslös. Sådant slår naturligtvis igenom i narkotikamissbruk, och man har också många narkotikamissbrukare i det området. Vi kan väl aldrig tänka oss att få en sådan situation här i landet, men svårigheter kan uppkomma om t. ex. ungdomsarbetslösheten breder ut sig.

Det finns också andra och mera personliga faktorer. En socialarbetare t. ex. kan sitta och läsa sociala personhandlingar som säger en del om dåliga hemförhållanden, svårigheter i skolan och på arbetsplatsen, men samhällsstrukturen som helhet kan också ställa till svårigheter för människor.

Här har vi de två sidorna: å ena sidan de som distribuerar varan, de som säljer, de som kommer hit med den, de som tjänar stora pengar på det hela, och å andra sidan alla de människor som är utsatta. Vi bör bekämpa dem som för hit varan, och vi bör stärka den sociala situationen för den här ungdomen. Vi bör göra allt vi kan för dem som råkar ut för dessa olyckor.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 7 och 8 i socialutskottets betänkande nr 25.

Fröken HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Det var med stigande förvåning jag läste protokollet från debatten den 28 mars som behandlade just krav på en ökning av resurserna till kommuner och landsting för missbruksvården. Där hävdar nämligen socialministern att det inte saknas pengar för att bygga upp vårdmöjligheterna. Det är fritt fram för kommuner och landsting att starta igångsättandet av akutplatser och behandlingshem. Av socialministerns framställning får man lätt intrycket att herr Gustavssons kolleger i Stockholms läns landsting och Stockholms kommun vadar i pengar. Jag tycker att herr Gustavsson skall ta en diskussion om den saken med kollegan herr Biörck i Värmdö, som snart lär få erfa följdena av landstingets besparingsnit, eller diskutera med länsinwånarna, som står inför hotet om skatthöjningar på mellan 2 och 3 kr., om man får tro på borgarnas landstingsbudget.

Nu har kommuner och landsting fått direktiv om att strama åt ytterligare, och med den erfarenhet vi har av det minimum av socialt ansvar som hittills visats från det borgerliga hållet lär det bli ytterligare nedskärningar, som går ut över de redan hårdast drabbade. För nedskärningar är ju det man sysslat med under de senaste åren i Stockholms län. Bl. a. har man lagt ned en mängd platser för narkomanvården på Rålambshov.

Totalt finns det nu i Stockholmsområdet, som ju tillsammans med Malmö är det område som främst drabbats av heroinmissbruket, 52 platser för akutvård, och ytterligare nedskärningar har tidigare planerats på Långbro sjukhus. Antalet missbrukare totalt i Stockholm beräknas till över 1 000, och för dem finns det i dagsläget 52 akutplatser. Att detta, som socialministern framhöll, skulle bero på att man inte insett situationens allvar är ju rent nonsens. Ingen ansvarig politiker i Stockholmsområdet torde vara okunnig om att man varje dag tvingas avvisa flera hundra vårdsökande på såväl Maria som Långbro och att flera av Stockholms sjukhusen vägrar att ta emot vårdsökande. Antingen är det socialministern som uppvisar en otrolig cynism eller okunnighet eller också är det hans borgerliga kolleger i kommunen och landstinget som står för den hänsynslöshet som det här faktiskt är fråga om.

Utskottet hänvisar våra krav till kommunalekonomiska utredningen. Men, herr Gustavsson, man kan inte begrava alla frågor i utredningar. Vi har emellertid inte den hysteriska inställning som företrädare för de borgerliga partierna gett uttryck för här i salen under reaktionära stridsrop som "håll Sverige rent". Men vi ser mycket allvarligt på framför allt det ökade heroinmissbruket och är beredda att ge resurser för att man skall kunna bygga ut vårdplatserna för såväl narkotika- som alkoholmissbrukarna. De senare utgör fortfarande det största problemet i sammanhanget. Och vi vill också ge resurserna så att de kan utnyttjas planmässigt.

Till skillnad från dem som hårdast ropat på krafttag har vi länge hävdat att sådana krafttag måste till och visat på vägar för detta, där de förebyggande insatserna varit de väsentliga. Av socialministerns i rege-

Nr 105

Onsdagen den
13 april 1977

Narkotika, m. m.

Onsdagen den
13 april 1977

Narkotika, m. m.

ringsdeklarationen utlovade kraftinsatser bidde det inte ens en tumme. Länkbidraget för narkotikaorganisationerna minskade i förhållande till föregående år. Och krafttagen för inackorderings- och behandlingshemmen innebar ynkliga 40 platser. Vart tog alla förebyggande insatser vägen – åtgärder för att minska ungdomsarbetslösheten och för att förbättra fritidsutbudet? Vart tog stödet till de frivilliga organisationerna vägen, exempelvis till RFHL? Eller åtgärder för att se till att f. d. missbrukare verkligen erbjuds ett alternativ – ett jobb eller en utbildning och en bra bostad? Ja, inte finns de i regeringens budgetalternativ.

Men det finns ett mönster i den här utvecklingen. Varje gång narkotikadebatten står som hetast ökar de repressiva åtgärderna kraftigt. Sist var det under den socialdemokratiska regimen 1973. Då begåvades vi med 1 600 nya poliser och lagen om tillfälligt omhändertagande, LTO. Också i dag begåvas vi med flera hundra nya poliser. Historien upprepar sig. Repressiva åtgärder gynnas framför förebyggande. Tyvärr har vi få förhoppningar om en ändring av förhållandet så länge narkotika- och alkoholmissbruk ingår som en integrerad del av ett system, där svarta pengar kan tvättas vita utan svårigheter för de inblandade. För inriktar man sig på den organiserade narkotikabrottsligheten, innebär det också en kamp mot det system, där den fria företagsamheten får spekulera fritt även med missbrukare.

Herr talman! "Tomma tunnor skramlar mest" – det är det motto man skulle kunna sätta över de borgerliga inläggen och alternativen i den här narkotikadebatten. Med det vill jag yrka bifall till vår motion 958, punkten 4, om ökade resurser till kommuner och landsting.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen om punkterna 36–51 i detta betänkande till kl. 19.30.

§ 5 Anmäldes och bordlades

Proposition

1976/77:136 om 1978 års verksamhetsbudget för det nordiska kultursamarbetet m. m.

§ 6 Anmäldes och bordlades

Trafikuskottets betänkande

1976/77:18 med anledning av motioner angående den statliga trafikpolitiken, m. m.

Civilutskottets betänkanden

1976/77:21 med anledning av motioner i markpolitiska frågor

1976/77:22 med anledning av propositionen 1976/77:100 i vad avser anslag till Lånefonden för kommunala markförvärv jämte motion

1976/77:23 med anledning av motion om ersättning vid intrång av kraftledning

- 1976/77:24 med anledning av motioner om planeringen för kraftledning-
ar, m. m.
1976/77:25 med anledning av motion om utbyggnad av vattenkraft i
övre Åseleälven
1976/77:26 med anledning av motioner om planering och byggande m. m.

§ 7 Anmäldes och bordlades

Motioner

- 1976/77:1550 av herr *Alemyr m. fl.*
1976/77:1551 av fru *Eliasson* och fru *Odelsparr*
1976/77:1552 av fru *Johnsson* och fröken *Andersson*
1976/77:1553 av fru *Stålberg m. fl.*
1976/77:1554 av herr *Werner m. fl.*
med anledning av propositionen 1976/77:76 om utbildning av förskol-
lärare och fritidspedagoger m. m.
- 1976/77:1555 av fröken *Mattson m. fl.*
1976/77:1556 av herr *Winberg* och fru *Lindquist*
med anledning av propositionen 1976/77:104 om avskaffande av för-
vandlingsstraffet för böter m. m.
- 1976/77:1557 av herrar *Sellgren* och *Enlund* med anledning av propo-
sitionen 1976/77:113 om körkortslag
- 1976/77:1558 av herr *Fågelsbo* med anledning av propositionen
1976/77:122 om ändring i byggnadslagen (1947:385) m. m.

§ 8 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kam-
markansliet

den 13 april

1976/77:133 av herr *Hagel* (–) till fru utrikesministern om svenska åtgärder mot utländsk intervention i Zaire:

I oktober 1975 företogs invasioner i stor skala i Angola. Sydafrikanska trupper ryckte in söderifrån genom Namibia. I norr hade USA och andra NATO-stater byggt upp en anseilig militär potential i Zaire: tungt artilleri, pansarförband, bombflyg. Från Zaire invaderades Angola av militära förband under ledning av portugisiska, sydafrikanska, franska och amerikanska legoknektar. Från USA:s flygbaser i Zaire organiserades under zairisk täckmantel truppernas underhåll med vapen, proviant och

Onsdagen den
13 april 1977

---

*Anmälan av
interpellation*

ammunition. Folkrepubliken Angola, vars självständighet proklamerades den 11 november 1975, fick som bekant militärt bistånd från Cuba och Sovjetunionen och slog tillbaka angriparna både i norr och i söder.

Det finns anledning erinra om den roll som Zaire under marionettpresidenten Mobutus formella ledning spelade i den imperialistiska aggressionen mot Angola för endast ett och ett halvt år sedan. När nu befolkningen i provinsen Shaba (f. d. Katanga) och andra provinser reser sig mot Mobutus massivt korrumperade och folkfientliga regim, uppfinns myten om en invasion i motsatt riktning – från Angola in i Zaire. Det är känt att det funnits tusentals flyktingar från Zaire i Angola, därav många som deltog i inbördeskriget i Zaire under 1960-talet. Dessa har nu sannolikt slutit sig till Kongos nationella befrielsefront. Alla tillförlitliga uppgifter tyder på att Mobutus egna trupper drar sig tillbaka utan strid. De uppges inte ha fått någon lön på över två månader. Zaires ekonomi är i botten. Inte ens i huvudstaden har Mobutu lyckats mobilisera något nämnvärt stöd. Tvärtom har det även i konservativa franska och amerikanska tidningar konstaterats att hans armé faller sönder och att hans personliga maktställning inte kan hålla många veckor ytterligare.

De katastrofleveranser av vapen, ammunition och annan materiel som sänts med flyg från USA, Belgien och Frankrike har inte förbättrat situationen för Mobutu. Därför började nu under påsken "en intensiv fransk luftbro". "Elva franska transportplan gick i skytteltrafik mellan marockanska baser och Lubumbashi, huvudstad i den kopparrika zairiska provinsen Shaba", heter det i Dagens Nyheter den 12 april. "I Zaires huvudstad Kinshasa uppgav källor att den marockanska styrkan, som nu beräknas uppgå till 1 300 man, kan komma att ökas till 3 000 och dessutom få förstärkningar från Egypten och Sudan."

Det är anmärkningsvärt att just Marocko skulle kunna bistå med trupper. Kung Hassan II av Marocko för ett föga framgångsrikt krig mot befrielse rörelsen Polisario i Västra Sahara och torde behöva alla de trupper han kan mobilisera för detta egna kolonialistiska krig. I Paris har officiellt medgivits att Frankrike har "militära instruktörer" i Zaire. Det är inte långsökt att misstänka att franska främlingslegionen nu sätts in i Zaire under marockansk etikett. President Sadat, som just avslutat ett statsbesök i Washington, kan förmodas ha lovat något i utbyte för det stora hjälpprogram han varit där för att diskutera.

Den imperialistiska interventionen i Zaire syftar givetvis längre än till att enbart förlänga livet på Mobutus ruttna regim. Zaire har en strategisk plats i kampen mot befrielse rörelserna i södra Afrika och de progressiva regimerna i Angola, Moçambique, Guinea-Bissau och andra länder i Afrika.

Med hänvisning till det anförda vill jag till fru utrikesministern ställa följande fråga:

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att bidra till att den imperialistiska interventionen i Zaire mot Kongos nationella befrielsefront och indirekt mot befrielse rörelserna i södra Afrika fördöms och bringas att upphöra?

§ 9 Meddelande om frågor

Nr 105

Onsdagen den
13 april 1977

---

*Meddelande om
frågor*

Meddelades att följande frågor framställdes

den 13 april

1976/77:377 av herr *Nyquist* (s) till herr industriministern om ett prototypstålverk i Vikmanshyttan:

En idé om ett prototypstålverk med utnyttjande av ny teknik för smältprocessen har presenterats av professorerna Sven Eketorp och Olof Strandell. Offentliggörandet skedde f. ö. vid en sammankomst i Vikmanshyttan. De båda forskarna betygade att stålbranschen i Sverige behöver ett stålverk av denna typ, där man prövar en ny teknik och där samtidigt forskning kan ske. Visst utredningsarbete kring det intressanta uppslaget pågår nu med stöd av STU och Kopparbergs läns landsting. Forskarna har, enligt pressen, uttryckt sin mening att det bara är staten som kan svara för en behövlig satsning, om idén skall kunna förverkligas.

Enligt tidningsreferat har industriministern uttryckt sitt intresse för projektet.

Är statsrådet då beredd att ta initiativ till ett statligt åtagande när det gäller ett prototypstålverk enligt nämnda idé, att uppföras exempelvis i Vikmanshyttan?

1976/77:378 av herr *Fridolfsson* (m) till herr arbetsmarknadsministern om negativa konsekvenser av utbildningsbidrag till företag:

Utbildningsbidraget – den s. k. 25-kronan – har som bekant tillkommit för att ge möjligheter för företagen att behålla sin arbetskraft under lågkonjunktur. Detta har fått goda effekter för sysselsättningen. På vissa orter har emellertid icke önskvärda konsekvenser uppstått som exempelvis svårigheter för expansiva företag att rekrytera personal.

Har arbetsmarknadsministern uppmärksammat de negativa konsekvenser som utbildningsbidraget fått när det gäller möjligheter att rekrytera arbetskraft till expansiva företag på vissa orter?

1976/77:379 av herr *Nyquist* (s) till herr arbetsmarknadsministern om fortsatt drift vid Nitro Nobel AB:s dynamitfabrik i Grängesberg:

Inför påskhelgen upphörde arbetet vid Nitro Nobel AB:s dynamitfabrik i Grängesberg efter flera årtiondens drift. Den sista gruppen anställda, 24 personer, fick då lämna arbetsplatsen. Genom sin fackorganisation hade arbetarna enträget värdjat till arbetsgivaren att arbetsplatsen skulle bestå åtminstone så länge som inkörningssvårigheterna förelåg vid den utvidgade fabriken i Gyttorp, som avses överta produktionen.

Nu förefaller det som om man inte alls lyssnat på facket i det rådande

Nr 105

Onsdagen den
13 april 1977

---

*Meddelande om
frågor*

läget. Fabrikationen i Grängesberg upphör vid en mycket olämplig tidpunkt.

Är statsrådet beredd, med hänsyn till arbetsmarknadssituationen, att medverka till att driften kan upprätthållas under en övergångstid?

1976/77:380 av fru *Stålberg* (s) till herr försvarsministern om lokaliseringen av arméns tekniska skola:

I tidningspressen har förekommit uppgifter om att arméns tekniska skola skulle förläggas till Nyköping i stället för till Östersund.

Med anledning härav vill jag ställa följande fråga till herr försvarsministern:

Avser statsrådet att föreslå en ändring av föregående års riksdagsbeslut om lokalisering av ATS till Östersund?

§ 10 Kammaren åtskildes kl. 17.53.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert